

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΠΡΕΒΕΖΑΣ

ΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΤΜΗΜΑ
ΕΚΔΟΣΕΩΝ & ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ΕΠΟΥΔΑΣΤΗΣ : ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Σχολή Διοίκησης & Οικονομίας (Σ.Δ.Ο)

Τμήμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Τ.Α.)

**ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΠΡΕΒΕΖΑΣ**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ : ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

A.M 2003030

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΑΝΤΡΕΑΣ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ

2009-2010

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ένα πολύ μεγάλο ευχαριστώ στην αδερφή μου Σοφία και την φίλη μου Ντίνα για την βοήθεια τους στην ολοκλήρωση της πτυχιακής μου εργασίας.
Επίσης, ευχαριστώ ιδιαίτερα τον κ. Α. Αλεξόπουλο, Καθηγητή του Τμήματος Τοπικής Αυτοδιοίκησης, για τη συνεργασία μας και την πολύτιμη βοήθεια του.

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1

Η ανάλυση του φαινομένου του τουρισμού

1. Ο εννοιολογικός ορισμός του τουρισμού	11
2. Εννοιολογικές οριοθετήσεις του «τουρίστα»	14
3. Η διαχρονική εξέλιξη του φαινομένου του τουρισμού	17
4. Οι διακρίσεις του τουρισμού	20
5. Παράγοντες τουριστικής ανάπτυξης	24
6. Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της τουριστικής ανάπτυξης	28

Κεφάλαιο 2

Τουριστικές υποδομές

1. Ο ορισμός της υποδομής	32
2. Η συμβολή των υποδομών στην οικονομική ανάπτυξη	34
3. Οι επιπτώσεις των υποδομών στον τουρισμό	36
4. Οι τουριστικές υποδομές στην Ελλάδα	39
5. Οι επιπτώσεις των τουριστικών υποδομών στο περιβάλλον	41

Κεφάλαιο 3

Ο τουρισμός στην Ελλάδα

1. Η εικόνα της Ελλάδας ως τουριστικού προορισμού	43
2. Φορείς στήριξης του ελληνικού τουρισμού	46
3. Στρατηγικό σχέδιο ελληνικού τουρισμού 2004-2010	61
4. Μορφές τουρισμού στην Ελλάδα	68

Κεφάλαιο 4

Τουρισμός και τοπική ανάπτυξη του δήμου Πρέβεζας

1. Φυσιογνωμία του νομού Πρέβεζας	73
2. Γενικές πληροφορίες του δήμου Πρέβεζας	78
3. Η συμβολή του τουρισμού στην τοπική ανάπτυξη	80
4. Τα τουριστικά σημεία του δήμου Πρέβεζας	81
5. Ο πολιτιστικός τουρισμός ως μοχλός τοπικής ανάπτυξης στο δήμο Πρέβεζας	85
6. Ο ρόλος των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην ανάπτυξη του δήμου	88
7. Η συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης στην τοπική, τουριστική ανάπτυξη της Πρέβεζας	94
8. Η τουριστική ανάπτυξη στο δήμο Πρέβεζας: μια κριτική προσέγγιση	96

Κεφάλαιο 5

Έρευνα

1. Μεθοδολογία έρευνας	99
2. Αποτελέσματα της έρευνας	100
3. Συμπεράσματα και προτάσεις	106

Βιβλιογραφία

112

Παράρτημα

114

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τουρισμός δεν είναι ένα φαινόμενο ή ένα απλό σύνολο βιομηχανιών. Είναι μια ανθρώπινη δραστηριότητα η οποία περιγράφει τη συμπεριφορά, τη χρήση μέσων και την αλληλεπίδραση με άλλες οικονομίες και περιβάλλοντα. Εμπλέκει τη φυσική κίνηση των τουριστών με τοποθεσίες διαφορετικές από τους τόπους διαμονής τους.

Ο αειφόρος τουρισμός θεωρείται ως μια θετική και χρήσιμη προσέγγιση, που αποσκοπεί στη μείωση ποικίλων εντάσεων και αντιθέσεων που προκύπτουν από τις σύνθετες αλληλεπιδράσεις μεταξύ της τουριστικής βιομηχανίας των τουριστών/επισκεπτών, των τοπικών κοινοτήτων και του περιβάλλοντος. Μια προσέγγιση που συνεπάγεται συγκεκριμένες ενέργειες για τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα και ποιότητα φυσικών και ανθρώπινων πόρων.

Ο σκοπός της εργασίας αυτής είναι να διερευνηθεί η υπάρχουσα κατάσταση στον τομέα του τουρισμού στο δήμο Πρέβεζας. Συγκεκριμένα, το κατά πόσο ο εσωτερικός τουρισμός είναι αναπτυγμένος, ποια η κατάσταση των τουριστικών υποδομών και των προσφερόμενων υπηρεσιών και πως όλα αυτά συμβάλλουν στην τοπική ανάπτυξη του δήμου Πρέβεζας.

Η παρούσα λοιπόν εργασία χωρίζεται σε πέντε κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στο φαινόμενο του τουρισμού και παρατίθενται κάποιες εννοιολογικές οριοθετήσεις και διακρίσεις του τουρισμού. Γενικότερα γίνεται αναφορά στον τουρισμό σε σχέση με την οικονομία και το περιβάλλον, στη διαχρονική του εξέλιξη και στις τυπολογίες των τουριστών.

Στο δεύτερο μέρος της μελέτης παρουσιάζονται οι υποδομές, ένα πολύ σημαντικό κομμάτι του τουρισμού, το οποίο όχι μόνο παίζει καθοριστικό ρόλο στην τουριστική ανάπτυξη κάθε τόπου αλλά συγχρόνως συμβάλλει στην γενικότερη τοπική ανάπτυξη.

Το τρίτο κεφάλαιο αναλύει το τουριστικό φαινόμενο στην Ελλάδα. Παρουσιάζεται η εικόνα της Ελλάδας ως τουριστικός προορισμός και γίνεται μια πλήρης καταγραφή των φορέων στήριξης του τουρισμού. Ενώ επιλέχθηκε να αναλυθεί περισσότερο ο Κοινωνικός Τουρισμός στην Ελλάδα, ως ένας θεσμός σχετικά πρόσφατος αλλά ιδιαίτερα ωφέλιμος τόσο για τους δικαιούχους όσο και για τον εσωτερικό τουρισμό της χώρας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο περιλαμβάνονται στοιχεία για την ταυτότητα του δήμου Πρέβεζας, τα οποία είναι ο γεωγραφικός προσδιορισμός, τα γεωφυσικά χαρακτηριστικά, η ιστορία, ο πολιτισμός, η αρχιτεκτονική κληρονομιά και τα δημογραφικά του στοιχεία. Αναλύονται τα μέρη, οι φυσικές ομορφιές, οι γιορτές και τα δρώμενα του δήμου που μπορεί να γνωρίσει ο επισκέπτης. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη συμβολή του τουρισμού στην τοπική ανάπτυξη του δήμου Πρέβεζας και καταγράφεται η υπάρχουσα τουριστική κατάσταση, καθώς για την περιοχή της Πρέβεζας ο τουρισμός αποτελεί βασικό πυλώνα της αναπτυξιακής της στρατηγικής.

Στο τέλος της εργασίας παρατίθενται τα συμπεράσματα, τα οποία προκύπτουν από το θεωρητικό τμήμα της εργασίας αλλά και από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων. Ακόμη γίνεται μια προσπάθεια να καταγράφουν οι προτάσεις για στρατηγικές και κατευθύνσεις για την ανάπτυξη των ειδικών και εναλλακτικών μορφών του τουρισμού στο δήμο Πρέβεζας.

Introduction

Tourism is not a phenomenon or a simple set of industries. It is a human activity which describes the behavior, the use of every type of means possible and the interaction between economies and environments. Ultimately, it involves the natural movement of tourists with locations different from their permanent residence.

Sustainable tourism is a positive and useful approach that aims to reduce the various tensions and contrasts that evoke from the complex interactions between the tourist industry of the tourists/visitors, the local communities and the environment. It is an approach which entails very specific actions in order to achieve long-term viability and quality of natural and human resources.

The purpose of this assignment is to help broaden the existing situation in the tourist field in the municipality of Preveza. More specifically it will discuss the extent of the local tourism's development, the state of the touristic infrastructures and services and the ways in which all the above contribute to the growth of the municipality of Preveza.

The assignment is divided into 5 chapters. The first chapter refers to the subject of tourism and cites a number of definitions and distinctions. In general, it refers to tourism in relation to the economy and the environment, its diachronic development and the types of tourists that have been formed through the years.

The second part of the thesis presents the infrastructures which are a very significant part of tourism that plays a definitive role in shaping touristic development and at the same time it contributes to the overall local growth.

The third chapter examines tourism in Greece. It presents Greece as a touristic destination and full listing of the authorities responsible for tourism. It also seemed beneficial to give emphasis on Social Tourism in Greece as it is a relatively new yet valuable institution for the stakeholders as well as tourism on a national level.

The fourth chapter will introduce the Municipality of Preveza including geographic and geophysical characteristics, historical facts, cultural and architectural heritage as well as demographics. We also explore locations, beautiful natural sites and the events and activities of the local area that are worth visiting. At that point we will call attention to the contribution of the touristic activity to the local development in addition to the current status of the industry as it is the basis of the Municipality's growth strategy.

The last part of the thesis will present the conclusions that stem from the theoretical study in the previous chapters as well as the analysis of the questionnaires. Finally, we have managed to present suggestions on strategies and directions aiming at the development of specific as well as alternative types of tourism in the Municipality of Preveza.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1. Ο εννοιολογικός ορισμός του τουρισμού

Ο τουρισμός αποτελεί ένα πολυδιάστατο φαινόμενο με οικονομικές, αλλά και με κοινωνικές, πολιτιστικές και περιβαλλοντικές διαστάσεις οι επιδράσεις του οποίου παντού όπου αναπτύσσεται κάθε άλλο παρά να υποεκτιμηθούν μπορούν και πολύ περισσότερο να αγνοηθούν.

Ο τουρισμός¹ με τη σύγχρονη μορφή του θα μπορούσε σε γενικές γραμμές να οριστεί σαν η πρόσκαιρη μετακίνηση ανθρώπων από τον τόπο της μόνιμης διαμονής τους σε ένα άλλον εκτός αυτού με αποκλειστικό σκοπό την ικανοποίηση των τουριστικών αναγκών ή επιθυμιών τους, που όμως δεν είναι πάντα ανάγκες ή επιθυμίες ξεκούρασης και αναψυχής, καθώς και η οργανωμένη προσπάθεια για την προσέλκυση, υποδοχή και καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση αυτών των ανθρώπων.

Όπως μπορεί να διαπιστωθεί, ο γενικός αυτός ορισμός του περιλαμβάνει δυο σκέλη.

Το πρώτο σκέλος, δηλαδή αυτό που αναφέρεται στην πρόσκαιρη βραχυχρόνια μετακίνηση ανθρώπων για τουρισμό για τουριστικούς λόγους, αντιπροσωπεύει το καταναλωτικό μέρος του τουρισμού και ταυτίζεται, όπως είναι φυσικό με την τουριστική ζήτηση. Το δεύτερο σκέλος του τουρισμού, δηλαδή αυτό που αναφέρεται στην υποδοχή και εξυπηρέτηση των ανθρώπων που μετακινούνται πρόσκαιρα για τουριστικούς λόγους, αντιπροσωπεύει το καθαρά παραγωγικό μέρος του τουρισμού και ταυτίζεται, όπως είναι φυσικό με την τουριστική προσφορά.

---

¹ Το 1941 οι καθηγητές Hunziker και Graf του Πανεπιστημίου της Βέρνης υποστήριξαν την άποψη πως ο τουρισμός πρέπει να οριστεί σαν το σύνολο των φαινομένων και σχέσεων που προκύπτουν από την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού σε έναν προορισμό και τη διαμονή σε αυτόν μη μόνιμων κατοίκων του. Το 1937 η Επιτροπή Εμπειρογνομόνων της Κοινωνίας των Εθνών σύστησε στις χώρες-μέλη της να υιοθετήσουν έναν ορισμό που χαρακτήριζε τον τουρίστα σαν ένα άτομο που ταξιδεύει για ένα χρονικό διάστημα 24 ωρών ή περισσότερο σε μια χώρα διαφορετική από εκείνη που διαμένει μόνιμα. Δυόμιση δεκαετίες αργότερα, το 1963 η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για Διεθνή Ταξίδια και Τουρισμό, που πραγματοποιήθηκε στη Ρώμη συμφώνησε ο όρος επισκέπτης να περιγράφει κάθε άτομο που επισκέπτεται μία χώρα διαφορετική από εκείνη που διαμένει μόνιμα, για οποιοδήποτε λόγο εκτός από εκείνο της άσκησης ενός επαγγέλματος για το οποίο να αμείβεται με χρηματικούς πόρους της χώρας την οποία επισκέπτεται.

Στις μέρες μας ο τουρισμός έχει πάρει πια μαζικό χαρακτήρα, γεγονός που τον κάνει να διαφοροποιείται ουσιαστικά από παλιότερες μορφές του. Ο τρόπος με τον οποίο εκδηλώνεται αυτός σήμερα δε διαφέρει σε γενικές γραμμές από αυτόν του παρελθόντος². Θα μπορούσε να πει κανείς ότι η διαφορά μεταξύ παλιότερων μορφών τουρισμού και της σημερινής του μορφής είναι μάλλον ποσοτική και ποιοτική. (Λογοθέτης 1982:17)

Ο τουρισμός είναι ένας πολύ διαδεδομένος τρόπος ψυχαγωγίας, ειδικά στον Δυτικό Κόσμο ενώ παράλληλα αποτελεί μια πολύ μεγάλη βιομηχανία και σημαντικότερη πηγή εσόδων για παραδοσιακά τουριστικές χώρες όπως την Γαλλία, Ισπανία, Ιταλία και την Ελλάδα. Είναι αντιληπτό ότι ο τουρισμός αποτελεί ένα φαινόμενο που σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις εξελίσσεται και εκδημοκρατίζεται ολοένα και περισσότερο. (Ηγουμενάκης – Κραβαρίτης – Λύτρας 1999:80-82)

Πολλές είναι οι προσπάθειες που έχουν γίνει για να δοθεί ένας επακριβής ορισμός του τουρισμού. Από τα κύρια χαρακτηριστικά του, πέντε μπορούν να εξακριβωθούν εννοιολογικά και συγκεκριμένα τα εξής:

- Το ταξίδι και η διαμονή λαμβάνουν χώρα εκτός του τόπου της μόνιμης διαμονής των ανθρώπων που αποφασίζουν να μετακινηθούν για τουριστικούς λόγους.
- Η μετακίνηση ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς είναι προσωρινού και βραχυχρόνιου χαρακτήρα, που σημαίνει ότι πρόθεσή τους είναι να επιστρέψουν στον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους μέσα σε λίγες μέρες βδομάδες ή μήνες.
- Οι άνθρωποι επισκέπτονται τουριστικούς προορισμούς για τουριστικούς λόγους, δηλαδή για λόγους άλλους από εκείνους της μόνιμης διαμονής τους ή της επαγγελματικής απασχόλησής τους.
- Ο τουρισμός είναι αποτέλεσμα μεμονωμένης ή ομαδικής μετακίνησης ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς και η διαμονή τους σε αυτούς επί τουλάχιστον ένα 24ωρο με σκοπό την ικανοποίηση των ψυχαγωγικών τους αναγκών.
- Οι διάφορες μορφές του τουρισμού περιλαμβάνουν απαραίτητα δύο βασικά στοιχεία: το ταξίδι στον τουριστικό προορισμό και τη διαμονή σε αυτόν, συμπεριλαμβανομένου της διατροφής.

---

² Αξίζει να σημειωθεί ότι πολλές μορφές τουρισμού έχουν τις ρίζες τους στην αρχαιότητα και συγκεκριμένα στην αρχαία Ελλάδα. Έτσι, λοιπόν, ο συνεδριακός τουρισμός είναι εξέλιξη των αρχαίων αμφικτιονίων, ο τουρισμός υγείας των αρχαίων ασκληπιείων, ο μορφωτικός τουρισμός η συνέχιση των μορφωτικών ταξιδιών της αλεξανδρινής περιόδου κ.λ.π.

Κατά μια άλλη ανθρωποκεντρική έννοια, ο τουρισμός είναι ένα παγκόσμιο κοινωνικό-οικονομικό φαινόμενο, η πιο σημαντική δραστηριότητα για πολλές περιοχές, κάτι που αφορά το σύνολο σχεδόν των κοινωνιών των ανεπτυγμένων χωρών, καθώς ικανοποιεί την ανάγκη για απόδραση από την καθημερινότητα, την επιθυμία για επαφή με την φύση, την περιέργεια για άλλους τόπους και πολιτισμούς, την ανάγκη για ξεκούραση, διασκέδαση και αναψυχή.

Από κοινωνιολογική άποψη το τουριστικό φαινόμενο, η μετακίνηση δηλαδή με σκοπό την συλλογή εμπειριών και την ικανοποίηση αναγκών του μετακινούμενου, χαρακτηρίζει όλες τις ελεύθερες κοινωνίες. Κοινωνίες δηλαδή που ξεπερνούν τη φάση της δουλείας ή δουλοπαροικίας, ή τη φάση της αυστηρά νομαδικής κοινωνικής δομής. Οι ελεύθερες λοιπόν κοινωνίες παρουσιάζουν φαινόμενα τουρισμού, ανεξάρτητα από την φάση κοινωνικής τους εξέλιξης, π.χ. ανεξάρτητα από τον μητριαρχικό ή πατριαρχικό τους χαρακτήρα, ανεξάρτητα από την ομαδικότητα ή τον ατομισμό, ανεξάρτητα από τη συσσώρευση επιστημονικής γνώσης και τον συσσωρευμένο πλούτο ή τις πρωτόγονες δοξασίες και την απόλυτη εξάρτηση από τη φύση.

Κοινωνίες στις οποίες το τουριστικό φαινόμενο καταπιέζεται ή δεν υπάρχει είναι κοινωνίες μη ελεύθερες, και είναι αυτό τόσο καθοριστικό, ώστε μπορεί να εισαχθεί ένα κριτήριο για το βαθμό ελευθερίας μιας κοινωνικής δομής με αντικείμενο την ύπαρξη και λειτουργία του τουριστικού φαινομένου. Για παράδειγμα, σε αυστηρά θεοκρατικές κοινωνίες και σε κοινωνίες με σκληρά δικτατορικά καθεστώτα, συχνά έχουμε περιορισμό, παρεμπόδιση ή ολική απαγόρευση του τουρισμού. Αυτό εκδηλώνεται είτε με περιορισμό ή αποκλεισμό του εισερχόμενου τουρισμού είτε με περιορισμούς ή και απαγόρευση στα μέλη των κοινωνιών αυτών να κάνουν τουρισμό. Μπορούμε λοιπόν να υποστηρίξουμε ότι από κοινωνιολογική άποψη τουρισμός ίσον κοινωνική ελευθερία, και αντίστροφα κοινωνίες που παρεμποδίζουν τον τουρισμό είναι κοινωνικά ανελεύθερες.

Από άποψη πολιτισμική, το φαινόμενο του τουρισμού μπορεί να χαρακτηριστεί σαν η διάθεση για γνωριμία άλλων πολιτισμών. Με βάση αυτό κοινωνίες και άτομα που έχουν πολιτιστική ωριμότητα είναι αυτά που δέχονται να γίνουν κοινωνοί, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, άλλων, παρεμφερών, ή και τελείως διαφορετικών πολιτισμικών, πρακτικών, εθίμων κλπ, που χαρακτηρίζουν ένα ανθρωπογενές περιβάλλον, κατά τεκμήριο διαφορετικό από το δικό τους.

Για να φτάσει ο τουρισμός στη σημερινή του μορφή πέρασε από διάφορες εξελικτικές φάσεις. Μια από αυτές ήταν οπωσδήποτε και αυτή του εκδημοκρατισμού του, που τοποθετείται χρονολογικά αμέσως μετά το τέλος των εχθροπραξιών του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Έτσι, λοιπόν, ο τουρισμός από προνόμιο των πλουσίων και της αριστοκρατίας άρχισε βαθμιαία μεν αλλά σταθερά να γίνεται δικαίωμα των εργαζομένων και γενικότερα των μη προνομιούχων. Η μεταπολεμική κατά συνέπεια εποχή εκτός ότι εκδημοκράτισε σε μεγάλο βαθμό τον τουρισμό και τον έκανε προσιτό στις μεγάλες λαϊκές μάζες, έκανε ταυτόχρονα και τους ανθρώπους πρακτικότερους, καθώς στον τουρισμό βρήκαν ένα μέσο μάλλον ξεκούρασης και ανανέωσης των σωματικών και ψυχικών τους δυνάμεων, παρά κοινωνικής προβολής και επίδειξης. Ο τουρισμός έχει προσελκύσει ολοένα και περισσότερο το ενδιαφέρον τόσο των αναπτυγμένων χωρών, όσο και των αναπτυσσομένων, καθώς έχει αποδειχτεί στην πράξη ότι κάτω από προϋποθέσεις μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην οικονομική τους ανάπτυξη και μεγέθυνση. Αυτός άλλωστε είναι και ο λόγος που η ανάπτυξη του επιδιώκεται ολοένα και περισσότερο κυρίως από τις αναπτυσσόμενες χώρες.

2. Εννοιολογικές οριοθετήσεις του «τουρίστα»

Άρρηκτα συνυφασμένες με τον τουρισμό είναι οι έννοιες του τουρίστα και του εκδρομέα. Συγκεκριμένα τουρίστες θεωρούνται τα άτομα που επισκέπτονται μια χώρα και διαμένουν σε αυτήν τουλάχιστον επί ένα 24ωρο, και των οποίων οι λόγοι επίσκεψης είναι τις περισσότερες φορές διακοπές, επαγγελματικοί, υγείας, σπουδές.

Από την άλλη μεριά εκδρομείς θεωρούνται τα άτομα που επισκέπτονται μια χώρα και διαμένουν σε αυτή λιγότερο από ένα 24ωρο. Σε αυτούς περιλαμβάνονται οι επιβάτες κρουαζιερόπλοιων, οι επισκέπτες που έρχονται και φεύγουν την ίδια μέρα χωρίς να διανυκτερεύσουν, καθώς επίσης και τα πληρώματα πλοίων, αεροπλάνων κλπ.

Η συστηματική αναζήτηση την τελευταία εικοσαετία των διαφορετικών χαρακτηριστικών και μεταβλητών που διαμορφώνουν τύπους και αντίστοιχα τυπολογίες τουριστών, από επιστήμονες προερχόμενους κατά κύριο λόγο από την κοινωνιολογία του τουρισμού, αναδεικνύει ορισμένες από τις παραμέτρους των θεωρητικών και εμπειρικών αναζητήσεων αυτού του νέου κλάδου. Μια πρώτη παράμετρος σχετίζεται με την επιδίωξη να απομονωθούν οι βασικές κοινωνιολογικές συνιστώσες που συμβάλλουν στη διαμόρφωση αυτής της νέας

κοινωνικής κατηγορίας, όπως π.χ τα κοινωνικό-οικονομικά της χαρακτηριστικά, οι πολιτισμικές της αναφορές ή τα κοινωνικά της πρότυπα.

Η δεύτερη παράμετρος επεδίωξε την ανάδειξη και περιγραφή του κυρίαρχου χαρακτηριστικού ή της μεταβλητής που επιτρέπουν την προσέγγιση σε εξειδικευμένους τύπους τουριστών οι οποίοι οριοθετούνται εννοιολογικά με βάση ορισμένους προσδιοριστικούς παράγοντες, π.χ. οι τουρίστες που προτιμούν τα οργανωμένα ταξίδια, οι τουρίστες που ανήκουν σε κάποια εισοδηματική τάξη κλπ.

Η τρίτη παράμετρος αναζήτησε τις αιτιώδεις συσχετίσεις ανάμεσα στους τύπους τουρισμού που αυτοί επιλέγουν τα κίνητρα που τους οδηγούν στο ταξίδι ή τα χαρακτηριστικά των εμπειριών που αναζητούν.

Η τέταρτη παράμετρος ανέδειξε τη σύνθεση ομάδων τυπολογιών σε ευρύτερα ερευνητικά σχήματα της κοινωνιολογίας του τουρισμού, όπως π.χ τη σχέση συγκεκριμένων τύπων τουριστών με τις επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης και ιδιαίτερα με τις κοινωνικές αλλαγές που αυτή επιφέρει στον τόπο υποδοχής ή τη σχέση ορισμένων τύπων τουρισμού με το κίνητρο ή τα κίνητρα που τους οδηγούν στο ταξίδι.

Οι τυπολογίες αποτέλεσαν επίσης ένα εργαλείο ανάλυσης των δυναμικών κοινωνικών σχέσεων που αναπτύσσονται στα πλαίσια του τουριστικού συστήματος στη σύγχρονη εποχή. (Jafari,1981:26-27, Cohen,1992:527-535). Το γεγονός ότι ο πυρήνας του συνόλου σχεδόν των τυπολογιών είναι η έννοια του τουρίστα αναδεικνύει την καθοριστική σημασία που έχει αυτή η κοινωνική κατηγορία στην κοινωνιολογική ερμηνεία των σύνθετων διαπλοκών της τουριστικής ανάπτυξης. Αποτέλεσε τη βάση στην οποία στηρίχθηκαν ποικίλες εννοιολογικές οριοθετήσεις της κοινωνιολογικής ανάλυσης του τουριστικού φαινομένου.

Η δημιουργία των αρχικών τυπολογιών ανέλυσε τη σύνθετη επιρροή των διαφορετικών ομάδων παραγόντων που διαμορφώνουν το σύγχρονο τουρίστα και τα χαρακτηριστικά του επιδιώκοντας να εντοπίσει τις μεταβλητές που αποτελούν το διαφοροποιημένο στοιχείο του κάθε τουρίστα. Καθοριστικός σε αυτή την αναλυτική προσέγγιση ήταν ο ρόλος των εμπειρικών ερευνών που διεξήχθησαν σε πολλές και διαφορετικές περιοχές του κόσμου.

Τα αποτελέσματα κατέγραψαν τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των τουριστών, τα πρότυπα ταξιδιού τους, τις καταναλωτικές τους επιλογές, τη συμπεριφορά τους στον τόπο υποδοχής, τα κίνητρα που τους επηρέασαν στην επιλογή συγκεκριμένων περιοχών, τις επιπτώσεις της παρουσίας τους στην τοπική κοινωνικοοικονομική δομή κτλ. Δημιουργήθηκαν από την ανάλυση αυτών των ζητημάτων οι πρώτες σύνθετες ερμηνευτικές μεταβλητές που επέτρεψαν την ανάδειξη των διαφοροποιημένων και κυρίαρχων χαρακτηριστικών της κάθε τυπολογίας. Στον πίνακα που ακολουθεί καταγράφονται τα κυριότερα θέματα που προσέγγισαν οι διαφορετικές τυπολογίες του σύγχρονου τουρίστα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΑΝ ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΕΣ ΤΥΠΟΛΟΓΙΕΣ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΑ

1. Κοινωνική τάξη τουριστών
2. Οργανωτικά χαρακτηριστικά ταξιδιών
3. Τύποι τουριστικών ταξιδιών
4. Επιρροές της διαφήμισης στους τουρίστες
5. Χαρακτηριστικά περιοχών που επισκέπτονται
6. Δημογραφικά χαρακτηριστικά τουριστών
7. Εμπειρίες που αναζητούν στη διάρκεια του τουριστικού ταξιδιού
8. Συμπεριφορά στον τόπο υποδοχής
9. Κοινωνικό - ψυχολογικοί παράμετροι επιλογής τουρισμού
10. Επιπτώσεις της παρουσίας τους στον τόπο υποδοχής
11. Κίνητρα τουριστών

Υπάρχουν σε αυτές τις τυπολογίες ορισμένες αιτιώδεις συσχετίσεις των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των τουριστών αφενός με παράγοντες που σχετίζονται με την κατάσταση πριν το ταξίδι όπως π.χ. με τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής ή τα αίτια που τους ωθούν στο ταξίδι και αφετέρου με παράγοντες που σχετίζονται με το ταξίδι στην περιοχή όπου επισκέπτονται, όπως π.χ. οι αλλαγές που επέρχονται στους ίδιους αλλά και οι αλλαγές που η παρουσία τους επιφέρει στα κοινωνικά χαρακτηριστικά της περιοχής. Οδηγούμαστε άρα στη σύνθεση κάποιων πλαισίων ερμηνείας των ζητημάτων που άμεσα επηρεάζουν τα χαρακτηριστικά του σύγχρονου τουρίστα αλλά και στη διατύπωση υποθέσεων για τις επιλογές του, τις επιρροές που δέχεται στις διάφορες φάσεις της διαδικασίας του τουριστικού ταξιδιού, καθώς και τις επιπτώσεις που διαφορετικοί τύποι τουριστών

ενεργοποιούν στο κοινωνικό ιστό της περιοχής υποδοχής και επεσήμαναν τον ιδιαίτερο ρόλο των τουριστών ως φορέων κοινωνικών αλλαγών. (Τσάρτας 1996:186-189)

3. Η διαχρονική εξέλιξη του φαινομένου του τουρισμού

Η σχετικά πρόσφατη χρήση του όρου "τουρισμός", που χρονολογείται μόνο από τις αρχές του 19ου αιώνα, δεν πρέπει να σκιάζει το γεγονός ότι, το κοινωνικό φαινόμενο που σήμερα ονομάζουμε τουρισμό, λαμβάνει χώρα από πολύ νωρίτερα στην ανθρώπινη ιστορία.

Στα χρόνια του πρωτόγονου ανθρώπου, η περιήγηση, συνδεδεμένη με την εύρεση νέων περιοχών με αποθέματα τροφής και δυνατότητες ασφαλέστερης κατοικίας, ήταν από σχετικώς σύνηθες φαινόμενο έως τρόπος ζωής, αναλόγως με την δομή των κοινωνιών. Το φαινόμενο αυτό του πρωτόγονου "εξερευνητικού τουρισμού" ήταν συγγενές με αυτό του "εκστρατευτικού" και πρόδρομος των διαφόρων εν συνεχεία μορφών πολέμου.

Στα χρόνια της Αρχαίας Ελλάδας και της Αρχαίας Ρώμης ο τουρισμός ήταν περίπου τόσο διαδεδομένος, όσο και σήμερα. Ακούγεται ίσως εντυπωσιακό ή υπερβολικό, όμως συνοπτικά μπορούμε να αναφερθούμε στον τουρισμό λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων, από το 776 π.χ. και μετά, που υποστηριζόταν μάλιστα και από την "παγκόσμια εκχειρία", για τη διευκόλυνση όχι μόνο της συμμετοχής των αθλητών, αλλά κυρίως της τουριστικής ροής. Όσον αφορά τον ιαματικό τουρισμό, αυτός άκμαζε στις διάφορες λουτροπόλεις και θέρμες, που στα ρωμαϊκά χρόνια γνώρισε μεγάλη άνθιση, με συμμετοχή κοινωνικών ελίτ και με κοινωνιολογικά χαρακτηριστικά αντίστοιχα με τον ιαματικό τουρισμό των αρχών του 20ου αιώνα.

Ο θρησκευτικός τουρισμός ήκμαζε σε όλη την αρχαία περίοδο, είτε ως επισκέψεις στα πολλά μαντεία της εποχής (Δελφών, Δωδώνης, κ.α.) είτε ως καθαρά θρησκευτικές επισκέψεις λατρευτικών τόπων, ή και θρησκευτικά λατρευτικά φεστιβάλ. Υπήρχε επίσης φιλοσοφικός εκπαιδευτικός τουρισμός, προς την Αίγυπτο, τη Σάμο, τη Μίλητο, συνεδριακός τουρισμός, στην Κόρινθο, τη Νεμέα αλλά και στη Δήλο, πολιτιστικός τουρισμός στα μεγάλα και παγκόσμια θεατρικά φεστιβάλ, τους δραματικούς αγώνες στην Αθήνα, την Επίδαυρο, την Έφεσο, κλπ.

Τέλος υπήρχαν συγγραφείς με ταξιδιωτικό και γεωγραφικό προσανατολισμό, όπως ο Νέαρχος, πλοίαρχος του Μέγα Αλεξάνδρου, ο Αρριανός, ιστορικός αλλά και ταξιδιωτικός συγγραφέας, αλλά και κατ' εξοχήν τουριστικοί, όπως ήταν ο Πausανίας³, ο Στράβων⁴ και ο Πλούταρχος⁵. (Καλιφιώτης 1976:26-27, Τσάρτας 1996:12)

Τον μεσαίωνα, ο τουρισμός έγινε φαινόμενο που σταδιακά αφορούσε περισσότερο τις κοινωνικές ολιγαρχίες και λιγότερο το πλήθος των μικροαστών και καθόλου τους εργάτες της γης και τους δουλοπάροικους. Στον αγροτικό χώρο ο μεσαίωνας προσομοίαζε με τις αρχαίες κοινωνικές δομές και την ύπαρξη της δουλείας. Με τη διαφορά βέβαια ότι ενώ ορισμένοι δούλοι της αρχαίας εποχής ταξίδευαν μαζί με τους κυρίους τους, οι δουλοπάροικοι του μεσαίωνα ήταν προσδεμένοι με τη γη, πουλιόνταν, μεταβιβάζονταν μαζί μ' αυτήν και ποτέ δεν την εγκατέλειπαν. Όσον αφορά τους κατοίκους των μικρότερων ή μεγαλύτερων πόλεων, υπήρχε έντονο το χαρακτηριστικό του αυστηρού θρησκευτικού ελέγχου της συμπεριφοράς, που αλληλεπιδρούσε με το προφανές έλλειμμα ελευθερίας και δημοκρατίας στις κοινωνικές δομές.

Στην κοινωνική δομή του μεσαίωνα, οι διακοπές και εν γένει ο τουρισμός ήταν συνδεδεμένες σχεδόν αποκλειστικά με θρησκευτικούς λόγους, εξ ου και το αγγλικό "holidays" = holy days, ή ιερές άγιες μέρες. Απόηχος αυτού έφτασε σχεδόν μέχρι τις μέρες μας με κάποιους ηλικιωμένους που τα μόνα τους τουριστικά ταξίδια ήταν κάποια "τάματα". Επίσης δεν πρέπει να ξεχνάμε την έως και πρόσφατα καθαρά "θρησκευτική" πράξη της βάπτισης στον ποταμό Ιορδάνη και την απόκτηση του προσωνυμίου "Χατζής", (αραβικά Hajj=προσκυνητής) που έγινε θεσμός από τα ύστερα μεσαιωνικά χρόνια και σήμερα έχει μάλλον γίνει τουριστική ατραξιόν.

---

³Ο Πausανίας που γεννήθηκε στη Λυδία το 2^ο μ.Χ. αιώνα ήταν ίσως ο πλέον διάσημος ταξιδιωτικός συγγραφέας και γεωγράφος της εποχής του.

⁴Ο Στράβων ήταν ταξιδιωτικός συγγραφέας στα κλασικά ρωμαϊκά χρόνια. Γεννήθηκε στην Αμάσεια του Πόντου, το 63 π.Χ και έζησε μέχρι το 24 μ.Χ. Ταξίδεψε στη βόρεια Αφρική, κατά μήκος του Νείλου έως την άνω Αίγυπτο, στη μέση ανατολή και μέχρι το Πακιστάν. Κυριότερο έργο του είναι τα «Γεωγραφικά».

⁵Ο Πλούταρχος γεννήθηκε στη Χαιρώνεια της Βοιωτίας το 46 μ.Χ και έζησε μέχρι το 120 μ.Χ. Σπούδασε στην Αθήνα, ταξίδεψε στην Ιταλία, και έδωσε διαλέξεις στη Ρώμη και επίσης στην Αίγυπτο. Γνωστός και για τις βιογραφίες ανδρών της εποχής. Τελείωσε τη ζωή του ως ιερέας στο Μαντείο των Δελφών.

Όταν ο θρησκευτικός φανατισμός κόπηκε, και επήλθε η αναγέννηση και ο διαφωτισμός, δηλαδή η ανάπτυξη των επιστημών και η εστίαση της προσοχής στον άνθρωπο και την παρούσα, μάλλον, παρά τη μετά θάνατον ζωή, σημαντικές κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές προέκυψαν, με αποκορύφωμα την αστική Γαλλική Επανάσταση και την Αγγλική Βιομηχανική Επανάσταση. Η επίδραση των κοσμοϊστορικών αυτών γεγονότων στο κοινωνικοοικονομικό γίνεσθαι ήταν καθοριστική και ανεπίστροφη, και φυσικά το φαινόμενο του τουρισμού δεν θα μπορούσε να μην επηρεαστεί θετικά. Αναφορικά μόνον θα υπογραμμίσουμε ότι το δικαίωμα για ταξίδι δεν είχαν πλέον μόνο οι ευγενείς και οι κάθε είδους απεσταλμένοι τους, όπου η τάξη αυτή συνέχισε να υφίσταται. Η νέα τάξη που δημιουργήθηκε, η αστική τάξη, των βιοτεχνών, των βιομηχάνων, των εμπόρων και των επιστημόνων, απελευθερωμένη από θρησκευτικούς ή φεουδαρχικούς δεσμούς και περιορισμούς είχε και τη διάθεση και την οικονομική άνεση να ταξιδέψει, οπότε άρχισε η ανάπτυξη του μοντέρνου τουρισμού, και προέκυψε και ο όρος "τουρισμός".(Νικόλαος Βαγιώνης 2002:15)

Στην μοντέρνα κοινωνική δομή του 21ου αιώνα βλέπουμε ότι ο τουρισμός είναι καθαρά οικονομικό φαινόμενο τεράστιας εμβέλειας και μεγέθους από όλες του τις πλευρές και σε όλες του τις διαστάσεις, και αναπτύσσεται σε όλο τον κόσμο, όπου υπάρχει κοινωνική ελευθερία, αλλά ακόμη και στο διάστημα⁶. Παράλληλα εμπερικλείει τις ορισμένες φιλοσοφικές πολιτιστικές αξίες των καιρών, όπως μια στροφή προς την προστασία του περιβάλλοντος και την προαγωγή μορφών ήπιου τουρισμού όπου αυτό είναι ακόμη εφικτό. Επίσης, παρατηρούμε, μια σαφή και συνεχή γεωγραφική επέκταση και ανάπτυξη των περιοχών που ασχολούνται με τον τουρισμό, σε όλον τον πλανήτη. Και όπως φαίνεται οι νέοι τουριστικοί προορισμοί αυξάνουν το μέγεθος της τουριστικής βιομηχανίας τους με ρυθμούς πολλαπλάσιους από τους κλασσικούς προορισμούς ή τα παγκόσμια τουριστικά σταυροδρόμια. Και βέβαια, πρέπει να σημειωθεί ότι με όλα τα πισωγυρίσματα από πολέμους, ταραχές και τρομοκρατικά επεισόδια, υπάρχει παγκοσμίως μια σαφής αυξητική τάση στον παγκόσμιο τουρισμό, με όποια μέθοδο και αν μετρηθεί (αριθμό αφίξεων τουριστών ή και τουριστικών συναλλαγών), που επίσης σύμφωνα και με τις προβλέψεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (W.T.O.) φαίνεται ότι θα διατηρηθεί.

---

⁶ Υπάρχουν ήδη τρεις διαστημικοί τουρίστες και αναμένονται πολύ περισσότεροι στο μέλλον.

Πρέπει να σημειώσουμε τέλος ότι η βιομηχανία του τουρισμού ήταν και είναι συνδεδεμένη με την πιο προηγμένη τεχνολογία κάθε εποχής, την ονομαζόμενη τεχνολογία αιχμής, είτε στον τομέα των μεταφορών (πλοίο, αεροπλάνο, διαστημικό λεωφορείο και δορυφόρος) είτε στις επικοινωνίες επιχειρήσεων αλλά και των επισκεπτών, στη διαχείριση των επιχειρήσεων, (εφαρμογές και διαδικτύου στα συστήματα κρατήσεων, είτε στα υλικά και τη διαχείρισή τους, είτε στα οικονομικά καθώς επίσης στο τουριστικό μάρκετινγκ κάθε μορφής, και γενικά σε όλες τις δραστηριότητες του τουριστικού φαινομένου, για να μην επεκταθούμε περαιτέρω). Η τεχνολογία παλαιότερα, αλλά και σήμερα οδηγεί τον τουρισμό.

Καταλήγοντας μπορούμε να πούμε ότι το φαινόμενο του τουρισμού είναι μια από τις αρχαιότερες όπως είδαμε και σημαντικότερες οικονομικές «βιομηχανίες» παγκοσμίως, και φυσικά με απεριόριστο μέλλον (δηλαδή τις πλέον διαχρονικές), καθώς προάγει και προάγεται από τον πολιτισμό, την κοινωνική ελευθερία και τις έννοιες του ανθρωπισμού.

4. Οι διακρίσεις του τουρισμού

Ο παραδοσιακός ορισμός του τουρισμού μπορεί να διακριθεί στις έξι κατηγορίες:

- Εγχώριος τουρισμός: ο τουρισμός των κατοίκων μίας χώρας όταν ταξιδεύουν μόνο εντός αυτής (πχ. ένας Αθηναίος πηγαίνει στην Τρίπολη).
- Εξερχόμενος τουρισμός: αφορά τους μόνιμους κατοίκους μίας χώρας οι οποίοι ταξιδεύουν σε μία άλλη χώρα (πχ. ένας Έλληνας που ταξιδεύει στη Γαλλία).
- Εισερχόμενος τουρισμός: ο τουρισμός των αλλοδαπών οι οποίοι ταξιδεύουν σε δεδομένη χώρα (πχ. ένας Γάλλος που ταξιδεύει στην Ελλάδα).
- Διεθνής τουρισμός: το σύνολο του εισερχόμενου και του εξερχόμενου τουρισμού.
- Εσωτερικός τουρισμός: το σύνολο του εγχώριου και του εισερχόμενου τουρισμού.
- Εθνικός τουρισμός: το σύνολο του εγχώριου και του εξερχόμενου τουρισμού.

Τα τελευταία χρόνια όμως ο τουρισμός έχει ξεφύγει από τα στενά όρια που προαναφέραμε και έχει εμπλουτιστεί με περισσότερα είδη τα οποία απευθύνονται σε διαφορετικές κατηγορίες τουριστών. Κάποιες από τις κατηγορίες αυτές παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 2:ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1.Κοινωνικός τουρισμός
2.Τουρισμός υγείας
3.Εκπαιδευτικός τουρισμός
4.Θρησκευτικός τουρισμός
5.Συνεδριακός τουρισμός
6.Εκθεσιακός τουρισμός
7.Τουρισμός κινήτρων
8.Επαγγελματικός τουρισμός
9. Θεματικός τουρισμός
10.Αστικός τουρισμός ή τουρισμός των πόλεων
11.Πολιτιστικός τουρισμός
12.Αθλητικός τουρισμός
13.Οικοτουρισμός- Αγροτουρισμός

➤ **Μαζικός και εναλλακτικός τουρισμός**

Ο μαζικός τουρισμός είναι μια σχετικά νέα ιδέα, που προήλθε από την μεγάλη άνοδο των εισοδημάτων μετά την Βιομηχανική Επανάσταση. Πριν από αυτή, όπως ήδη αναφέραμε, τα ταξίδια πολιτιστικού ή ψυχαγωγικού χαρακτήρα ήταν αποκλειστικό προνόμιο λίγων εκλεκτών περιηγητών, συνήθως αριστοκρατών. (el.wikipedia.org/wiki/Τουρισμός)

Σήμερα συνηθίζεται να θεωρείτε μαζικός ο τουρισμός του «πακέτου της παραλίας», δηλαδή ο απρόσωπος και παθητικός τουρισμός ο οποίος αφήνει πολύ μικρό βαθμό ελευθερίας στον τουρίστα.

Ο μαζικός τουρισμός είναι απευκαίσιος λόγω των δυσμενών επιπτώσεων που προκαλεί στο φυσικό περιβάλλον αλλά και σε κοινωνικό επίπεδο. Η παγκόσμια τάση σήμερα είναι ο τουρισμός να είναι φιλικός ως προς τον άνθρωπο και ως προς το φυσικό περιβάλλον.

Μορφές τουρισμού όπως ο αγροτουρισμός, ο περιηγητικός τουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, ο συνεδριακός τουρισμός αλλά και ο τουρισμός των πόλεων θεωρούνται σήμερα οι μορφές που θα πρέπει να επικρατήσουν προκειμένου η τουριστική ανάπτυξη να καταστεί βιώσιμη καθώς και να καταπολεμηθεί η εποχικότητα.

Από την άλλη μεριά ο εναλλακτικός τουρισμός αποτελεί τμήμα των ειδικών μορφών τουρισμού, οι οποίες χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ενός ειδικού κινήτρου στη ζήτηση και από την ανάπτυξη μιας αντίστοιχης ειδικής υποδομής (προσφοράς). Με τον εναλλακτικό τουρισμό οι άνθρωποι αναζητούν ένα διαφορετικό τρόπο διακοπών, που συνδέεται με την προστασία της τοπικής κουλτούρας, την προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος αλλά και με την αποφυγή της χρήσης υπηρεσιών οργανωμένου μαζικού τουρισμού.

Σε αντιπαράθεση με τον μαζικό τουρισμό, ο εναλλακτικός τουρισμός δεν είναι «μεγάλης κλίμακας» αλλά τουρισμός που απευθύνεται σε μεμονωμένες ομάδες ατόμων με διάφορα ενδιαφέροντα (φύση, πολιτισμό, παράδοση, αθλητισμό, επιστήμη, θρησκεία κλπ). Ανάλογα με τα κυρίαρχα ενδιαφέροντα του τουρισμού έχουμε διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού όπως:

- Οικολογικός τουρισμός (προαγωγή και προστασία περιοχών φυσικού κάλους από τον μαζικό τουρισμό και την υπερανάπτυξη)
- Αγροτουρισμός (στόχος η ανάπτυξη του αγροτικού χώρου με διάφορες δραστηριότητες)
- Φυσιολατρικός τουρισμός
- Ορεινός τουρισμός
- Πολιτιστικός τουρισμός
- Αθλητικός τουρισμός
- Χειμερινός τουρισμός
- Θαλάσσιος τουρισμός
- Εκπαιδευτικός τουρισμός
- Θρησκευτικός τουρισμός
- Συνεδριακός τουρισμός
- Τουρισμός υγείας

Μια βασική μορφή του εναλλακτικού τουρισμού είναι ο αγροτουρισμός, γι αυτό συχνά λέγοντας «εναλλακτικό τουρισμό» αναφερόμαστε κυρίως στον «αγροτουρισμό», που έχει βασικό στόχο την ανάπτυξη και ανασυγκρότηση της υπαίθρου.

Πηγή: www.preveza.gr

Ο εναλλακτικός τουρισμός έχει μεγάλα πλεονεκτήματα:

- σέβεται το περιβάλλον και τον πολιτισμό
- προβάλλει την πολιτιστική κληρονομιά κάθε τόπου
- αξιοποιεί την τοπική κουζίνα και προωθεί έτσι τα τοπικά προϊόντα

- προσφέρει στους τουρίστες εμπειρίες με ποιότητα και «χρώμα»
- συμβάλλει στην επιβίωση και αναζωογόνηση της υπαίθρου

Συνοψίζοντας ο εναλλακτικός τουρισμός από τη μια και ο μαζικός τουρισμός από την άλλη, ικανοποιούν διαφορετικές ανάγκες των τουριστών και συνήθως απευθύνονται σε διαφορετικές κατηγορίες ανθρώπων.

Ο μαζικός τουρισμός, όπως αναφέραμε παραπάνω, είναι μαζικός (μεγάλης κλίμακας) και απρόσωπος. Με την άναρχη ανάπτυξή του και την υπερσυγκέντρωση ανθρώπινων δραστηριοτήτων που επιφέρει στο χώρο, καταναλώνει τους μη ανανεώσιμους φυσικούς πόρους και μειώνει την βιοποικιλότητα. Συχνά μετατρέπει ανεπανόρθωτα τα τοπία, χτίζοντας αλόγιστα ξενοδοχεία σε γραφικές παραλίες, επεκτείνει τις αστικές ζώνες και παράγει σημαντικά φορτία αποβλήτων.

Αντίθετα ο εναλλακτικός τουρισμός είναι ήπιος και επιλεκτικός τουρισμός, ιδιαίτερα απαιτητικός, συμμετοχικός σε μικρές ομάδες (μικρής κλίμακας), πιο ανεξάρτητος, με μεγάλο βαθμό ελευθερίας στα άτομα και με σεβασμό στο περιβάλλον και στην παράδοση. Άνθρωποι με ειδικά ενδιαφέροντα, αναζητούν μια αυθεντική επαφή με την φύση, τον τοπικό πολιτισμό, τους ανθρώπους, με την ζωή στην ύπαιθρο ή την άσκηση στην φύση.

5. Παράγοντες τουριστικής ανάπτυξης

Η αναπτυξιακή πορεία του τουρισμού σε παγκόσμιο επίπεδο υπήρξε ομολογουμένως εντυπωσιακή, αφού από το 1997 αδιαφιλονίκητα αναγνωρίζεται πλέον ως η μεγαλύτερη βιομηχανία του κόσμου. Οι παράγοντες εκείνοι που συνέβαλαν σε αυτό ήταν κατά κύριο λόγο η αύξηση του εισοδήματος των ανθρώπων, ο περισσότερος ελεύθερος χρόνος στη διάθεση τους για διακοπές και ξεκούραση, η ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη στα μέσα μαζικής μεταφοράς και ιδιαίτερα στα αεροπλάνα και τέλος η απλούστευση των διατυπώσεων εισόδου-εξόδου στις χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών. Ειδικότερα σε ότι αφορά την εντυπωσιακή εξέλιξη των μεταφορικών μέσων, θα πρέπει να ειπωθεί ότι αυτά συνέβαλαν στο να αυξηθεί η εμβέλεια του διεθνούς τουρισμού, με την έννοια ότι με το πέρασμα του χρόνου ολοένα και περισσότεροι άνθρωποι επισκέπτονται πιο απομακρυσμένους τουριστικούς προορισμούς. Η τάση αυτή είχε σαν αποτέλεσμα να αλλάξει βαθμιαία η διεθνής τουριστική ανάπτυξη. (Ηγουμενάκης 1999:30, Καλιφιώτης 1976:34-42)

Ας σημειωθεί ότι τόσο η εξέλιξη του τουρισμού σε μια δυναμικά αναπτυσσόμενη βιομηχανία, όσο και η τρέχουσα οικονομική σημασία του δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται χωριστά. Είναι δηλαδή αναπόφευκτο ότι η επίδραση της τουριστικής ανάπτυξης σε μια κοινωνία είναι κατά κύριο λόγο οικονομική και μετά κοινωνική, πολιτιστική ή φυσική.

Εκτός από τους παράγοντες που ήδη αναφέραμε υπάρχουν τρεις ακόμη βασικοί παράγοντες τουριστικής ανάπτυξης:

➤ **Ευέλικτη σύμπραξη του ιδιωτικού τομέα με τους Ο.Τ.Α**

Η εποχή της απόλυτης κυριαρχίας του κεντρικού κράτους στο σχεδιασμό και στη διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης έχει περάσει δίνοντας τη θέση της σε όλο και περισσότερο αποκεντρωμένα σχήματα στις τουριστικές χώρες όπου διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο οι Ο.Τ.Α. (Νομαρχίες, Δήμοι). Στα σχήματα αυτά καθοριστικός είναι ο ρόλος του ιδιωτικού τομέα μέσω των θεσμικών και επαγγελματικών φορέων εκπροσώπησής του σε τοπικό επίπεδο (π.χ. επιχειρηματίες, ξενοδόχοι, εργαζόμενοι στον τομέα κ.ά.). Η πολυπλοκότητα αλλά και το υψηλό κόστος της ανάπτυξης του τουρισμού σε συνδυασμό με την ανάγκη να λαμβάνονται υπόψη στο σχεδιασμό του η «τοπική διάσταση» επέβαλε αυτά τα αποκεντρωμένα σχήματα.

Σε αυτά τα νέα δεδομένα συμβάλλει όλο και περισσότερο και ο ιδιωτικός τομέας ο οποίος επί πολλά χρόνια δεν έδινε ιδιαίτερη σημασία σε ζητήματα σχεδιασμού και συμμετοχής στην τοπική τουριστική ανάπτυξη. Η αλλαγή αυτή άλλωστε ήταν επιβεβλημένη από εξελίξεις όπως: η ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος, η αλλαγή των κινήτρων των τουριστών, η στροφή των τουριστικών πρακτόρων προς περισσότερο εξειδικευμένες πελατείες. Χαρακτηριστικά παραδείγματα σύμπραξης του ιδιωτικού τομέα με τους Ο.Τ.Α είναι για τη δημιουργία των θεματικών πάρκων, συνεδριακών κέντρων, καζίνο, μεγάλων ξενοδοχειακών συγκροτημάτων, χιονοδρομικών κέντρων, περιβαλλοντικών πάρκων, αστικού τουρισμού κ.ά.

➤ Η χρήση του διαδικτύου ενισχύει την τουριστική τοπική ανάπτυξη

Πολλά είναι τα δεδομένα που συνηγορούν στην άποψη ότι η αλματώδης, τα τελευταία κυρίως δέκα χρόνια, χρήση των υπηρεσιών του διαδικτύου συνέβαλε θετικά στη γεωγραφική επέκταση της ανάπτυξης του τουρισμού σε πολλούς νέους προορισμούς ενισχύοντας τη σημασία της τοπικότητας. Η συμβολή αυτή ήταν είτε αυτοδύναμη λόγω της σημασίας που απέκτησε το διαδίκτυο ως πεδίο πληροφόρησης για νέους και συχνά «δύσκολους» και «μακρινούς» προορισμούς, είτε συνδυασμένη με άλλες εξελίξεις όπως τη μεγάλη ζήτηση για προϊόντα και υπηρεσίες με τοπικό χαρακτήρα από τους τουρίστες. Και στις δύο περιπτώσεις πάντως το διαδίκτυο αποτέλεσε ένα δεδομένο εξαιρετικής σημασίας για την αυτονόμηση ενός σημαντικού ποσοστού τουριστών-καταναλωτών σε ένα τομέα, ο οποίος επί αρκετές δεκαετίες επεδίωκε την κλασική μορφή τουρισμού.

Αυτή η τελευταία τάση, είχε όπως είναι φυσικό, οδηγήσει και σε μία αντίστοιχη ανάπτυξη υποδομών και υπηρεσιών με λίγο πολύ όμοια χαρακτηριστικά σε διάφορες περιοχές του κόσμου. Την κατάσταση αυτή ανέτρεψαν σταδιακά εξελίξεις, όπως οι αλλαγές των κινήτρων των τουριστών και η ανάπτυξη των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Την καθοριστική όμως αλλαγή επέφερε το διαδίκτυο που επιτρέπει στον τουρίστα να ξαναγίνει αυτοδύναμος και αυτόνομος καταναλωτής κατασκευάζοντας και οργανώνοντας με τους δικούς του όρους το ταξίδι που επιθυμεί.

Η αλλαγή αυτή είναι ουσιώδης και για τους τουριστικούς προορισμούς όλων των ειδών και τύπων εφόσον μπορούν να αποκτήσουν πλέον πρόσβαση και συχνά διαφημιστική εικόνα σε ομάδες καταναλωτών που δεν τους γνώριζαν.

Όπως είναι φυσικό αυτό ενισχύει κυρίως τους νεότερους προορισμούς, τους προορισμούς ειδικών ενδιαφερόντων και τους γεωγραφικά απομονωμένους. Σε κάθε περίπτωση πάντως αυτή η εξέλιξη απαιτεί σε τοπικό επίπεδο σημαντικές αλλαγές σε προσφερόμενες υποδομές και υπηρεσίες, ώστε τα οφέλη να μην περιορίζονται απλώς στο πεδίο της προβολής.

➤ Ο καθοριστικός ρόλος του Μάρκετινγκ Τουριστικών Προορισμών

Η συνεχής τμηματοποίηση αλλά και η εξειδίκευση του τουριστικού προϊόντος που πλέον απευθύνεται σε διαφορετικές ομάδες-στόχους καταναλωτών επιβάλλει όλο και περισσότερο την προώθηση σχεδίων μάρκετινγκ τουριστικών προορισμών.

Η πολυσύνθετη έννοια της τοπικότητας επιβάλλει άλλωστε και μία αντίστοιχη μεταχείριση στην προώθηση και προβολή της τόσο ως αυτόνομου τουριστικού προϊόντος (τουριστικός προορισμός) όσο και ως σύνολο ειδικών πόρων, υπηρεσιών και υποδομών με ιδιαίτερα και συχνά μοναδικά χαρακτηριστικά.

Σε μία εποχή όπου ο τουριστικός προορισμός αποτελεί πλέον το βασικό πεδίο στο οποίο επικεντρώνεται η τουριστική ζήτηση είναι απολύτως αναγκαίο να υπάρχει ένα τοπικό πρόγραμμα μάρκετινγκ για τους διαφορετικούς τουριστικούς προορισμούς που διαθέτει μία χώρα. Κάποιες από τις βασικές αρχές μάρκετινγκ τουριστικών προορισμών είναι οι εξής:

1. Ο τουριστικός προορισμός είναι η περιοχή με συγκεκριμένα αναπτυξιακά, χωρικά και τουριστικά χαρακτηριστικά.
  2. Η τουριστική «διάσταση» είναι συνήθως ισχυρότερη από τη χωρική ή την αναπτυξιακή στη διαδικασία λήψης της απόφασης για την προώθηση ενός σχεδίου μάρκετινγκ τουριστικού προορισμού.
  3. Η ύπαρξη σχεδίων μάρκετινγκ τουριστικών προορισμών δεν αναιρεί ούτε ανατρέπει τα εθνικά σχέδια μάρκετινγκ τουρισμού τα οποία εμπεριέχουν τους κυρίαρχους άξονες της προβολής και προώθησης των τουριστικών προϊόντων της χώρας.
  4. Το μάρκετινγκ τουριστικού προορισμού είναι ένα ολοκληρωμένο σχέδιο προβολής και προώθησης μίας περιοχής και δεν περιορίζεται απλώς σε ένα πρόγραμμα διαφήμισής της.
- Η προφανής ανάγκη να ανταποκριθεί και η χώρα μας σε αυτές τις εξελίξεις και προοπτικές απαιτεί θεσμικές και οργανωτικές παρεμβάσεις, αλλαγή νοοτροπιών τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον κρατικό τομέα και συμμετοχή ειδικών επιστημόνων του τουρισμού σε όλα τα πεδία λήψης αποφάσεων.

6. Πλεονεκτήματα & μειονεκτήματα της τουριστικής ανάπτυξης

Οι επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης είναι δυνατό να διακριθούν σε τέσσερις κατηγορίες:

- Στην κοινωνία υποδοχής.
- Στην τοπική ή περιφερειακή οικονομία.
- Στο ανθρωπογενές περιβάλλον, ιδιαίτερα δε σε αυτό που έχει κάποια ιδιαίτερη ιστορική αξία.
- Στο φυσικό υποδοχέα, που περιλαμβάνει, τόσο τα χερσαία (έδαφος, γλωρίδα, πανίδα, τοπίο, ατμόσφαιρα), όσο και τα υδάτινα οικοσυστήματα (νερό, θαλάσσιες βιοκοινωνίες).

Ένας άλλος παράγοντας που επηρεάζει τις επιπτώσεις, είναι η τοπική και χρονική υπερσυγκέντρωση ανθρώπων και δραστηριοτήτων σε ένα τόπο με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα ισορροπίας. Τα όρια αυτά εκφράζονται με την ικανότητα του συστήματος που δηλώνει το μέγιστο αριθμό ανθρώπων που μπορούν να χρησιμοποιήσουν μια περιοχή χωρίς να προκαλέσουν αλλαγές στο κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον.

Για παράδειγμα, η συμπεριφορά κάποιων επισκεπτών μπορεί να προκαλέσει το κοινωνικό αίσθημα των κατοίκων οδηγώντας σε όξυνση των σχέσεων ή σε μια ακραία περίπτωση σύγκρουση (τέτοια φαινόμενα παρατηρούνται π.χ. στην Χερσόνησο και Μάλια). Μια άλλη περίπτωση υπέρβασης των ορίων του συστήματος θα μπορούσε να προκληθεί από την υπερσυγκέντρωση ατόμων και δραστηριοτήτων, χώροι διασκέδασης και αναψυχής σε μια μικρή παραλία. Τα απόβλητα που παράγονται είναι πιθανόν να δημιουργούν προβλήματα ρύπανσης.

Είναι προφανές λοιπόν ότι τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της τουριστικής ανάπτυξης είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με τον τόπο υποδοχής. Σε γενικές γραμμές μπορούμε να αναφέρουμε ενδεικτικά κάποια πλεονεκτήματα και κάποια μειονεκτήματα της τουριστικής ανάπτυξης.

Πλεονεκτήματα (Εξαρτώμενης της εφαρμογής τους κάποια από αυτά μπορούν να γίνουν μειονεκτήματα)

- Αύξηση του εθνικού εισοδήματος
- Απασχόληση (1εργ/1000 τουρίστες)(ενίσχυση εργασίας, λίγες διοικητικές θέσεις)
- Ανάπτυξη υποδομής (δρόμοι, ύδρευση, ηλεκτρισμός, τηλεπικοινωνίες, διαδικτυακές επικοινωνίες)
- Διαφύλαξη πολιτισμού (οικονομικά κίνητρα για τη διατήρηση παραδοσιακών φαγητών, ενδυμάτων, φεστιβάλ και φυσικής ιστορίας)
- Περιβαλλοντική προστασία (οικονομικά κίνητρα για τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, πανίδας και χλωρίδας)
- Αγορά ξένου συναλλάγματος (δημιουργούνται πόροι για εισαγωγή τροφίμων, φαρμακευτικών προϊόντων, προϊόντων τεχνολογίας και κατανάλωσης)
- Ανάπτυξη υπηρεσιών υγείας (αύξηση διαθεσιμότητας σε περιοχές όπου παρουσιάζονταν ελλείψεις).

Μειονεκτήματα (Εξαρτώμενης της εφαρμογής τους κάποια από αυτά μπορούν να γίνουν πλεονεκτήματα)

- Πολιτιστική καταστροφή (απώλεια γλώσσας, θρησκείας, εθίμων και υλικού πολιτισμού)
  - Περιβαλλοντική καταστροφή (θέρετρα, γκολφ, σκι, παραλίες, έρημοι)
  - Μικρής σπουδαιότητας-εξειδίκευσης απασχόληση (ελάχιστη εξειδίκευση, κατώτατοι μισθοί)
  - Ελάχιστες παροχές/προνόμια (μηδενική σταθερότητα απασχόλησης, εποχιακή απασχόληση, έλλειψη ιατροφαρμακευτικής ασφάλισης και ασφάλεια στο χώρο εργασίας)
  - Ανάπτυξη παράνομων και/ή ζημιών οικονομικών δραστηριοτήτων (εμπόριο ναρκωτικών, πορνεία, χαρτοπαιξία)
  - Προσλήψεις εκτός περιοχής (μετάθεση εξειδικευμένων μεσαίων και ανωτάτων διοικητικών στελεχών από άλλες περιοχές)
  - Συγκεντρωτική απασχόληση (τυποποιημένα θέρετρα, ξενοδοχεία κ.λπ.)
- Λήψη αποφάσεων εκτός περιοχής (εταιρικά κεφάλαια)
- Ουτοπικές προσδοκίες (οι νέοι εκτρέπονται από το σχολείο και την προσωπική εξέλιξη και προσδοκούν σε επιχειρηματικές δραστηριότητες βασισμένες στον τοπικό τουρισμό)

- Συγκεντρωτική ανάπτυξη (αεροδρόμια, δρόμοι, ύδρευση και ηλεκτρισμός σε τουριστικούς προορισμούς που δεν είναι προσιτά και δεν εξυπηρετούν τους μόνιμους κάτοικους)
- Ασταθές εμπόριο.

Πολλές όμως είναι οι περιπτώσεις όπου ο τουρισμός έχει συμβάλει στην ενίσχυση της ανάπτυξης περιφερειών αποβιομηχανοποιημένων, γεωγραφικά απομονωμένων, ορεινών και μειονεκτικών ή με υποβαθμισμένο αγροτικό τομέα. Καθώς η ανάπτυξη του τουρισμού αύξησε τα εισοδήματα, την απασχόληση, τις επενδύσεις και διεύρυνε την παραγωγική βάση της τοπικής οικονομίας, με αποτέλεσμα να σταματήσει η μετανάστευση και να βελτιωθεί το επίπεδο και η ποιότητα ζωής. Ειδικότερα στις περιοχές που διαθέτουν πλούσιους τουριστικούς πόρους, η ανάπτυξη είναι εξαιρετικά δυναμική σε ετήσιους ρυθμούς. (Κοκκώσης - Τσάρτας, 2000:30)

Συνοψίζοντας ο τουρισμός αποτελεί παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης, όταν αναπτύσσεται ισόρροπα, σύμφωνα με τις αρχές της αειφόρου περιφερειακής ανάπτυξης. Όταν αναπτύσσεται μονόπλευρα, τότε οι μακροχρόνιες επιδράσεις του στην οικονομία μιας χώρας είναι αρνητικές, επειδή αποδυναμώνει τους παραγωγικούς κλάδους της και κυρίως τη βιομηχανία και τη γεωργία, ενώ βαθμιαία μεταβάλλει την οικονομία της χώρας σε οικονομία υπηρεσιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

1. Ο ορισμός της υποδομής

Οι υποδομές είναι μια έννοια που δύσκολα προσδιορίζεται στην οικονομική θεωρία. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι δεν υπάρχει καμία αυτοτελής «θεωρία υποδομών» που να ερμηνεύει τις σχετικές επιπτώσεις στους πολλαπλούς τομείς της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας και τη συμβολή τους στην αναπτυξιακή διαδικασία. Οι παραδοσιακές προσεγγίσεις στο ζήτημα των υποδομών προέρχονται από τις αναπτυξιακές θεωρίες που αναφέρονται κυρίως στις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι νεότερες προσεγγίσεις που αναφέρονται στις «νέες υποδομές» υποστηρίζουν ότι αυτές είναι δημιούργημα της μετά καπιταλιστικής κοινωνίας και στηρίζονται στις τεχνολογίες πληροφόρησης. Η μελέτη των νέων υποδομών αποτελεί αναγκαία συνθήκη για την αναπτυξιακή διαδικασία, καθ' ότι δημιουργούν πληθώρα εξωτερικών οικονομιών και αποτελούν εισροή για το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων.

Ειδικότερα στον τουρισμό, όπου οι υποδομές έχουν ιδιαίτερη σημασία, η γνώση των χαρακτηριστικών τους στοιχείων μπορούν να συμβάλουν ουσιαστικά στον αρτιότερο σχεδιασμό και στον προγραμματισμό της τουριστικής ανάπτυξης. Η δημιουργία δικτύου γενικών και ειδικών τουριστικών υποδομών διαφοροποιεί το τουριστικό προϊόν, βελτιώνει την τουριστική εικόνα της χώρας και προωθεί τη διαδικασία της τουριστικής ανάπτυξης.

Σχετικά με τον προσδιορισμό του εννοιολογικού περιεχομένου του όρου «υποδομή», έχουν γίνει σημαντικές προσπάθειες. Οι κυριότερες από αυτές είναι οι ακόλουθες :

Ο Nurske (1952) ορίζει ότι η υποδομή «παρέχει βασικές υπηρεσίες σε κάθε παραγωγική διαδικασία, δεν μπορεί να εισαχθεί από το εξωτερικό , είναι ευρείας κλίμακας και περιλαμβάνει εγκαταστάσεις υψηλού κόστους.

Ο Hirschman (1958), ορίζοντας το πάγιο κοινωνικό κεφάλαιο (Social Overhead Capital) , σημειώνει ότι «στην ευρύτερη έννοια του όρου αυτού περιλαμβάνονται μια σειρά από υποδομές όπως είναι της δημόσιας τάξης, της εκπαίδευσης, της δημόσιας υγείας, των μεταφορών, των επικοινωνιών, της ενέργειας, της ύδρευσης, και της άρδευσης.

Ο Lakshmanan (1989), επισημαίνει ότι υπάρχει «δυσκολία στον επακριβή ορισμό των υποδομών» .

Οι Andersson-Kombayashi (1989) , ορίζουν την υποδομή ως μια ιδιαίτερη περίπτωση εξωτερικών οικονομιών των δημοσίων αγαθών.

Ο Vickerman (1991) ορίζει την υποδομή ως «το μέρος του συνολικού αποθέματος κεφαλαίου των εθνικών και περιφερειακών οικονομιών» που χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό δημοσίου ενδιαφέροντος και καθορίζει ενδεχόμενες επιδράσεις στα εισοδήματα, στην παραγωγικότητα και την απασχόληση.

Οι Batten-Karlsson (1996) παρέχουν έναν ευρύτατο ορισμό και υποστηρίζουν ότι υποδομές καλούνται οι μηχανικές κατασκευές, ο εξοπλισμός, οι παροχές, και όποια άλλη υπηρεσία παρέχεται από αυτές και έχει μεγάλη διάρκεια ζωής. Χρησιμοποιούνται δε, τόσο για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης, όσο και για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των νοικοκυριών. Στις υποδομές περιλαμβάνονται οι δημόσιες παροχές, δημόσια έργα καθώς και έργα που αφορούν τις μεταφορές.

Ο Σκάγιαννης (1994), αναφέρει ότι «υποδομή είναι κάθε επένδυση παγίου κεφαλαίου σταθερό στο έδαφος ως επί των πλείστων μεγάλης κλίμακας που στοχεύει στην εξυπηρέτηση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων». Ο ορισμός αυτός, είναι περισσότερο εμπειριστωμένος και προσιδιάζει στους αντίστοιχους ορισμούς των νεοκλασικών οικονομολόγων, οι οποίοι θεωρούν την υποδομή ως δημόσια επένδυση παγίου κεφαλαίου.

Από τους παραπάνω ορισμούς προκύπτει ότι οι υποδομές σχετίζονται με αναπτυξιακά χαρακτηριστικά, δεδομένου, ότι αποτελούν προϋπόθεση για την παραγωγική διαδικασία. Προκαλούν εξωτερικές οικονομίες και επηρεάζουν την κοινωνική ζωή.

Περαιτέρω, οι υποδομές διακρίνονται σε παραδοσιακές που βασίζονται στον τομέα των κατασκευών και σε νέες που βασίζονται στον συνδυασμό των τηλεπικοινωνιών και της πληροφορικής, οι οποίες είναι και κυρίαρχες στο υφιστάμενο μοντέλο ανάπτυξης. (Σκάγιαννης 1992:45)

Πηγή: www.preveza.gr

Οι παραπάνω εννοιολογικές προσεγγίσεις στον όρο υποδομές αποτελούν μια σημαντική προσπάθεια για την αποσαφήνιση του όρου. Ωστόσο, στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι υποδομές που στηρίζονται στα «παραδοσιακά χαρακτηριστικά» αναιρούνται από τις σύγχρονες μορφές της.

Στον τουρισμό, η χρήση των νέων τεχνολογιών έχει ιδιαίτερη σημασία, γιατί οι εξειδικευμένες τουριστικές υποδομές όπως γκολφ, μαρίνες, προβλήτες αθλητικά κέντρα μικροί ξενοδοχειακοί λιμένες, εξυπηρετούν αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο ανάγκες του τουριστικού τομέα και συγκεκριμένα των αναγκών διαμονής, εστίασης αναψυχής και δημιουργικής διάθεσης των τουριστών.

2. Η συμβολή των υποδομών στην οικονομική ανάπτυξη

Είναι γενικά αποδεκτό ότι ένα ολοκληρωμένο και σύγχρονο δίκτυο υποδομών αυξάνει το εύρος των δυνατοτήτων για υψηλότερους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης. Τα οικονομικά αποτελέσματα που μπορεί να επιφέρουν οι υποδομές δεν είναι καθορισμένα. Ούτε επέρχονται κατά πανομοιότυπο τρόπο σε κάθε εποχή και σε κάθε χρονική περίοδο. Αυτά οφείλονται σε διάφορους παράγοντες που επηρεάζουν την έκταση των εξωτερικών οικονομιών και το μέγεθος των αποτελεσμάτων που προκαλούνται σε μια δεδομένη περιοχή. Οι κυριότεροι από αυτούς τους παράγοντες είναι οι ακόλουθοι:

- Οι υφιστάμενοι φυσικοί πόροι
- Οι γεωγραφικές και μορφολογικές δυσκολίες που υπάρχουν σε κάθε περιοχή
- Οι διαθέσιμοι συντελεστές παραγωγής
- Η γεωγραφική θέση της περιοχής
- Οι συντελεστές παραγωγής των γειτονικών περιοχών
- Η προϋπάρχουσα υποδομή
- Το είδος και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των νέων υποδομών, καθώς και η τεχνολογία που αυτές ενσωματώνουν
- Η σωστή συντήρηση των έργων εγκαταστάσεων και δικτύων υποδομών

Για την αξιολόγηση της συμβολής ενός έργου υποδομής στην αναπτυξιακή διαδικασία πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα δύο ακόλουθα βασικά στοιχεία. Το πρώτο στοιχείο είναι ο ελάχιστος αριθμός των χρηστών που θα χρησιμοποιήσουν το συγκεκριμένο έργο υποδομής, το οποίο θα πρέπει να ξεπερασθεί. Το δεύτερο στοιχείο είναι ο καθορισμός του μέγιστου αριθμού των χρηστών της συγκεκριμένης υποδομής, το οποίο δεν πρέπει να ξεπερασθεί για να μην προκληθεί συμφόρηση και κατά συνέπεια δυσχέρεια στην αξιοποίησή της.

Μια ισχυρή οικονομία μπορεί να δημιουργήσει ευκολότερα ένα δίκτυο υποδομών το οποίο θα συμβάλει και στην ανάπτυξη της. Όμως, η τελική αξιοποίηση του δικτύου των υποδομών εξαρτάται από την αποτελεσματικότητα και την ικανότητα των υπολοίπων συντελεστών παραγωγής.

Σημαντικά αποτελέσματα δημιουργούνται και στις υπηρεσίες που χρησιμοποιούν τις υποδομές. Ο σημαντικός αυτός ρόλος των υποδομών δημιουργεί αναπτυξιακές συνθήκες. Ειδικότερα, τα έργα υποδομής αυξάνουν την παραγωγικότητα κατά άμεσο τρόπο (μειώνοντας τα κόστη παραγωγής) και κατά έμμεσο τρόπο (βελτιώνοντας την ποιότητα ζωής, την υγεία και τη διάρκεια ζωής των ανθρώπινων συντελεστών). Δημιουργούν, λοιπόν, τις προϋποθέσεις για ποιοτική αναβάθμιση και αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας.

Από τα παραπάνω, προκύπτει ότι η δημιουργία υποδομών (π.χ. έργων, εγκαταστάσεων, δικτύων) τροφοδοτεί την αναπτυξιακή διαδικασία και ενισχύει την επιχειρηματικότητα. Όμως, η κατασκευή νέων υποδομών δεν είναι ανεξάρτητη της ευρύτερης οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής κάθε χώρας.

3. Οι επιπτώσεις των υποδομών στον τουρισμό

Στην τουριστική οικονομία η σημασία των τουριστικών επενδύσεων είναι μεγάλη, αφού το επενδύσιμο κεφάλαιο (ιδιωτικό ή δημόσιο) είναι ένας από τους σημαντικότερους συντελεστές της τουριστικής παραγωγής. Η παραγωγή κεφαλαιουχικών αγαθών (π.χ. τουριστικά καταλύματα, τουριστικά μεταφορικά μέσα κ.λπ.) γίνεται με τη βοήθεια της τουριστικής επενδυτικής δαπάνης. Είναι λογικό, λοιπόν, οι αυξομειώσεις της τουριστικής επενδυτικής δαπάνης να προκαλούν ανάλογες μεταβολές στην παραγωγική ικανότητα της τουριστικής οικονομίας. Ένα θέμα που αποτελεί αντικείμενο ευρείας συζήτησης και επιστημονικής έρευνας είναι το είδος, η έκταση των επιπτώσεων που δημιουργούν οι τουριστικές υποδομές στον τουριστικό τομέα και στην ανάπτυξη του.

Η έκταση των επιπτώσεων στη διαδικασία της τουριστικής ανάπτυξης εξαρτάται από τη φύση, το μέγεθος και την ποιότητα των υποδομών που πραγματοποιούνται στην τουριστική οικονομία, μέσω των τουριστικών επενδύσεων (ιδιωτικών και δημοσίων).

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά των τουριστικών επενδύσεων είναι:

- Οι επενδύσεις στον τουριστικό τομέα είναι ένα μίγμα ιδιωτικών και δημοσίων πόρων που δημιουργεί δυσκολίες στην αξιολόγηση των οικονομικών επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης και στη χάραξη κατάλληλης στρατηγικής.
- Η συμμετοχή του δημόσιου τομέα στο τουριστικό γίγνεσθαι που περιλαμβάνει επενδύσεις τόσο για τουριστική υποδομή όσο και για υπηρεσίες δημόσιας ωφέλειας συνεπάγεται δυσκολίες στην εκτίμηση και απόδοση του κόστους και των ωφελειών της τουριστικής δραστηριότητας.
- Η συμπληρωματικότητα των τουριστικών επενδύσεων σε σχέση με τις επενδύσεις των άλλων τομέων της οικονομικής δραστηριότητας προσδίδει ένα βαθμό δυσκολίας στην διάκριση των επενδύσεων για τουρισμό και εμπλέκει έναν αριθμό τομέων οικονομικής δραστηριότητας πέραν του τουριστικού. (Λαγός 1996:152)

Οι κυριότερες θετικές επιπτώσεις που προκαλεί η δημιουργία των τουριστικών υποδομών στην οικονομική και κοινωνική ζωή μιας χώρας/περιοχής είναι οι εξής:

- Προσφέρουν νέες ευκαιρίες απασχόλησης.
- Αξιοποιούν τους αδρανείς τουριστικούς πόρους.
- Επιταχύνουν τη διαδικασία της τουριστικής οικονομικής ανάπτυξης.

- Προκαλούν προωθητικές επιδράσεις στον παραγωγικό μηχανισμό της τουριστικής οικονομίας.
- Ενισχύουν την προσφορά τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών.
- Βελτιώνουν την τουριστική παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα.
- Προκαλούν αναδιανεμητικές επιπτώσεις στις παραγωγικές τάξεις και τις διάφορες περιοχές.
- Επεκτείνουν τον κύκλο εργασιών της τουριστικής οικονομικής δραστηριότητας και δημιουργούν πηγές αύξησης των δημόσιων εσόδων.
- Ενισχύουν την οικονομική δραστηριότητα σε περιόδους ύφεσης.
- Συμβάλλουν στην προαγωγή της τεχνολογικής προόδου, δεδομένου ότι οι τουριστικές υποδομές ενσωματώνουν στην παραγωγική διαδικασία και προχωρημένη τεχνολογία.

Ο βαθμός και η έκταση των παραπάνω επιπτώσεων των υποδομών εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, οι οποίοι διαφοροποιούνται από περιοχή σε περιοχή ή από χώρα σε χώρα. Οι κυριότεροι από αυτούς είναι:

- Το στάδιο της τουριστικής ανάπτυξης, που βρίσκεται η χώρα/περιοχή.
- Τη γενικότερη στρατηγική και το πρόγραμμα τουριστικής ανάπτυξης.
- Τα μέτρα της τουριστικής ανάπτυξης (π.χ. χρηματοδότηση τουριστικών επιχειρήσεων, ενίσχυση της τουριστικής επιχειρηματικότητας).
- Το θεσμικό πλαίσιο της τουριστικής ανάπτυξης.
- Την πολιτική της εθνικής και περιφερειακής τουριστικής ανάπτυξης.

Η τουριστική ανάπτυξη είναι μία διαδικασία που προσδιορίζεται από ένα πλήθος χαρακτηριστικών, τα οποία είναι καθοριστικά και απαιτούν την ακριβή κατανόησή τους για την εκτίμηση της φύσης των προβλημάτων της. Δύο από αυτά τα χαρακτηριστικά είναι ιδιαίτερος θεμελιώδη:

Πρώτον, ο τουριστικός τομέας περιλαμβάνει την παραγωγή και κατανάλωση ή τη χρήση μίας ευρείας έκτασης αγαθών δηλ. προϊόντων και υπηρεσιών, τα οποία παράγονται και προσφέρονται από διαφορετικούς παραγωγούς και οικονομικούς τομείς ή κλάδους της παραγωγικής δραστηριότητας.

Δεύτερο, οι επενδύσεις στον τουριστικό τομέα περιλαμβάνουν τρεις διαφορετικές κατηγορίες στοιχείων. Τις άμεσες παραγωγικές επενδύσεις (π.χ. για μέσα διανομής, για τουριστικά

μεταφορικά μέσα κ.λπ.), που είναι μια μίξη ιδιωτικών και δημόσιων πόρων. Τις επενδύσεις σε βοηθητικές υπηρεσίες. Τις επενδύσεις σε κοινωνική υποδομή (μουσεία, μαρίνες, τουριστικά αξιοθέατα κ.λπ.), που αναλαμβάνονται από την κρατική πρωτοβουλία.

Η γνώση και η ταξινόμηση των παραπάνω αναπτυξιακών χαρακτηριστικών της τουριστικής δραστηριότητας είναι αναγκαία προϋπόθεση για την εκτίμηση του κόστους και του οφέλους που συνεπάγεται η τουριστική ανάπτυξη και των επιπτώσεων που δημιουργεί στην οικονομία και κοινωνία. Η εκτίμηση αυτή μπορεί, μεθοδολογικά, να γίνει μέσω της τουριστικής (καταναλωτικής και επενδυτικής) δαπάνης και συνεπώς στο θεωρητικό πλαίσιο της τουριστικής κατανάλωσης. Με βάση τα δύο παραπάνω χαρακτηριστικά της τουριστικής ανάπτυξης, οι τουριστικές υποδομές παράγουν οικονομικά αποτελέσματα (άμεσα ή έμμεσα) σε δύο στάδια. Το κατασκευαστικό στάδιο και το στάδιο της λειτουργίας και συντήρησης αυτών.

Στο κατασκευαστικό στάδιο το επενδυτικό κεφάλαιο περιλαμβάνει την κατασκευή βασικών τουριστικών έργων, όπου το κόστος, που προέρχεται από τους συντελεστές τουριστικής παραγωγής, μετασχηματίζεται σε όφελος και δημιουργείται η παραγωγή τουριστικών αγαθών. Στο στάδιο αυτό δημιουργείται η τουριστική υποδομή για την παροχή τουριστικών αγαθών στην τουριστική αγορά.

Στο στάδιο λειτουργίας και συντήρησης, προκαλούνται διάφορα οικονομικά αποτελέσματα στην τουριστική ανάπτυξη και η χρησιμοποίηση της υποδομής αποσκοπεί στην κάλυψη της τουριστικής ζήτησης (εγχώριας και αλλοδαπής). Στο στάδιο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι είναι αναγκαία η μεταβίβαση αρμοδιοτήτων και πόρων από το επίπεδο της κεντρικής εξουσίας προς την τοπική αυτοδιοίκηση, ώστε το συγκεκριμένο έργο να επιτελεσθεί κατά το βέλτιστο δυνατόν τρόπο. Στους πόρους που συνιστάται να εκχωρηθούν, περιλαμβάνονται τα απαραίτητα οικονομικά μέσα, ο κατάλληλος εξοπλισμός και το ανάλογα επιμορφωμένο ανθρώπινο δυναμικό.

Οι υποδομές, ωστόσο, δεν μπορούν να οδηγήσουν αυτόματα σε οικονομική ευημερία, ούτε να παράσχουν με βεβαιότητα συγκριτικά πλεονεκτήματα. Απαιτούν συμπληρωματικές κλαδικές πολιτικές οι οποίες θα πρέπει να συνδέονται και με την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών που θα εξασφαλίζουν διάφορες μορφές ευελιξίας και θα ενισχύουν την κερδοφορία των επιχειρήσεων και την τουριστική ανάπτυξη.

Τέλος, επισημαίνεται ότι οι επενδύσεις σε έργα, εγκαταστάσεις και δίκτυα υποδομών δεν είναι μία εφάπαξ δημόσια ή ιδιωτική επένδυση. Πέρα από το κόστος λειτουργίας και συντήρησης, οι υποδομές θα πρέπει να εκσυγχρονίζονται και να συμπληρώνονται, ανάλογα με τις διακυμάνσεις της τουριστικής ζήτησης, τις τεχνολογικές εξελίξεις και τις αλλαγές που τυχόν προκαλούνται στη δομή της οικονομίας.

4. Οι τουριστικές υποδομές στην Ελλάδα

Οι υποδομές της τουριστικής βιομηχανίας στην Ελλάδα είναι αναπτυγμένες σε ικανοποιητικό επίπεδο, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν πρέπει να γίνουν προσπάθειες ποιοτικής βελτίωσης τους.

Το επίπεδο ανάπτυξης των τουριστικών υποδομών είναι συνάρτηση των ιδιαιτεροτήτων που παρουσιάζει ο τουριστικός τομέας στην Ελλάδα. Οι ιδιαιτερότητες αυτές εντοπίζονται κυρίως στην ύπαρξη πληθώρας επιχειρήσεων μικρού μεγέθους που χρήζουν της αναγκαιότητας για κρατική προώθηση των δημοσίων επενδύσεων, με σκοπό τη δημιουργία έργων, εγκαταστάσεων και δικτύων τουριστικών υποδομών.

Οι τουριστικές υποδομές μπορούν να διακριθούν στις γενικές και στις ειδικές. Στις γενικές υποδομές περιλαμβάνονται, μεταφορικά δίκτυα, δίκτυα υδροδότησης, δίκτυα τηλεπικοινωνιών, υπηρεσιών μεταφοράς, εγκαταστάσεις υγείας κ.λπ. Οι γενικές υποδομές, όπως είναι ευνόητο, εξυπηρετούν και άλλους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας. Στις ειδικές υποδομές περιλαμβάνονται, μαρίνες, εγκαταστάσεις για σκι, γκολφ κ.λπ., δηλαδή εγκαταστάσεις άμεσα επιχειρηματικού χαρακτήρα (π.χ. ξενοδοχειακά καταλύματα, ταξιδιωτικά γραφεία, γραφεία ενοικίασης αυτοκινήτων).

Η αγορά του ξενοδοχειακού κλάδου χαρακτηρίζεται από το μικρό μέγεθος, αφού το 58.9% ξενοδοχειακών μονάδων έχουν 50 ή λιγότερες κλίνες και το 24.9% έχουν από 51-100 κλίνες. Πάνω από 300 κλίνες υπάρχουν 290 μονάδες δηλ. μερίδιο 3.5%. (Τσάρτας-Λαγός 2002)

Τα μη κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα (π.χ. αυτοεξυπηρετούμενα καταλύματα, ενοικιαζόμενα επιπλωμένα δωμάτια, ενοικιαζόμενα επιπλωμένα διαμερίσματα), έχοντας την τελευταία 15ετία ξεφύγει από το αρχικό πρότυπο των απλών ενοικιαζομένων δωματίων

αριθμούν σήμερα περί τις 30.000 επιχειρήσεις με περισσότερες από 500.000 κλίνες και συγκροτούνται σε μεγάλο βαθμό από καταλύματα αυτόνομων κατοικιών αυτοεξυπηρετούμενου χαρακτήρα.

Η διαμονή, διακίνηση και κυρίως η κατανάλωση των ετησίως 14 εκατ. τουριστών με τις περισσότερες από 100 εκατ. διανυκτερεύσεις στα πάσης φύσεως καταλύματα υποστηρίζεται από ένα κύκλωμα υποκλάδων αποκλειστικής παραγωγής και διάθεσης τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών με τα ακόλουθα χονδρικά μεγέθη:

- 4.500 τουριστικά γραφεία
- 738 τουριστικές επιχειρήσεις οδικών μεταφορών
- 1455 Γραφεία ενοικίασης αυτοκινήτων Ι.Χ. χωρίς οδηγό
- 200 Ναυλομεσιτικά γραφεία για την αντιπροσώπευση περισσότερων από 4.500 σκάφη αναψυχής.
- 30.000 Επιχειρήσεις εστίασης - καφετέριες- διασκέδασης.
- 350 Κάμπινγκ με περίπου 34.000 θέσεις κατασκήνωσης.

Στην ειδική τουριστική υποδομή συμπεριλαμβάνονται 5 συνεδριακά κέντρα και άλλα 9 υπό κατασκευή, 5 γήπεδα γκολφ και 1 υπό κατασκευή, 16 χιονοδρομικά κέντρα, 62 ορεινά καταφύγια, 3 κέντρα θαλασσοθεραπείας και 5 υπό κατασκευή, 17 υδροθεραπευτήρια, 28 λιμένες σκαφών αναψυχής (μαρίνες), 20 μαρίνες υπό κατασκευή και 15 καταφύγια σκαφών αναψυχής και 5 διεθνή αεροδρόμια και 31 λοιπά περιφερειακά αεροδρόμια. Επίσης, συμπεριλαμβάνονται τα 86 μουσεία εποπτευόμενα από το Υπουργείο Πολιτισμού (ΥΠ.ΠΟ), καθώς και 64 επισκέψιμοι αρχαιολογικοί χώροι.

Οι παραπάνω υποδομές αποτελούν τη βάση ανάπτυξης του τουριστικού προϊόντος και στηρίζουν την τουριστική ανάπτυξη της Ελλάδας. Όμως ο Ελληνικός τουρισμός για να γίνει πιο ανταγωνιστικός και για να αναβαθμίσει και να παγιώσει μια υψηλή θέση στη παγκόσμια αγορά θα πρέπει να εκμεταλλευτεί τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα επενδύοντας όμως σε σύγχρονες και φιλικές προς το περιβάλλον υποδομές.

5. Οι επιπτώσεις των τουριστικών υποδομών στο περιβάλλον

Οι επιπτώσεις των τουριστικών υποδομών στο περιβάλλον φυσικό, ανθρωπογενές και δομημένο είναι τόσο θετικές, όσο και αρνητικές και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις ατομικές καταναλωτικές επιλογές. Οι γενικοί περιβαλλοντικοί και οι λοιποί μακροπρόθεσμοι στόχοι που σχετίζονται άμεσα με τον τουρισμό είναι δύσκολο να καθοριστούν. Οι επιπτώσεις του τουρισμού εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από το είδος του τουρισμού, τη συμπεριφορά και την ποιότητα των τουριστικών υπηρεσιών. Οι περισσότερες από τις πιέσεις στο περιβάλλον προέρχονται από τον μαζικό τουρισμό στις παράκτιες και ορεινές περιοχές, ο οποίος αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά κατά τις επόμενες δεκαετίες. Οι επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον αποτέλεσαν, εδώ και αρκετά χρόνια, αντικείμενο ειδικών μελετών που επισήμαναν την ανάγκη σχεδιασμού, προγραμματισμού και διαχείρισης της τουριστικής ανάπτυξης.

Οι τουριστικές υποδομές επεκτείνονται όλο και περισσότερο στο χώρο, με αποτέλεσμα να προκαλούν συχνά συγκρούσεις για τη χρήση της γης, που παρατηρούνται σε περιοχές με αγροτικές εκμεταλλεύσεις ή σε παραθαλάσσιες περιοχές. Και στις δυο περιπτώσεις παρατηρούνται συχνά φαινόμενα οικοπεδοποίησης, με αποτέλεσμα ο τουρισμός να απορροφά εκτός από τη γη, το νερό και τις επενδύσεις που είναι αναγκαίες για την παραγωγική ανάπτυξη του αγροτικού τομέα.

Η αύξηση του αριθμού και των τύπων των τουριστικών θέρετρων στη μεταπολεμική περίοδο έθεσε ζητήματα λειτουργίας και διαχείρισης τους σε σχέση με το περιβάλλον, τη χωροταξία και την πολεοδομία. Τα περισσότερα από αυτά τα ζητήματα αφορούν και στην ευρύτερη περιοχή όπου είχαν αναπτυχθεί αυτά τα θέρετρα, με αποτέλεσμα να διαμορφωθούν κανόνες και πρότυπα διαχείρισης, προστασίας και ελέγχου του συνθέτου περιβάλλοντος (δομημένου και φυσικού) των περιοχών αυτών. Κοινή παράμετρος σε αυτές τις προσπάθειες υπήρχε η αναζήτηση προτύπων που συνδέονται με την έννοια της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Η έννοια, οι αρχές και τα χαρακτηριστικά της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης είναι ταυτόσημα με αυτά της αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης⁷. (Κοκκώσης – Τσάρτας, 2000:31-32 & Σπιλάνης – Βαγιάννη – Βακουφάρης – Κονδύλη, 2005:105-177)

---

⁷ Η Αειφόρος ανάπτυξη ή Βιώσιμη ανάπτυξη αναφέρεται στην οικονομική ανάπτυξη που σχεδιάζεται και πραγματοποιείται σε συνδυασμό με την προστασία του περιβάλλοντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1. Η εικόνα της Ελλάδας ως τουριστικού προορισμού

Η νοερή τουριστική εικόνα της Ελλάδας ως τουριστικού προορισμού που προσφέρει μόνο άφθονο ήλιο, άμμο και θάλασσα και που κατασκευάστηκε στις δεκαετίες του '60 και '70, καθώς επίσης η πολιτική των διαφόρων κυβερνήσεών της, παρέχει πιστωτικά κίνητρα σε επενδυτές, αλλά και η αύξηση των ναυλωμένων αεροπορικών πτήσεων από κράτη προέλευσης τουριστών απευθείας σε κέντρα διακοπών της νησιωτικής Ελλάδας βαθμιαία μεν αλλά σταθερά συντέλεσαν στο να μην προβάλλονται επαρκώς τα πολιτιστικά θέλγητρα του ελλαδικού χώρου.

Στην πραγματικότητα αυτές οι τρεις κύριες αιτίες για τη σημαντική πτώση του τουρισμού στην Αθήνα, που στο παρελθόν ήταν το επίκεντρο των επισκεπτών αξιοθέατων και το σημείο αναχώρησης για άλλους τόπους τουριστικού ενδιαφέροντος, όπως αρχαιολογικοί και ιστορικοί χώροι, αρχαία μνημεία κ.λ.π., καθώς επίσης για τα νησιά του Αιγαίου και του Ιονίου Πελάγους.

Οι παράγοντες που παίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της τουριστικής εικόνας της Ελλάδας είναι οι αεροπορικές εταιρείες, οι ταξιδιωτικοί, τουριστικοί πράκτορες και τέλος οι ίδιοι καταναλωτές ή χρήστες τουριστικών προϊόντων, δηλαδή οι τουρίστες.

Η ανταγωνιστικότητα των ελληνικών πακέτων διακοπών εξαρτάται κατά κύριο λόγο από τη σχέση μεταξύ κόστους και απόδοσης, οφέλους ή χρησιμότητας. Μια σχέση για την οποία τόσο στη δεκαετία του '80 όσο και σε αυτή του '90 ο τουρίστας και ειδικότερα αυτός που θέλει να συντονίσει τα έσοδά του με τις δαπάνες που προγραμματίζει να πραγματοποιήσει έδειξε να είναι πολύ ευαίσθητος. Η ευαισθησία αυτή προέρχεται από τη συνεχή πληροφόρηση που παρέχεται από οργανισμούς στο εξωτερικό που ειδικεύονται στην προστασία και την καθοδήγηση του πιθανού τουρίστα, από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τέλος από τη νομοθεσία τόσο την εγχώρια όσο και τη διεθνή.

Οι κύριοι ανταγωνιστές της Ελλάδας σε όλα τα τμήματα της τουριστικής αγοράς είναι χωρίς άλλο οι τουριστικοί προορισμοί της Μεσογείου⁸, οι περισσότεροι από τους οποίους προσφέρουν θέλγητρα και υπηρεσίες παρόμοιες περίπου με αυτές που προσφέρει η Ελλάδα, δηλαδή αρχαία μνημεία, ιστορικούς χώρους, δυνατότητες για ψυχαγωγία, διασκέδαση και ψώνια, φτηνό φαγητό και ποτά, ιδανικές για διακοπές κλιματολογικές συνθήκες, πληθώρα παραλιακών θέρετρων τα οποία μπορούν εύκολα να προσεγγιστούν.

Συγκριτικά με τους άλλους μεσογειακούς τουριστικούς προορισμούς η Ελλάδα έχει ένα ξεκάθαρο πλεονέκτημα, σε ότι αφορά τον επισκέπτη των διακοπών, της ξεκούρασης και της ανεμελιάς, μόνο έναντι της Ιταλίας. Σε ότι πάλι αφορά την αγορά των φθηνότερων τουριστικών πακέτων για διακοπές σε παραθαλάσσια θέρετρα ή κέντρα διακοπών η Ισπανία εξακολουθεί να είναι άκρως ανταγωνιστική συγκριτικά με την Ελλάδα. Το ίδιο ισχύει και για την Τουρκία, η οποία τη δεκαετία του '80 εμφανίστηκε στη διεθνή αγορά του μαζικού τουρισμού σε παραθαλάσσια θέρετρα ως ένας ισχυρός τουριστικός προορισμός με θέλγητρα παρόμοια με αυτά της Ελλάδας.

Η επιλογή της Ελλάδας ως τουριστικού προορισμού φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα, ο οποίος μας δείχνει τις αφίξεις των ξένων τουριστών στη χώρα και ταυτόχρονα την θέση που κατέχει η Ελλάδα στην Ευρώπη αλλά και γενικότερα στο κόσμο.

---

⁸ Η γνωστή από τα αρχαιότερα χρόνια μεγάλη κλειστή θάλασσα, που βρίσκεται ανάμεσα σε τρεις ηπείρους την Ασία, την Ευρώπη και την Αφρική. Στα δυτικά συνδέεται με τον Ατλαντικό Ωκεανό, δια του πορθμού του Γιβραλτάρ και στα ανατολικά με την Ερυθρά θάλασσα δια της διώρυγας του Σουέζ. Μαζί με την Προποντίδα, τον Εύξεινο Πόντο και την Αζοφική θάλασσα που κατά την αντίληψη των Γάλλων γεωγράφων θεωρούνται εσωτερικά μέρη, παραρτήματά της, που όμως κατά την αντίληψη των Άγγλων γεωγράφων, θα πρέπει να θεωρούνται ως άσχετα με τη Μεσόγειο, άποψη που και έχει επικρατήσει, ως πρακτικότερη επί της περιγραφής, έχει έκταση 2.966.000 τ. χλμ. ή περίπου 800.000 τ. μίλια. Το μέγιστο μήκος, από Γιβραλτάρ μέχρι των ακτών Συρίας, είναι 2.100 ν. μίλια ή 3.860 χλμ., το δε μέγιστο πλάτος 1.800 χλμ. ενώ το μέγιστο βάθος είναι 5.120 μ. σε απόσταση 62 μιλίων Νοτιοδυτικά από το ακρωτήριο Ταίναρο. Το μέσο πλάτος είναι 600 χλμ. και το μέσο βάθος 1.500 μ. Γενικά η Μεσόγειος Θάλασσα είναι η μεγαλύτερη κλειστή θάλασσα της Γης και μοιάζει με λίμνη.

Η Μεσόγειος υπήρξε αλλά και είναι μέχρι σήμερα η σημαντικότερη στη παγκόσμια ιστορία θάλασσα που χώριζε και ένωνε λαούς και πολιτισμούς.(www.Wikipedia.org)

ΠΙΝΑΚΑΣ 3:ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΑΦΙΞΕΩΝ 2000-2008

Έτος	Διεθνείς Αφίξεις* (Εκατ.)	Σειρά Κατάταξης (Κόσμος)	Σειρά Κατάταξης (Ευρώπη)
2000	12,4	12η	8η
2001	13,0	12η	8η
2002	12,6	15η	10η
2003	12,5	14η	9η
2004	11,7	18η	12η
2005	12,9	17η	11η
2006	14,0	17η	11η
2007	15,2	16η	10η
2008	**15,1	16η	10η

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων από Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (Παγκόσμιο Τουριστικό Βαρόμετρο Ιούνιος 2009)

*Δεν περιλαμβάνονται αφίξεις Αλβανών υπηκόων και Βούλγαρων οικονομικών μεταναστών

**Εκτίμηση ΣΕΤΕ

Επίσης, θα πρέπει να σημειωθεί ότι αυτοί που επισκέπτονται την Ελλάδα για τουριστικούς λόγους στην συντριπτική τους πλειοψηφία έρχονται κατά κύριο λόγο για να περάσουν ξεκούραστες και ανέμελες διακοπές, στις οποίες ο ήλιος, η θάλασσα και η άμμος αποτελούν τα σημαντικότερα συστατικά στοιχεία. Η Ελλάδα διαθέτει όπως ειπώθηκε, μια μεγάλη ποικιλία παραλιακών θέρετρων που μπορούν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες ή επιθυμίες του τμήματος εκείνου της τουριστικής αγοράς που επιθυμεί αυτού του είδους ξενοδοχειακές μονάδες που αποτελούν μεγαλύτερους ή μικρότερους πόλους έλξης των τουριστών και που βρίσκονται κατά κύριο λόγο στη νησιωτική Ελλάδα. (Ηγουμενάκης – Κραβαρίτης 2004:170-171)

Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται και από τα παρακάτω δεδομένα, καθώς μελετώντας την πληρότητα των κλινών αντιλαμβανόμαστε ότι τους θερινούς μήνες (δηλαδή ήλιος και θάλασσα) το ποσοστό φτάνει σχεδόν το 82%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΚΛΙΝΩΝ

Μήνας	Πληρότητα κλινών	
	2008	2009
Πληρότητα περιόδου	60,8	57,8
Ιανουάριος	25,4	24,3
Φεβρουάριος	28,0	27,7
Μάρτιος	34,3	30,2
Απρίλιος	29,0	29,8
Μάιος	48,7	45,5
Ιούνιος	64,5	61,2
Ιούλιος	76,4	71,9
Αύγουστος	81,5	77,8
Σεπτέμβριος	67,5	64,2

Πηγή: ΕΣΥΕ

2. Φορείς στήριξης του ελληνικού τουρισμού

Η σημασία του τουρισμού για την ελληνική οικονομία και κοινωνία είναι ιδιαίτερα μεγάλη. Συγκρινόμενος σε παγκόσμιο επίπεδο, ο ελληνικός τουρισμός καταγράφει ικανοποιητικές επιδόσεις.

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία του παγκόσμιου οργανισμού τουρισμού (WTO), η Ελλάδα το 2007 ήταν 16η σε επίπεδο διεθνών αφίξεων και 12η σε επίπεδο εσόδων. Επίσης, σύμφωνα με το παγκόσμιο οικονομικό φόρουμ (WEF) το 2008, η χώρα μας καταλαμβάνει την 22η θέση μεταξύ 130 χωρών στο δείκτη ταξιδιωτικής και τουριστικής ανταγωνιστικότητας, ενώ στο γενικό δείκτη ανταγωνιστικότητας καταλαμβάνει μόλις την 65η.

Τα στοιχεία αυτά αποδεικνύουν ότι ο ελληνικός τουρισμός είναι ένας από τους ελάχιστους τομείς της εθνικής οικονομίας, ο οποίος είναι ανταγωνιστικός σε παγκόσμιο επίπεδο.(www.wto.org)

Για το λόγο αυτό οφείλουν, ιδίως στις μέρες μας, οι εκάστοτε κυβερνήσεις να στηρίζουν έμπρακτα τον τουρισμό, καθώς το 2010 θεωρείτε δύσκολη χρονιά για την τουριστική βιομηχανία. Η οικονομική κρίση που βιώνει η χώρα μας καθιστά απαραίτητη την στενή συνεργασία της ηγεσίας του τουρισμού με τους φορείς του τομέα.

➤ **Υπουργείο τουρισμού και πολιτισμού**

Το υπουργείο πολιτισμού ιδρύθηκε κατά την περίοδο της δικτατορίας, τον Σεπτέμβριο του 1971. Από τη μεταπολίτευση και μετά, πρώτος υπουργός του υπήρξε ο ακαδημαϊκός και μετέπειτα πρόεδρος της δημοκρατίας Κωνσταντίνος Τσάτσος. Τον διαδέχθηκε ο συγγραφέας Ι. Παναγιωτόπουλος και ακολούθησαν ο ακαδημαϊκός και ιστορικός Κωνσταντίνος Τρυπάνης, ο Γεώργιος Πλυτάς, ο Δημήτριος Νιάνιας, και ο Ανδρέας Ανδριανόπουλος. Το 1981 έγινε υπουργός πολιτισμού η Μελίνα Μερκούρη και ακολούθησαν ο Γεώργιος Μυλωνάς, ο Σωτήρης Κούβελας, ο Τζάννης Τζαννετάκης, η Άννα Μπενάκη – Ψαρουδά, και η Ντόρα Μπακογιάννη. Η Μελίνα Μερκούρη επέστρεψε στο υπουργείο πολιτισμού για σύντομο χρονικό διάστημα έως το θάνατο της και την διαδέχθηκε ο συνθέτης Θάνος Μικρούτσικος, ως τον Ιανουάριο του 1996. Ο Σταύρος Μπένος, ο Ευάγγελος Βενιζέλος, η Ελισάβετ Παπαζώη, ο Θεόδωρος Πάγκαλος, ο Κώστας Καραμανλής, ο Γιώργος Βουλγαράκης, και ο Μιχάλης Λιάπης είναι υπουργοί πολιτισμού της δεκαετίας 1997-2007. Στον ανασχηματισμό της κυβέρνησης στις 7 Ιανουαρίου 2009 ανέλαβε υπουργός ο Παύλος Γερουλάνος και υφυπουργός η Άντζελα Γκερέκου. Στη κυβέρνηση Παπανδρέου καταργήθηκε η θέση του υφυπουργού Πολιτισμού, αρμόδιου για θέματα αθλητισμού και τα καθήκοντα του θα αναλάβει ο γενικός γραμματέας αθλητισμού. Παράλληλα συγχωνεύτηκε σε αυτό το υπουργείο τουριστικής ανάπτυξης, με αποτέλεσμα την μετονομασία του ΥΠΠΟ σε υπουργείο πολιτισμού και τουρισμού.

Το έργο του υπουργείου πολιτισμού και τουρισμού είναι η προστασία, η διάσωση και η προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως επίσης η ανάπτυξη των τεχνών εν γένει στην Ελλάδα. Οι αποκεντρωμένες υπηρεσίες του υπουργείου συντίθενται από εφορείες αρχαιοτήτων, εφορίες νεότερων μνημείων και μουσεία σχηματίζοντας ευρύ δίκτυο σε όλη την ελληνική επικράτεια.

Κάποια από τα μεγάλα προγράμματα που έχει υλοποιήσει το υπουργείο είναι:

- Ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων
- Επιχειρησιακό πρόγραμμα «Πολιτισμός»
- Αναστηλωτικό έργο στην Ακρόπολη
- Νέο μουσείο της Ακρόπολης
- Πρόγραμμα Μελίνα
- ΥΠ.ΠΟ και ψηφιακές δράσεις

Ενώ οι δράσεις του στην πολιτιστική κληρονομιά και στο σύγχρονο πολιτισμό είναι:

Πολιτιστική κληρονομιά

- Ανασκαφές
- Αναστηλώσεις
- Συντηρήσεις
- Έργα υποδομής
- Προγράμματα
- Εκπαιδευτικά προγράμματα
- Εκδόσεις
- Εκθέσεις
- Σημαντικές εκδηλώσεις

Σύγχρονος πολιτισμός

- Κρατικά βραβεία
- Επιχορηγήσεις
- Έργα υποδομής
- Προγράμματα
- Εκπαιδευτικά προγράμματα
- Εκδόσεις
- Εκθέσεις
- Σημαντικές εκδηλώσεις

Αρμοδιότητα της γενικής γραμματείας αθλητισμού είναι ο εθνικός επιτελικός σχεδιασμός καθώς και η συνολική ευθύνη για όλα τα θέματα που αφορούν την πρόοδο και την καλύτερη διοργάνωση και λειτουργία του αθλητισμού στη χώρα μας. Ειδικότερα η γενική γραμματεία αθλητισμού έχει στην ευθύνη της την εποπτεία των μακροχρόνιων προγραμμάτων ανάπτυξης του αθλητισμού, καθώς και την παροχή των αναγκαίων διευκολύνσεων για την υλοποίηση των προγραμμάτων αυτών, στα οποία περιλαμβάνονται και όσα αναφέρονται στον τομέα των αθλητικών έργων. Υπεύθυνος για το σχεδιασμό και τη χάραξη της κυβερνητικής πολιτικής στον αθλητισμό ήταν μέχρι τις 6/10/2009 ο εκάστοτε υφυπουργός πολιτισμού με αρμοδιότητα σε θέματα αθλητισμού, ο οποίος και επέπτευε τη γενική γραμματεία αθλητισμού.

➤ **Ελληνικός οργανισμός τουρισμού**

Ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου υπό την εποπτεία του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού. Ο Πρόεδρος του Ε.Ο.Τ. είναι ο κ. Κανελλόπουλος Νικόλαος Ο Ε.Ο.Τ. ιδρύθηκε το 1950 με τον Α.Ν. 1565/50 που κυρώθηκε με τον Ν. 1624/51 και έκτοτε αποτελεί τον βασικό κρατικό φορέα του τουριστικού τομέα.

Σύμφωνα με τον ν.3270/04 (ΦΕΚ 187/Α/11.10.2004) ο Ε.Ο.Τ. διαρθρώνεται σε Κεντρική Υπηρεσία, με έδρα την Αθήνα και σε Περιφερειακές Υπηρεσίες Τουρισμού (ΠΥΤ) από 1.1.2005. Η διάρθρωση των υπηρεσιών του ΕΟΤ και οι αρμοδιότητες της κάθε υπηρεσιακής μονάδας περιλαμβάνονται στο Π.Δ. 343/2001 (ΦΕΚ 231 Α).

➤ **Οργανισμός τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης**

Ο Οργανισμός τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης αποτελεί τον εξειδικευμένο κρατικό φορέα παροχής τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ελλάδα. Έχει τη μορφή του Ν.Π.Δ.Δ και εποπτεύεται από το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού . Από το 1937 που ιδρύθηκε μέχρι σήμερα έχει στελεχώσει την αγορά εργασίας με 200.000 επαγγελματίες του τουρισμού.

Ο Ο.Τ.Ε.Κ. περιλαμβάνει σήμερα την πρώην Σχολή Τουριστικών Επαγγελματιών και τις Σχολές Ξεναγών. Η νέα μορφή των Σχολών σηματοδοτεί και το σύγχρονο ρόλο τους για την αναδιοργάνωση και τον εκσυγχρονισμό της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στη χώρα μας και τη δημιουργία ενός σύγχρονου συστήματος πιστοποίησης των επαγγελματιών προσόντων στον τουριστικό τομέα.

Σήμερα λειτουργούν :

20 σύγχρονες εκπαιδευτικές μονάδες σε 17 πόλεις της Ελλάδας

2 ξενοδοχειακές μονάδες που λειτουργούν κατά τη θερινή περίοδο

Σύγχρονα εργαστήρια για πρακτική άσκηση, εργαστήρια πληροφορικής, δανειστική βιβλιοθήκη

Γραφείο διασύνδεσης, σταδιοδρομίας σε άμεση επαφή με την αγορά εργασίας για την προώθηση της απασχόλησης των αποφοίτων.

Ο Ο. Τ. Ε. Κ. παρέχει δωρεάν φοίτηση στους Έλληνες μαθητές και στους αλλοδαπούς υπηκόους χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δυνατότητα διαμονής και σίτισης στα οικοτροφεία του, αμειβόμενη πρακτική άσκηση και υποτροφίες για σπουδές στο εξωτερικό.

Όσο αφορά τις εκπαιδευτικές υποδομές ο Ο.Τ.Ε.Κ. παρέχει επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση υψηλού επιπέδου για τα ξενοδοχειακά, επισιτιστικά και τουριστικά επαγγέλματα, σε όλα τα επίπεδα σπουδών:

➤ Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Ανώτερες σχολές τουριστικής εκπαίδευσης

Στελέχη τουριστικών επιχειρήσεων

➤ Μεταδευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτισης

Σχολές ξεναγών

Ινστιτούτα επαγγελματικής κατάρτισης Ι.Ε.Κ

Τεχνικοί μαγειρικής τέχνης

Ειδικοί ξενοδοχειακών υπηρεσιών και τροφοδοσίας

Υπάλληλοι τουριστικών γραφείων

Συνοδοί βουνού

Ειδικοί θαλασσοθεραπείας

Ειδικοί λουτροθεραπείας

Βοηθοί προϊσταμένων ορόφων

➤ **Δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση**

Επαγγελματικές σχολές ΕΠΑ.Σ

Υπάλληλοι υποδοχής- εστιατορίου

Μάγειρες

Ζαχαροπλάστες

➤ **Μετεκπαίδευση εργαζομένων**

Τμήματα μετεκπαίδευσης εμπειροτεχνιών εργαζομένων και εποχιακά ανέργων

Υπάλληλοι υποδοχής

Υπάλληλοι εστιατορίου

Οροφοκόμιοι

Μάγειρες

Ζαχαροπλάστες

Ο Ο.Τ.Ε.Κ. διοικείται από εννεαμελές διοικητικό συμβούλιο, πρόεδρο και γενικό διευθυντή. Το διοικητικό συμβούλιο έχει τριετή θητεία και αποτελείται από τον πρόεδρο του οργανισμού, τον αντιπρόεδρο και επτά μέλη, από τα οποία τα τρία έχουν τις ιδιότητες:

α) Εκπροσώπου της ΠΟΕΕΥΤΕ

β) Εκπροσώπου των εργαζομένων του Ο.Τ.Ε.Κ.

γ) Εκπροσώπου του ΞΕΕ

Ενώ γενικός διευθυντής του οργανισμού είναι ο κ. Αθανάσιος Σπυριδάκης.

➤ **Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος**

Το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος λειτουργεί από το 1935 ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου. Είναι νομοθετημένος σύμβουλος της Πολιτείας σε θέματα τουρισμού έχει εκ του νόμου ως μέλη όλα τα ξενοδοχειακά καταλύματα και τις οργανωμένες τουριστικές κατασκηνώσεις της χώρας. Διοικείται από Διοικητικό Συμβούλιο αιρετών αντιπροσώπων των ξενοδοχείων και των οργανωμένων τουριστικών κατασκηνώσεων όλης της χώρας και εκπροσώπων του κράτους είναι μέλος της Συνομοσπονδίας των Εθνικών Ενώσεων Ξενοδοχειακής Εστίασης και Αναψυχής των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Hotrec).

Ο αριθμός των εγγεγραμμένων μελών ανέρχεται σε 10.000 περίπου μονάδες, με τα ξενοδοχεία κλασικού τύπου να αποτελούν την κυριότερη κατηγορία. Η Κρήτη συγκεντρώνει το μεγαλύτερο αριθμό ξενοδοχείων - μελών και ακολουθούν η Μακεδονία και η Στερεά Ελλάδα.

Οι βασικές λειτουργικές διαδικασίες που περιλαμβάνονται στο αντικείμενο δραστηριότητας είναι οι ακόλουθες:

- ✓ Έκδοση βεβαίωσης σε υποψήφιο ξενοδόχο
- ✓ Έγκριση επωνυμίας νέου ξενοδοχείου
- ✓ Εγγραφή νέου μέλους
- ✓ Είσπραξη εισφορών από τα μέλη
- ✓ Έκδοση διαφόρων βεβαιώσεων και πιστοποιητικών προς τα μέλη του
- ✓ Χορήγηση σύνταξης ταμείου πρόνοιας ξενοδόχων
- ✓ Χορήγηση επιδόματος κοινωνικής αλληλεγγύης (ΕΚΑΣ)
- ✓ Πληρωμή συντάξεων
- ✓ Έλεγχος τιμών ξενοδοχείων
- ✓ Έκδοση οδηγού ξενοδοχείων

Στους σκοπούς του Επιμελητηρίου περιλαμβάνονται:

- ✓ Η μελέτη, υπόδειξη και εφαρμογή κάθε μέτρου που συντελεί στην ανάπτυξη της ξενοδοχειακής βιομηχανίας της χώρας
- ✓ Η συμβουλευτική στήριξη των μελών του σε θέματα οικονομικά, νομικά και εργασιακά
- ✓ Η εκπόνηση μελετών
- ✓ Η παροχή πληροφοριών και στατιστικών δελτίων
- ✓ Η χορήγηση συντάξεων
- ✓ Η έκδοση και δωρεάν διανομή σε όλα τα μέλη του ενημερωτικού δελτίου «ΞΕΝΙΑ»
- ✓ Η έκδοση του ετήσιου οδηγού των ελληνικών ξενοδοχείων
- ✓ Η συμμετοχή σε διεθνείς τουριστικές εκθέσεις
- ✓ Η παροχή πληροφοριών για όλα τα ξενοδοχεία ανά την Ελλάδα

Το ανώτατο συλλογικό όργανο διοίκησης του ξενοδοχειακού επιμελητηρίου Ελλάδος είναι το διοικητικό συμβούλιο. Του Δ.Σ. προΐσταται ο πρόεδρος και συμμετέχουν σε αυτό αιρετοί αντιπρόσωποι των ξενοδοχείων και των οργανωμένων τουριστικών κατασκηνώσεων (κάμπινγκ) όλης της χώρας καθώς και εκπρόσωποι του κράτους. Υπό τον πρόεδρο λειτουργούν τρεις αντιπρόεδροι και ένας οικονομικός επόπτης.

Για την εύρυθμη καθημερινή λειτουργία και τη δυνατότητα άμεσης λήψης αποφάσεων σε συγκεκριμένα θέματα, υπό το Δ.Σ., λειτουργεί η διοικούσα επιτροπή, η οποία κατά περίπτωση λαμβάνει αποφάσεις υπό την απλή ή υπό την διευρυμένη σύνθεσή της. Στα όργανα της διοίκησης του ΞΕΕ περιλαμβάνεται και ο Διευθυντής, ο οποίος είναι ο διοικητικός προϊστάμενος των τμημάτων του επιμελητηρίου.

➤ **Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων**

Το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ) είναι μη κερδοσκοπικό σωματείο, που ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 1996 με πρωτοβουλία του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος και άλλων φορέων που δραστηριοποιούνται στο χώρο του τουρισμού και έχει ως κύριο σκοπό τη μελέτη του τουριστικού τομέα στην Ελλάδα και σε άλλες ανταγωνίστριες χώρες. Ειδικότερα στοχεύει στην:

- ✓ Εκπόνηση επιστημονικών μελετών που αφορούν στα προβλήματα της ελληνικής τουριστικής οικονομίας, αλλά και της οικονομίας γενικότερα, και διατύπωση προτάσεων και λύσεων που θα συμβάλουν στην ανάπτυξη τόσο του τουριστικού τομέα, όσο και της ελληνικής οικονομίας.
- ✓ Παρακολούθηση των εθνικών και διεθνών οικονομικών εξελίξεων και εξέταση των πιθανών επιπτώσεων που έχουν στον τουριστικό τομέα.
- ✓ Εκπόνηση μελετών για τα διαρθρωτικά προβλήματα της οικονομίας (θεσμικά, τεχνικά, οικονομικά προβλήματα κ.τ.λ.).
- ✓ Εκπόνηση μελετών βιωσιμότητας για τουριστικές επιχειρήσεις.
- ✓ Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών προς κρατικούς φορείς που εμπλέκονται στον τουριστικό τομέα.
- ✓ Διοργάνωση προγραμμάτων μεταπτυχιακής έρευνας.
- ✓ Διοργάνωση διεθνών τουριστικών συνεδρίων.

Το ΙΤΕΠ επιτυγχάνει τους σκοπούς του με κάθε νόμιμο μέσο που διαθέτει και ειδικότερα:

- ✓ Με την πλήρη ή μερική απασχόληση εξειδικευμένου προσωπικού.
- ✓ Με την αποστολή στο εξωτερικό αποφοίτων ελληνικών πανεπιστημίων για να κάνουν μεταπτυχιακές σπουδές σε τουριστικά θέματα.
- ✓ Με την προκήρυξη βραβείων για τη συγγραφή μελετών σε ειδικά θέματα τουριστικού ενδιαφέροντος.
- ✓ Με τη συνεργασία με άλλα ελληνικά και ξένα ιδρύματα.
- ✓ Με την οργάνωση εξειδικευμένης βιβλιοθήκης και βάσης πληροφοριών.
- ✓ Με την έκδοση ειδικών μελετών, καθώς και μιας εξαμηνιαίας έκθεσης για τον τουρισμό και την οικονομία.

Το ΞΕΕ αποφάσισε την δημιουργία Κέντρου Στήριξης των ΜΜΕ του ξενοδοχειακού κλάδου με τον τίτλο «Κέντρο Επιχειρηματικής Στήριξης του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδας Κ.Ε.Σ. – Ξ.Ε.Ε» Το Κ.Ε.Σ. θα παρέχει υπηρεσίες προς τα μέλη του ΞΕΕ. Η ομάδα – στόχος, στην οποία πρωτίστως θα παρέχονται οι υπηρεσίες του θα είναι οι πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις – ξενοδοχειακές μονάδες. Οι υπηρεσίες αυτές, είναι το αρχικό τμήμα ενός ευρύτερου φάσματος υπηρεσιών που σχεδιάζει το Επιμελητήριό μας και θα παρέχονται μέσω του Κέντρου Επιχειρηματικής Στήριξης του ΞΕΕ.

Εξειδικευμένα στελέχη, θα παρέχουν σε καθημερινή βάση τις υπηρεσίες τους προς τα μέλη του Επιμελητηρίου, σε σημαντικά πεδία ενημέρωσης, μέσω:

- ✓ Τηλεφωνικής Γραμμής Help Desk
- ✓ Διαδικτύου
- ✓ Fax
- ✓ Προσωπικής επαφής
- ✓ Αποστολής Έντυπου Υλικού
- ✓ Ομαδικών εκδηλώσεων

➤ **Τουριστική εταιρία «ΞΕΝΙΑ»**

Η ανώνυμη κτηματική και τουριστική εταιρεία «ΞΕΝΙΑ» ιδρύθηκε τα τέλη του 1963, με σκοπούς:

- ✓ Την υποβοήθηση του έργου του ξενοδοχειακού επιμελητηρίου της Ελλάδος.
- ✓ Την άσκηση κάθε δραστηριότητας στον τουριστικό και ξενοδοχειακό τομέα στα πλαίσια της υποστηρίξεως του ξενοδοχειακού επιμελητηρίου της Ελλάδος και του ταμείου προνοίας ξενοδόχων.
- ✓ Την αξιοποίηση και εκμετάλλευση του εις Καλλιθέα οικοπέδου της εταιρίας, καθώς και άλλων ακινήτων.
- ✓ Την ανάληψη πρωτοβουλιών στον τομέα βιομηχανικών, βιοτεχνικών και εμπορικών δραστηριοτήτων με συνεργασία της εταιρείας ή σύσταση άλλων θυγατρικών εταιρειών.

Σύμφωνα με το καταστατικό της, οι σκοποί της δύνανται να επιτευχθούν κατά την ελεύθερη κρίση του διοικητικού συμβουλίου της, είτε από την ίδια την υφιστάμενη ανώνυμη εταιρεία, είτε με τη συμμετοχή της σε άλλες υφιστάμενες κάθε μορφής εταιρείες ή εταιρείες που ήθελαν συσταθεί. Η ΞΕΝΙΑ ΑΕ διοικείται από 7μελές διοικητικό συμβούλιο, που εκλέγεται από τη γενική συνέλευση των μετόχων της για 5ετή θητεία.

Πρόκειται για εταιρεία θυγατρική του ΞΕΕ, που ιδρύθηκε το 1971, με αντικείμενο την παροχή κάθε μορφής τουριστικών πληροφοριών και κυρίως πληροφοριών για τα ελληνικά ξενοδοχεία, σε τουρίστες, Έλληνες και ξένους. Η επικοινωνία γίνεται με κάθε πρόσφορο τρόπο (τηλέφωνο, φαξ, ηλεκτρονικό μήνυμα ή και προσωπική επί τόπου επικοινωνία).

➤ **Εταιρεία τουριστικής ανάπτυξης**

Η εταιρεία τουριστικής ανάπτυξης είναι ανώνυμη εταιρεία με μοναδικό μέτοχο το ελληνικό δημόσιο, η οποία διαχειρίζεται και αξιοποιεί τη δημόσια ακίνητη τουριστική περιουσία, σύμφωνα με τους στόχους και τις προτεραιότητες της τουριστικής πολιτικής της χώρας, συμβάλλοντας στην αναβάθμιση και ανάπτυξη ειδικής τουριστικής υποδομής και ειδικών

μορφών τουρισμού, στην ανάδειξη της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και στην τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη.

Η ΕΤΑ έχει ένα ιδιότυπο χαρτοφυλάκιο δικαιωμάτων υπό διαχείριση, το οποίο περιέχει 355 περιουσιακά στοιχεία που καλύπτουν συνολική επιφάνεια 70.000 στρ. ανά την Ελλάδα, με σημαντική ποικιλία τουριστικών προϊόντων που περιλαμβάνει τα πρώην Ξενοδοχεία Ξενία, Μαρίνες, Κάμπινγκ, Γκολφ, το Χιονοδρομικό Κέντρο Παρνασσού, το Εκθεσιακό Κέντρο Ελληνικού, Καζίνο, Μουσεία, Σπήλαια, Τουριστικά Περίπτερα αλλά και σημαντικού μεγέθους και προοπτικών εκτάσεις προς τουριστική αξιοποίηση όπως είναι η Ανάβυσσος, Παλιούρι, Αφάντου κλπ.

Η στρατηγική της εταιρείας εστιάζεται στη διασφάλιση της τουριστικής ανάπτυξης, στο μέτρο που την αφορά, μέσα από τον εκσυγχρονισμό υφιστάμενων και την ανάπτυξη νέων, σύγχρονων, τουριστικών υποδομών, κατά τρόπο που να συμβάλλουν στην ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας, μειώνοντας τον κίνδυνο «κορεσμένων» τουριστικών προορισμών.

Προτεραιότητα της εταιρείας αποτελεί η αξιοποίηση και εκμετάλλευση των ακινήτων, με σύγχρονες μορφές συνεργασίας, με τήρηση των αρχών περιβαλλοντικής προστασίας, με διάλογο με την τοπική κοινωνία και με την αξιοποίηση χρηματοδοτικών εργαλείων που δημιουργούν συνέργεια με το δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα.

Η εταιρεία τουριστικής ανάπτυξης ιδρύθηκε το 1998, με το νόμο 2636/1998, αρχικά με την επωνυμία «Ανώνυμη Εταιρεία Αξιοποίηση Περιουσίας ΕΟΤ». Το 2000 με το νόμο 2837/2000, μετονομάστηκε σε «Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα Ανώνυμη Εταιρεία», για να μετονομαστεί στη συνέχεια, το 2004, με το νόμο 3270/2004 σε «Εταιρεία Τουριστικής Ανάπτυξης (ΕΤΑ) Ανώνυμη Εταιρεία» που είναι και η σημερινή της εταιρική επωνυμία.

Η Εταιρεία ανήκει κατά 100% στο ελληνικό δημόσιο και εποπτεύεται από το Υπουργείο τουριστικής ανάπτυξης και πολιτισμού.

Κύρια στοιχεία:

- ✓ 1,2 δις ευρώ περιουσία (δικαιώματα χρήσης)
- ✓ 371 περιουσιακά στοιχεία, έκτασης 70.000 στρ.
- ✓ 4,3 εκ. ευρώ για έργα το 2008

- ✓ Ενοποιημένα κέρδη προ φόρων 14.3 εκ ευρώ
- ✓ Αύξηση κερδοφορίας κατά την τελευταία διετία
- ✓ Ετήσιος κύκλος εργασιών 53,2 εκ ευρώ
- ✓ Προγραμματισμένα έργα 15 εκ ευρώ για την επόμενη διετία

Ο σεβασμός στις αρχές και στις αξίες που χαρακτηρίζουν τον πολιτισμό μας, όπως ο σεβασμός προς τον άνθρωπο, η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, η παροχή ίσων ευκαιριών, ο σεβασμός προς το περιβάλλον και η αναβάθμιση του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής, ορίζουν τον όρο κοινωνική ευθύνη.

Στην ουσία, η κοινωνική ευθύνη υποδηλώνει και συμπεκνώνει την ισόρροπη αντιμετώπιση της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής επίδρασης και βασίζεται στο τρίπτυχο της οικονομικής ανάπτυξης, της βιωσιμότητας και της κοινωνικής συνοχής.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη είναι η έννοια σύμφωνα με την οποία οι επιχειρήσεις ενσωματώνουν σε εθελοντική βάση κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς προβληματισμούς στις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες και στις επαφές τους με άλλα ενδιαφερόμενα μέρη» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πράσινη Βίβλος, 2001).

Η ΕΤΑ, ως δημόσια εταιρεία που διαχειρίζεται τη δημόσια τουριστική περιουσία, αναγνωρίζει την κοινωνική ευθύνη της θεωρώντας την ως μέρος της ταυτότητάς της και υιοθετεί τις αρχές της, θέτοντάς τις ως άξονα για τις δραστηριότητες και τις δράσεις της.

Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΤΑ συγκαταλέγει στους βασικούς στόχους της την ανάδειξη και προστασία της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, μέσω δράσεων αξιοποίησης της τουριστικής περιουσίας, π.χ. Σπήλαιο Δυρού, Αχίλλειο, διατηρητέα Ξενία.

Επίσης, στην πολιτική της ΕΤΑ περιλαμβάνεται η δυνατότητα προσβασιμότητας σε εξυπηρετήσεις αναψυχής σε όλες τις κοινωνικές ομάδες, ιδιαίτερα στις ευαίσθητες καθώς και στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Συγκεκριμένα, στην ακτή Βουλιαγμένης και στα λουτρά Υπάτης και Καϊάφα, των οποίων τη διαχείριση έχει η ίδια, η ΕΤΑ θεωρεί κοινωνική της ευθύνη να διατηρεί χαμηλό εισιτήριο αλλά και να παρέχει εύκολη πρόσβαση στα άτομα με ειδικές ανάγκες, ώστε να απολαμβάνουν τις παρεχόμενες υπηρεσίες της.

Ακόμη, στα άμεσα μελλοντικά σχέδια της ΕΤΑ είναι η δημιουργία πρότυπου κάμπινγκ στο Φανάρι Κομοτηνής, με έμφαση στα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Η αναπτυξιακή θεώρηση της Εταιρείας Τουριστικής Ανάπτυξης αναγνωρίζει ότι η τουριστική δραστηριότητα μπορεί να αποτελέσει παράγοντα κοινωνικών και περιβαλλοντικών επιβαρύνσεων και διασφαλίζει πάντα ότι οι επιδιώξεις της προστατεύουν και σε μεγάλο βαθμό προάγουν το περιβάλλον, τις τοπικές κοινωνίες και την εθνική πολιτιστική κληρονομιά.

➤ **Σύνδεσμος ελληνικών τουριστικών επιχειρήσεων**

Η αδυναμία της Πολιτείας να επιλύσει τα χρόνια προβλήματα του τομέα και να χαράξει μακρόπνοη στρατηγική, η έλλειψη εκπροσώπησης των επιχειρηματιών του τουρισμού και η αδράνειά τους στην ανάληψη πρωτοβουλιών, δημιουργούσαν κίνδυνο υποβάθμισης του τουριστικού προϊόντος και μείωσης της ανταγωνιστικότητας της χώρας.

Κρίθηκε, επομένως, αναγκαία η συνένωση των τουριστικών επιχειρήσεων που χαρακτηρίζονταν από υψηλή ποιότητα υπηρεσιών, σε ένα φορέα που θα εξέφραζε δυναμικά τις θέσεις του τομέα και θα κάλυπτε το κενό της εκπροσώπησης. Έτσι, δημιουργήθηκε ο ΣΕΤΕ ο οποίος στα επόμενα χρόνια θα στήριζε και θα προωθούσε τις θέσεις του ελληνικού τουρισμού, τόσο εντός όσο και εκτός συνόρων.

Ο Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) ιδρύθηκε το 1991, ύστερα από τη συνάντηση 9 επιχειρηματιών του ευρύτερου τουριστικού χώρου στο ELOUNDA MARE για να συζητήσουν για την πορεία του ελληνικού τουρισμού.

Ο ΣΕΤΕ, στα χρόνια της λειτουργίας του, έχει αποδείξει με τεκμηριωμένες θέσεις βασισμένες σε μελέτες, την πραγματική συμβολή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία και κοινωνία και έχει εστιάσει τις προσπάθειές του στην ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών, προκειμένου να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τουρισμού.

Συνεπής στη φιλοσοφία και τις αρχές του, έχει κατορθώσει να γίνει αποδεκτός από την Πολιτεία και τους επιχειρηματίες και έχει πετύχει τους στόχους των ιδρυτών του.

Σκοπός

Σκοπός του ΣΕΤΕ είναι η συνεχής ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και η ανάδειξη του πρωταγωνιστικού ρόλου του τουρισμού στην ελληνική οικονομία. εκπροσωπεί τις πανελλήνιες κλαδικές ενώσεις τουριστικών επιχειρήσεων καθώς και μεμονωμένες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται ευρύτερα στην τουριστική οικονομία και καλύπτουν ολόκληρο το φάσμα των τουριστικών δραστηριοτήτων.

Ο ΣΕΤΕ οραματίζεται μια ισόρροπη τουριστική ανάπτυξη, η οποία θα στοχεύει στη βελτίωση των αποδόσεων, με παράλληλη αύξηση του αριθμού των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων, με καλύτερη κατανομή της τουριστικής προσφοράς σε όλες τις περιοχές της χώρας και με καλύτερη χρονική κατανομή της ζήτησης. Όλα αυτά θα πραγματοποιούνται μέσα στο πλαίσιο προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, καθώς και στο πλαίσιο σεβασμού και ανάδειξης του πολιτισμού μας.

Ο ΣΕΤΕ είναι ο φορέας που:

- ✓ Καταδεικνύει την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική σημασία του τουρισμού στην κυβέρνηση, τις τοπικές αρχές, τους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς.
- ✓ Ενημερώνει την κυβέρνηση, τον ευρύτερο δημόσιο τομέα και την επιχειρηματική κοινότητα για τις εξελίξεις στη διεθνή τουριστική αγορά.
- ✓ Προωθεί τη συνεργασία δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.
- ✓ Υποστηρίζει και προωθεί τις επιχειρηματικές αρχές των μελών του.
- ✓ Εκπροσωπεί τα μέλη του σε εθνικούς και διεθνείς οργανισμούς.
- ✓ Δημιουργεί συνεργασίες μεταξύ των επιμέρους κλάδων του τουρισμού και μεταξύ τουρισμού και άλλων τομέων της οικονομίας.
- ✓ Συνεργάζεται με ελληνικά και διεθνή ερευνητικά κέντρα για τον τουρισμό και την οικονομία.

Ο ΣΕΤΕ ιδρύθηκε με κύριο σκοπό να μελετήσει τεχνοκρατικά, να αναβαθμίσει την ποιότητα και να προάγει ουσιαστικά τη θέση του τουρισμού στην ελληνική οικονομία και κοινωνία. Οι μέχρι σήμερα προσπάθειες και πρωτοβουλίες μας, έχουν δημιουργήσει αυξημένες υποχρεώσεις, στις οποίες καλούμαστε να αντεπεξέλθουμε στο άμεσο μέλλον.

Στο πλαίσιο αυτό και έχοντας υπόψη:

- ✓ την ανάγκη για περισσότερη δράση και εντονότερη παρέμβασή μας στα τουριστικά δρώμενα,
  - ✓ την ανάγκη για εισαγωγή νέων ιδεών και μοντέρνων προσανατολισμών στη δράση μας
  - ✓ τον ενθουσιασμό και την τεχνοκρατική εκπαίδευση των νέων
- προχώρησε στη σύσταση του συμβουλίου ιδεών και δράσης (ΣΙΔ), όργανο το οποίο δρα συμβουλευτικά και επικουρικά του ΔΣ του συνδέσμου.

Η δημιουργία του ΣΙΔ εντάσσεται στην προσπάθεια για υπεράσπιση των αρχών που διέπουν την ίδρυση και λειτουργία του ΣΕΤΕ, στην ανάληψη πρωτοβουλίας για περισσότερη και ουσιαστικότερη παρέμβαση στον χώρο του τουρισμού και σκοπεύει:

- ✓ Στην ενεργοποίηση και αξιοποίηση νέων, δυναμικών και τεχνοκρατικά καταρτισμένων επιχειρηματιών και στελεχών
- ✓ στη σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των Μελών του Συνδέσμου και
- ✓ στην αποτελεσματικότερη διείδυση του Συνδέσμου και διάδοση των αρχών, ενδιαφερόντων και δράσεών του.

Το ΣΙΔ αναλαμβάνει δράσεις σε συγκεκριμένους τομείς, όπως:

- ✓ Συσσώρευση πληροφοριών και γνώσεων.
- ✓ Δημιουργία τεχνογνωσίας.
- ✓ Εκπροσώπηση - Δικτύωση - Διοργάνωση εκδηλώσεων.

Ο ΣΕΤΕ έχει αναπτύξει έντονη παρουσία και δράση στα διεθνή τουριστικά δρώμενα μέσω της συνεργασίας του με διακεκριμένους φορείς τουρισμού του εξωτερικού και της συμμετοχής του σε συμβούλια και επιτροπές.

3. Στρατηγικό σχέδιο Ελληνικού τουρισμού 2004-2010

Η Ελλάδα είναι ένας από τους δημοφιλέστερους τουριστικούς προορισμούς, παγκοσμίως. Τα πανέμορφα τοπία της, οι φιλικές και καθαρές της θάλασσες, το ήπιο κλίμα, η μοναδική ιστορική κληρονομία καθώς και η πατροπαράδοτη ελληνική φιλοξενία είναι τα πλεονεκτήματα που έχουν καταστήσει τη χώρα έναν ιδιαίτερα θελκτικό προορισμό για τον επισκέπτη-τουρίστα.

Επιπλέον, ο τουριστικός τομέας αποτελεί για την Ελλάδα μία από τις κύριες πηγές του εθνικού της πλούτου, καθώς συνεισφέρει ετησίως περισσότερο από το 18% στη διαμόρφωση του Α.Ε.Π., δημιουργεί περίπου 700.000 θέσεις εργασίας και συμβάλει αποφασιστικά στην περιφερειακή ανάπτυξη.

Μετά την επιτυχή διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων 2004 στην Αθήνα και την ολοκλήρωση των μεγάλων έργων υποδομής, η Ελλάδα εισήλθε σε νέα ελπιδοφόρα εποχή. Η άρτια οργάνωση του μεγάλου αυτού αθλητικού γεγονότος, που άφησε άριστες εντυπώσεις στην παγκόσμια κοινότητα, ανέδειξε ανάγλυφα τις τεράστιες δυνατότητες της χώρας και απέδειξε ότι η Ελλάδα έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη και μεγάλων επιχειρηματιών στη διεθνή τουριστική και μη αγορά και σταδιακά καθιερώνεται ως ιδανική επιλογή-προορισμός για διεξαγωγή μεγαλύτερων ή μικρότερων συνεδρίων, διεθνών εκθέσεων, άλλων οργανωμένων εκδηλώσεων αλλά και μεγάλων επενδύσεων που εντάσσονται στη βιομηχανία του τουρισμού.

Η σημασία του Τουρισμού για την οικονομική ανάπτυξη του τόπου και είναι ένα γεγονός αδιαπραγμάτευτο. Σύμφωνα με το στρατηγικό σχέδιο ανάπτυξης, το οποίο και συνοπτικά παραθέτουμε παρακάτω, στόχος είναι η βελτίωση της ποιότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, η σταδιακή απεμπλοκή των διαδικασιών δημιουργίας επενδύσεων από τις χρονοβόρες διαδικασίες της γραφειοκρατίας, ο εκσυγχρονισμός και η σωστή χρήση των υφιστάμενων τουριστικών υποδομών, αλλά και το άνοιγμα σε νέες αναπτυσσόμενες αγορές του κόσμου μέσω μιας μοντέρνας επικοινωνιακής τουριστικής πολιτικής.

Το Σχέδιο Ανάπτυξης του Ελληνικού Τουρισμού παρουσιάζει, συνοπτικά και συνεκτικά, την πολιτική μας και τις δεσμεύσεις μας σε κατευθύνσεις, στόχους, άξονες δράσης, και παρεμβάσεις πολιτικής για την ανάπτυξη του Ελληνικού Τουρισμού με ορίζοντα το 2010.

Σύμφωνα με την Χάρτα Σύγκλισης καθώς και το Σχέδιο ΥΠΙΑΝ 2004-2008 για την Ανταγωνιστικότητα και την Ανάπτυξη, κεντρικός στόχος μας στην τρέχουσα δεκαετία είναι η επιτάχυνση της διαρκούς, μετρούμενης με ποσοτικούς και ποιοτικούς στόχους, βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου όλων των Ελλήνων Πολιτών.

Για την επίτευξη του στόχου μας, πρέπει να εστιάσουμε και να ενισχύσουμε τους τομείς εκείνους που έχουν συγκριτικά πλεονεκτήματα και προοπτικές ανάπτυξης. Ο τουρισμός είναι ο δυναμικότερος και ανταγωνιστικότερος κλάδος της ελληνικής οικονομίας σε διεθνές επίπεδο ενώ παράλληλα παρουσιάζει σημαντικές δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης στην τρέχουσα δεκαετία.

Η αντίληψη μας για τον τουρισμό είναι ευρύτερη από την κλασική αντίληψη της βιομηχανίας (πλευρά της προσφοράς), και περισσότερο σύνθετη από την εστίαση στην άμεση συνεισφορά στο προϊόν και την απασχόληση. Ο τουρισμός είναι ένας οριζόντιος τομέας, εξετάζεται κυρίως από την πλευρά της ζήτησης, ως μια πηγή ζήτησης εγχωρίων και διεθνών καταναλωτών για αγαθά και υπηρεσίες μεταφοράς, στέγασης, διατροφής, ένδυσης, ψυχαγωγίας, πολιτισμικά αγαθά κλπ.

Αναφερόμενοι στον Τουρισμό, στη χώρα μας, σήμερα, στην πραγματικότητα εννοούμε τα 13-14 εκατομμύρια τουρίστες καταναλωτές (έναντι 10-11 εκατ. εγχωρίων καταναλωτών) οι οποίοι δαπανούν για μεταφορά (αεροπορικά, πλοίων, οδικά κλπ), διαμονή (ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα, κάμπινγκ,) διατροφή (εστιατόρια, βιομηχανία και μικρές επιχειρήσεις τροφίμων, κλπ) αναψυχή (διασκέδαση, καφέ, κλαμπ, κλπ) επίσκεψη σε χώρους (μουσεία, πάρκα, κλπ).

Τι σημαίνει αυτό σε αριθμούς; Ότι, το 2003, η πραγματική επίδραση του Τουρισμού στο ελληνικό ΑΕΠ (σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Oxford Economic Forecasting) θα προσεγγίσει το 15%. Ο Τομέας θα απασχολήσει (άμεσα και έμμεσα) 687.000 άτομα (με ποσοστό στη συνολική απασχόληση περίπου 16,8%). Ενώ ακόμη δεν έχουμε ένα σύστημα να μετρά ακριβώς αυτή τη συμμετοχή, μελετητές δείχνουν ότι ο Τουρισμός άμεσα και έμμεσα

διαμορφώνει περίπου το 1/5 του εισοδήματος μας, ενώ παράλληλα στηρίζει την ενδογενή περιφερειακή ανάπτυξη.

Με βάση αυτά τα δεδομένα είναι δυνατόν να γίνει αντιληπτό το «σφάλμα» στον προσδιορισμό του τουρισμού ως απλά και μονοδιάστατα «βιομηχανίας» ή «τομέα υπηρεσιών» και όχι στις πραγματικές οικονομικές του διαστάσεις, ως μιας ετησίως ιδιαίτερα διαμορφούμενης ιδιωτικής κατανάλωσης. Δηλαδή τον οικονομικό και πολιτικό προσδιορισμό του τουρισμού ως βασικού πλέον συντελεστή της συνολικής τελικής ζήτησης για εγχώριος παραγόμενα προϊόντα και υπηρεσίες και επομένως βασικού συντελεστή της βιωσιμότητας και της ανταγωνιστικότητας του συνόλου της ελληνικής οικονομίας.

Αντί της Ανάπτυξης της Τουριστικής Βιομηχανίας ή των Υπηρεσιών Τουρισμού, η πολιτική μας θέση είναι η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και η Ανάπτυξη της Τουριστικής Οικονομίας. Η αντίληψη και αποδοχή αυτής της θέσης (που υιοθετήθηκε από τους κοινωνικούς εταίρους στα πλαίσια λειτουργίας του Εθνικού Συμβουλίου Ανταγωνιστικότητας και Ανάπτυξης) είναι καθοριστική για την χάραξη και την εφαρμογή της τουριστικής πολιτικής ως μέρους της ευρύτερης πολιτικής για την ανταγωνιστικότητα την ανάπτυξη και την πραγματική οικονομική και κοινωνική σύγκλιση.

Με τον τουριστικό τομέα, εκτός από το Υπουργείο Ανάπτυξης, που καθορίζει και εφαρμόζει την ακολουθούμενη πολιτική, λόγω του οριζόντιου χαρακτήρα του, εμπλέκονται μια σειρά από υπουργεία, όπως το ΥΟΙΟ, το ΥΠΕΧΩΔΕ κ.ά. Στα πλαίσια αυτά, για τον καλύτερο συντονισμό στην εφαρμογή της πολιτικής, απαραίτητη είναι η λειτουργία της Διυπουργικής Επιτροπής.

Το Στρατηγικό Σχέδιο που προτείνουμε περιγράφει τους στόχους και τις κατευθύνσεις της πολιτικής μας, τις βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες δράσεις για τον Τουρισμό, και εντοπίζει τομείς όπου προκύπτει ανάγκη καλύτερου συντονισμού και κοινής δράσης για τη μεγιστοποίηση των αποτελεσμάτων και την επίτευξη των στόχων μας. Το Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης, αρχικά, αξιολογεί τη στρατηγικής μας θέση (το που βρισκόμαστε σήμερα σε σχέση με τις εξελίξεις στο διεθνές περιβάλλον και τους ανταγωνιστές μας). Οι προοπτικές ανάπτυξης του Τομέα είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικές. Σύμφωνα με την εκτίμηση του Παγκόσμιου Συμβουλίου Τουρισμού και Ταξιδιών, η οποία στηρίζεται στην μέθοδο κατάρτισης των δορυφόρων λογαριασμών του Oxford Economic Forecasting, τα επόμενα

δέκα χρόνια, πρόκειται να γνωρίσει σημαντικούς (ετήσιους) ρυθμούς ανάπτυξης μετρούμενης σύμφωνα με τους ακόλουθους δείκτες:

- ✓ 5% στην ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες.
- ✓ 4,6% συμβολή στο ΑΕΠ του τομέα (άμεση επίδραση) όπου ανεβάζει τον αριθμό των επισκεπτών σε περίπου 19,7 εκατ.
- ✓ 2,1% στην απασχόληση (άμεση) στον τομέα.
- ✓ 2,2% στη συνολική απασχόληση της χώρας.
- ✓ 4,8% στις επενδύσεις.

Στόχος μας στο Υπουργείο Ανάπτυξης είναι η ανάδειξη του Τουρισμού σε βασική προτεραιότητα και κινητήριο μοχλό της αναπτυξιακής διαδικασίας, και η ενίσχυση της άμεσης και της έμμεσης συνεισφοράς του στο προϊόν, το εισόδημα, την απασχόληση.

Οι ποσοτικοί στόχοι που τίθενται με ορίζοντα επίτευξης το 2010 είναι οι ακόλουθοι:

- ✓ Αύξηση των αφίξεων σε 20 εκ.
- ✓ Αύξηση των εισπράξεων από τον τουρισμό σε 20 δισ.
- ✓ Αύξηση της μέσης κατά κεφαλήν δαπάνης σε 1020 (ποιοτικός τουρισμός).
- ✓ Αύξηση της συμμετοχής του τουρισμού στο ΑΕΠ κατά 3 τουλάχιστον ποσοστιαίες μονάδες.
- ✓ Αύξηση του απασχολούμενου στον τουρισμό εργατικού δυναμικού τουλάχιστον κατά 16%.
- ✓ Αύξηση των διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχεία σε 87 εκ.
- ✓ Αύξηση των πληροτήτων των ξενοδοχείων των ανεπτυγμένων περιοχών κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες.

Οι ποιοτικοί στόχοι που τίθενται με ορίζοντα επίτευξης το 2010 είναι οι ακόλουθοι:

- ✓ Καλύτερος συντονισμός όλων των φορέων της «τουριστικής αλυσίδας» και αναβάθμιση της τριμερούς συνεργασίας (κυβέρνηση και τοπική αυτοδιοίκηση, επιχειρήσεις και εργαζόμενοι).
- ✓ Βελτίωση (της ανταγωνιστικότητας) της εικόνας και της θέσης του ελληνικού τουριστικού προϊόντος στις διεθνείς αγορές.

- ✓ Πλήρης τουριστική επιτυχία των μεγαλύτερων τουριστικών γεγονότων. Αναβάθμιση και διαφοροποίηση της τουριστικής προσφοράς.
- ✓ Αναβάθμιση του συνόλου των εγκαταστάσεων και υπηρεσιών που απαρτίζουν την «τουριστική αλυσίδα».
- ✓ Προώθηση των εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής καθώς και των οργανωτικών υποδομών.
- ✓ Ενίσχυση της «επιχειρηματικής κουλτούρας» και της επιχειρηματικότητας.
- ✓ Συστηματική ενίσχυση του τουριστικού προϊόντος με το συγκριτικό πλεονέκτημα του πολιτιστικού μας αποθέματος.
- ✓ Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου των ανεπτυγμένων κυρίως περιοχών. άξονες Δράσης - Εξειδίκευση των Στόχων – Μέτρα

Για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τουρισμού πρέπει αφενός το ελληνικό τουριστικό προϊόν να κερδίζει όλο και μεγαλύτερο μερίδιο από τη διεθνή τουριστική αγορά (δράσεις ενίσχυσης της ζήτησης) και αφετέρου να αναβαθμίζεται η ποιότητα της προσφοράς του (δράσεις ενίσχυσης της προσφοράς), να εμπλουτίζεται και να διαφοροποιείται (σε σχέση με τα προϊόντα των ανταγωνιστών), να ενσωματώνει ένα όλο και μεγαλύτερο μέρος της εγχώριας παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών, μέσα από την ενίσχυση του ρόλου του ανθρώπινου δυναμικού και της επιχειρηματικότητας, και τον εκσυγχρονισμό των δομών της δημόσιας διοίκησης καθώς και των μηχανισμών άσκησης της τουριστικής πολιτικής.

Στο πλαίσιο αυτό, για την περίοδο 2004 - 2010, η στρατηγική μας θα υλοποιηθεί μέσα από έξι βασικούς άξονες:

- ✓ την αναβάθμιση της ποιότητας της προσφοράς,
- ✓ τον εμπλουτισμό και τη διαφοροποίηση του συνολικού τουριστικού προϊόντος,
- ✓ την εκπαίδευση και την κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού,
- ✓ την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας,
- ✓ την προώθηση και την προβολή της χώρας με νέα εργαλεία και σύγχρονες μεθόδους,
- ✓ τον εκσυγχρονισμό των δομών της δημόσιας διοίκησης και των μηχανισμών άσκησης της τουριστικής πολιτικής.

Μέσα από την ανάλυση των δράσεων και μέτρων ανά άξονα πολιτικής προκύπτει η ανάγκη συνεργασίας με τα αρμόδια Υπουργεία, τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα όπως (ενδεικτική αναφορά):

1. Λήψη μέτρων για την ενίσχυση των Διεθνών μέσων Επενδύσεων (σελ. 30 Στρατηγικού Σχεδίου Ανάπτυξης, ΣΣΑ 2010).

- ✓ Πρόταση ΕΤΑ για αξιοποίηση 65 εκτάσεων σημαντικού μεγέθους σε στρατηγικής τουριστικά σημασίας περιοχές (Χαλκιδική, Κρήτη, Ρόδος, κλπ).
- ✓ Προώθηση του Ελληνικού Τουρισμού στο εξωτερικό (σε ξένους επενδυτές σε ειδικά φόρα με τη συμμετοχή ελλήνων επιχειρηματιών και του ΕΛΚΕ) για την ανάπτυξη επιχειρηματικότητας και συνεργασιών.
- ✓ Κατεύθυνση μέσων Διεθνών Επενδύσεων προς την δημιουργία και εκμετάλλευση ολοκληρωμένων τουριστικών επενδύσεων μεγάλης κλίμακας.
- ✓ Εξέταση ειδικών ενισχύσεων και διαδικασιών - ρυθμίσεων για πολύ μεγάλες επιχειρήσεις (σε συνεργασία με τα ΥΠΕΧΩΔΕ, ΥΟΟΙ,...).

2. Διαμόρφωση πλαισίου Εθνικής Πολιτικής για τον Αγροτουρισμό και προώθηση / στήριξη της επιχειρηματικότητας των κατοίκων του αγροτικού χώρου στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού (Συντονισμός: ΥΠΑΝ / εργαλεία: δομές στήριξης ΜΜΕ, ΚΕΤΑ, αγροτουριστική). (σελ 22 ΣΣΑ).

3. Ανάπτυξη προγραμμάτων εσωτερικού τουρισμού για μαθητές (προγράμματα «τάξεις του χειμώνα» και «πράσινες τάξεις») με 50.000 μαθητές το χρόνο. (σελ. 24 ΣΣΑ).

4. Χωροταξικά θέματα: επιφυλακτικότητα (προς εξέταση).

5. Αναπτυξιακός: ειδικά θέματα.

6. Διασφάλιση αποτελεσματικής λειτουργίας αρχαιολογικών χώρων και μουσείων (ωράρια, έκτακτο προσωπικό, κλπ). Ιδιαίτερα σημαντικό.

7. Συντονισμός για την μεγιστοποίηση των ωφελειών των Ολυμπιακών Αγώνων (συντονισμός ΥΠΑΝ).

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ – ΣΣΑ 2010

Στόχοι	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Επαύξηση των μεριδίων από τη διεθνή τουριστική αγορά. Ενίσχυση της εικόνας της χώρας ως τόπου προορισμού. Εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων και εργαλείων μάρκετινγκ στη βάση της τριμερούς συνεργασίας	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Βελτίωση της ποιότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Η διαφοροποίηση και ο εμπλουτισμός του ελληνικού τουριστικού προϊόντος με ανάπτυξη θεματικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού με στόχο την ικανοποίηση των εξελισσόμενων προσδοκιών των τουριστών .	✓	✓	✓	✓			
Δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και σταθερού περιβάλλοντος ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας και ενίσχυσης των ιδιωτικών επενδύσεων.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο. Εκπαίδευση - επιμόρφωση επιχειρηματιών και εργαζομένων στον τομέα	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Ανάπτυξη εργαλείων έρευνας και πληροφόρησης της οικονομικής δραστηριότητας στον τομέα και υποβοήθησης της τουριστικής πολιτικής.	✓						

Πηγή: Υπουργείο Τουρισμού και Πολιτισμού (Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης – ΣΣΑ 2010)

4. Μορφές τουρισμού στην Ελλάδα

Αποτελεί πλέον κοινό τόπο για όλους ότι ο τουρισμός είναι υπόθεση που αφορά όλη την Ελλάδα και όλους τους Έλληνες και είναι θέμα εθνικής συνείδησης ο τρόπος με τον οποίο θα προβληθεί η χώρα, με σεβασμό πάντα στο περιβάλλον, την ιστορική ταυτότητα και την πολιτιστική της κληρονομιά.

Η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια βρίσκεται σε τροχιά ανάπτυξης, μέσα από μεγάλα οδικά έργα και έργα υποδομής, που ολοκληρώνονται σταδιακά και θέτουν τις βάσεις για να αναπτυχθεί ο τουρισμός σε ολόκληρη τη χώρα.

Ο φυσικός πλούτος, σε συνδυασμό με την πολιτιστική κληρονομιά, την ανάδειξη των ιστορικών τόπων και αρχαιολογικών χώρων, τις νέες τεχνολογίες για την προώθηση της διαφημιστικής προβολής, τα τοπικά προϊόντα, τη γαστρονομική παράδοση, τη γνήσια ελληνική φιλοξενία και την υψηλή παροχή υπηρεσιών αποτελούν πόλους έλξης τουριστών. Είναι η δύναμη και το πλεονέκτημά της Ελλάδας στην ανταγωνιστική αγορά του τουρισμού. Ο τουρισμός λοιπόν είναι εθνικός στόχος και αποτελεί την κορωνίδα της εθνικής οικονομίας και ταυτόχρονα της εθνικής και τοπικής ανάπτυξης.

Στις περισσότερες όμως περιοχές της Ελλάδας ο τουρισμός βασίζεται στα στοιχεία του ήλιου και της θάλασσας, παρά τους υπάρχοντες φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους. Το περιβαλλοντικό αυτό απόθεμα επιτρέπει την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού σε όλη την χώρα.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού αφορούν δραστηριότητες ή ομάδες δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται στο χώρο ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, πχ. ορεινός τουρισμός, δραστηριότητες υπαίθρου ή και «περιπέτειας», οικοτουρισμός, πολιτιστικός, θρησκευτικός-προσκυνηματικός τουρισμός, αγροτουρισμός, κ.λ.π. Σε αντίθεση με τις ειδικές μορφές τουρισμού που προϋποθέτουν ειδικές συνθήκες και εξειδικευμένη υποδομή (π.χ., θαλάσσιος, χιονοδρομικός, θεραπευτικός, συνεδριακός, εκθεσιακός, αθλητικός, τουρισμός Golf κ.λ.π.), είναι μάλλον συμπλέγματα δραστηριοτήτων που μπορούν να λειτουργήσουν παράλληλα ή και συμπληρωματικά σε περισσότερες περιοχές ή ευρύτερες χωρικές ενότητες.

➤ Οικοτουρισμός – Αγροτουρισμός

Στην Ελλάδα από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια ο οικοτουρισμός. Η ανάπτυξη του οικοτουρισμού αποδίδεται και συναρτάται με ορισμένα προβλήματα που δημιούργησε η αύξηση, και κυρίως ο τρόπος ανάπτυξης, του μαζικού τουρισμού, προβλήματα κυρίως περιβαλλοντικής και κοινωνικής - πολιτιστικής υποβάθμισης περιοχών ή χωρών, αλλά και άνισης κατανομής του προκαλούμενου οικονομικού οφέλους.

Η αυξανόμενη περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση του πληθυσμού γενικά ή της τουριστικής αγοράς ειδικότερα, και οι στόχοι για μια βιώσιμη και αειφόρο τουριστική ανάπτυξη, που επιδιώκουν διάφοροι τομείς (διεθνείς, κρατικοί, επιχειρηματικοί) θεωρούνται οι κύριοι προωθητικοί παράγοντες του οικοτουρισμού.

Γενικά, ο οικοτουρισμός ορίζεται ως μια περιβαλλοντικά υπεύθυνη ταξιδιωτική δραστηριότητα, σε σχετικά άθικτες φυσικές περιοχές, με στόχο την απόλαυση και γνωριμία των φυσικών, αλλά και ενταγμένων στο φυσικό περιβάλλον, αγαθών. Όντας μια δραστηριότητα περιορισμένων περιβαλλοντικών επιπτώσεων ο οικοτουρισμός, εκτός του ότι προσφέρει ευχαρίστηση και εμπειρίες στον επισκέπτη, διατηρεί και ενισχύει την ευημερία των τοπικών κοινοτήτων, που θεωρούνται αναπόσπαστο τμήμα μιας τέτοιας δραστηριότητας και αναπτυξιακής διαδικασίας.

Ο οικολογικός τουρισμός είναι μια εναλλακτική μορφή, η οποία έχει άμεση σχέση με το αγροτικό περιβάλλον και είναι συνυφασμένος και με δραστηριότητες σε αγροτικούς χώρους, οι οποίες προωθούν την προστασία του περιβάλλοντος και προσφέρει στους τουρίστες θετικές εμπειρίες και ευκαιρίες για γνωριμία με το περιβάλλον και γενικότερα με την ύπαιθρο.

Άλλες έννοιες, όπως ο τουρισμός φύσεως ή φυσιολατρικός και ο περιβαλλοντικός τουρισμός, σχετίζονται με τον οικοτουρισμό και κατά συνέπεια με τον αγροτουρισμό. Αυτές οι μορφές εστιάζονται σε δραστηριότητες υπαίθριας αναψυχής, που χρησιμοποιούν πόρους με ειδικά φυσικά χαρακτηριστικά, όπως για παράδειγμα θάλασσα, αέρα ή δραστηριότητες συλλεκτικού χαρακτήρα (κυνήγι - σουβενίρ), με διάφορους βαθμούς επίδρασης στο περιβάλλον, που ωστόσο προωθούν πολιτικές αειφορικής ανάπτυξης.

➤ Κοινωνικός τουρισμός

Μια άλλη μορφή τουρισμού είναι ο Κοινωνικός Τουρισμός, ο οποίος εισάγεται ως θεσμός για πρώτη φορά στην Ελλάδα το 1982, όταν αρχίζουν τα πρώτα προγράμματα «πειραματικά» Κοινωνικού Τουρισμού από τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού, την Εργατική Εστία και τη Γενική Γραμματεία της Νέας Γενιάς, τα οποία γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη για να φτάσουν στο απόγειό τους το 1984-1985, όπου πάνω από 200.000 συνολικά άτομα έκαναν χρήση του δικαιώματος αυτού.

Η διάρκεια των διακοπών του Κοινωνικού Τουρισμού καθορίστηκε σε 7 μέρες με αντίστοιχες διανυκτερεύσεις και οι κάτοχοι του δικαιώματος απολάμβαναν έναντι μίας προσιτής τιμής (που αυξανόταν κάθε χρόνο, ανάλογα με το είδος του επιλεγόμενου καταλύματος), διαμονή και ημιδιατροφή καθώς και σημαντικές εκπτώσεις στα άλλα γεύματα του ξενοδοχείου στα μέσα μαζικής μεταφοράς, σε αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία.

Τα κοινωνικά δεδομένα των προγραμμάτων Κοινωνικού Τουρισμού στην Ελλάδα υπήρξαν: (α) το επίπεδο του εισοδήματος και (β) η ένταξη σε ορισμένες κοινωνικές κατηγορίες.

Σχετικά με το εισοδηματικό επίπεδο στα προγράμματα Κοινωνικού Τουρισμού συμμετέχουν οι χαμηλόμισθοι (δηλαδή οι οικονομικά ασθενέστερες τάξεις του πληθυσμού) στο πλαίσιο άσκησης της κρατικής κοινωνικής πολιτικής. Σε ότι αφορά τις επιμέρους κατηγορίες των δικαιούχων, οι συμμετέχοντες ανήκουν στις ακόλουθες κοινωνικές κατηγορίες:

- εργαζόμενοι
- συνταξιούχοι
- πολύτεκνοι
- άνεργοι
- αγρότες, αγρότισσες
- ανάπηροι
- υπερήλικες πολιτικοί πρόσφυγες
- ανύπαντρες μητέρες
- άντρες ή γυναίκες σε χηρεία

Στα προγράμματα Κοινωνικού Τουρισμού στην Ελλάδα συμμετείχαν με επιδοτήσεις τους ο Ε.Ο.Τ., η Εργατική Εστία, η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, καθώς επίσης και κάθε μορφής καταλύματα (π.χ. ξενοδοχεία, ξενώνες, κάμπινγκ, παραδοσιακοί οικισμοί, αγροτουριστική συνεταιρισμοί, κρουαζιερόπλοια κλπ.)

Επίσης πολλοί από τους οργανισμούς του ελληνικού δημοσίου συμμετείχαν και εξακολουθούν να συμμετέχουν στα προγράμματα Κοινωνικού Τουρισμού, όπως π.χ. η Ολυμπιακή Αεροπορία, ο Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδος, η αλυσίδα Ξενοδοχείων «Ξενία» του Ε.Ο.Τ. και «ΞΕΝΙΑ Α.Ε.» κλπ.

Παράλληλα, όλα τα χρόνια - εκτός από το 1986-1988 -σημαντική υπήρξε η ανταπόκριση των τουριστικών καταλυμάτων και των μέσων μαζικής μεταφοράς που ανήκαν στην ιδιωτική πρωτοβουλία (π.χ. ξενοδόχοι, ιδιοκτήτες κάμπινγκ, ναυτιλιακές εταιρείες κλπ.), κυρίως χάρη στις προσπάθειες των ιθυνόντων και του προσωπικού της Διεύθυνσης Εσωτερικού και Κοινωνικού Τουρισμού του Ε.Ο.Τ.

Εννοείται ότι τα προγράμματα του κοινωνικού τουρισμού είχαν και έχουν περιορισμένη χρονική διάρκεια, που έχει οριστεί να είναι η εκτός τουριστικής σαιζόν χρονική περίοδος, δηλαδή η περίοδος Οκτωβρίου, Νοεμβρίου, Δεκεμβρίου, Ιανουαρίου, Φεβρουαρίου και Μαρτίου για τις επταήμερες διακοπές, ενώ υπάρχουν και ξεχωριστά προγράμματα τριήμερων ή τετραήμερων διακοπών κατά τους μήνες Απρίλιο, Μάιο, Ιούνιο, Ιούλιο και Αύγουστο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΠΡΕΒΕΖΑΣ

1. Φυσιογνωμία του νομού Πρέβεζας

Ο Νομός Πρέβεζας, ο μικρότερος στεριανός Νομός της Ελλάδας, καταλαμβάνει το νοτιοδυτικό τμήμα της Ηπείρου και αποτελεί «πέραςμα» προς την Ηπειρωτική Ελλάδα, όπως εξάλλου δηλώνει και το όνομα του (PREVESE, PREVESA = πέραςμα, διάβαση, μεταφορά).

Πηγή: www.preveza.gr

Ο Νομός Πρέβεζας με έκταση 1036 τ.χλ. και πληθυσμό 65.000, είναι μια πανέμορφη περιοχή, σε καίρια γεωγραφική θέση, σταυροδρόμι οδικών και θαλάσσιων υποδομών, με την μοναδική παρθένα παραλιακή ζώνη στο Ιόνιο Πέλαγος, ατελείωτες παραλίες σε μήκος 60 km που εκτείνονται από την Πρέβεζα μέχρι την Πάργα, με σπάνιους υδροβιότοπους τεράστιου οικολογικού και όχι μόνο ενδιαφέροντος όπως ο Αμβρακικός, η Λίμνη Ζηρού, ο Αχέροντας, ο Λούρος κτλ. και με πλούσια αρχαιολογικά και πολιτιστικά μνημεία, ιδιαίτερης ιστορικής αναφοράς και αξίας (Αρχαία Νικόπολη, Νεκρομαντείο, Κασσιώπη, Ορράον, Αρχαία Πανδοσία, κλπ).

Εδώ βρίσκεται η Αρχαία Νικόπολη, η πόλη που χτίστηκε για να σηματοδοτήσει τη νίκη του Οκταβιανού Αύγουστου εναντίον του Αντώνιου και της Κλεοπάτρας το 31 π.Χ. και η οποία διατηρείται σε καλή κατάσταση.

Το Νεκρομαντείο (5ος αι π.Χ.), ο τόπος όπου οι πρόγονοί μας επικοινωνούσαν με τις ψυχές. Πλάι κυλάει ο ποταμός Αχέροντας, ένα από τα ωραιότερα ποτάμια της Ελλάδος, όπου για τους αρχαίους βρίσκονταν οι Πύλες του Κάτω Κόσμου.

Το ιστορικό Ζάλογγο, που συντελέστηκε η κορυφαία πράξη πατριωτισμού των Σουλιωτισσών, που προτίμησαν τον θάνατο από την ατίμωση. Εδώ, επίσης, βρίσκεται η καταπράσινη Πάργα, ένας από τους ωραιότερους παραδοσιακούς οικισμούς, χτισμένη στις παρυφές του Ενετικού κάστρου, με το νησάκι της Παναγιάς και τα λιθόστρωτα καντούνια.

Η πρωτεύουσα του Νομού, η γραφική Πρέβεζα με τις μοναδικές της ομορφιές, είναι χτισμένη στην είσοδο του Αμβρακικού, πολύ κοντά στο σύγχρονο αεροδρόμιο του Ακτίου με το οποίο και συνδέεται με την μοναδική στην Ελλάδα υποθαλάσσια σήραγγα μήκους 1.640 μέτρων.

Ένας νομός με τόσα συγκριτικά πλεονεκτήματα και σημαντικούς πόρους, επιχειρεί τα τελευταία χρόνια να καταστεί διακριτός τουριστικός προορισμός. Καθώς σήμερα ο νομός διαθέτει περισσότερες από 80 ξενοδοχειακές μονάδες με 4.000 περίπου κλίνες ενώ άλλες 10.000 περίπου κλίνες διατίθενται από μονάδες ενοικιαζόμενων δωματίων.

➤ **Πρωτογενής τομέας**

Ένας τόπος που συνδυάζει τις ήπιες κλιματολογικές συνθήκες, με τους πλούσιους υδάτινους πόρους και τα εύφορα εδάφη, θεωρείτε προνομιούχος στην παραγωγή γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων υψηλής ποιότητας.

Έχει περίπου 300.000 στρέμματα καλλιεργήσιμες εκτάσεις, οι περισσότερες εξ αυτών αρδευόμενες με σύγχρονα αρδευτικά δίκτυα. Βασικές καλλιέργειες είναι το καλαμπόκι, η μηδική, τα σιτηρά και τα οπωροκηπευτικά. Περίπου 1.500.000 ελαιόδεντρα καλλιεργούνται στο νομό παράγοντας πολύ καλής ποιότητας βρώσιμη ελιά αλλά και λάδι. Τέλος υπάρχουν περίπου 300.000 εσπεριδοειδή.

Ιδιαίτερα προνομιούχος νομός για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας και της πτηνοτροφίας. Σημαντική παραγωγή χοιρινών αφού εδώ παράγεται το 10 % των εγχώριων προϊόντων αιγοπροβάτων, βοοειδών αλλά και πτηνών κρεατοπαραγωγής. Πέντε σύγχρονα βιομηχανικά σφαγεία εξυπηρετούν τις ανάγκες της ευρύτερης περιοχής.

Ιδιαίτερη είναι η ανάπτυξη της παράκτιας αλιείας αλλά και της υδατοκαλλιέργειας στον Αμβρακικό κόλπο, περισσότεροι από 2.000 τόνοι ψαριών και 1.500 τόνοι οστράκων καλλιεργούνται ετησίως στον Αμβρακικό, ενώ περίπου 1.000 τόνοι πέστροφας και χελιού παράγονται στα ποτάμια του νομού.

Σύμφωνα με την έρευνα της ΠΑΕΠ ΑΕ (2005), η κατανομή των επιχειρήσεων ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας έχει ως ακολούθως: ο κλάδος των «ξενοδοχείων, εστιατορίων» με ποσοστό 30,8% (σύνολο χώρας 13,6%), ο κλάδος του «εμπορίου» με ποσοστό 24,6% (σύνολο χώρας 40,5%), ο κλάδος της «παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας» με ποσοστό 11,6% (σύνολο χώρας 5,2%), ο κλάδος των «κατασκευών» με ποσοστό 11,6% σύνολο χώρας 8,7%), οι κλάδοι των «μεταποιητικών βιομηχανιών» με ποσοστό 8,1%, της «γεωργίας, κτηνοτροφίας» με ποσοστό 5,6% (σύνολο της χώρας 1,5%), ο κλάδος των «μεταφορών» με ποσοστό 3,9% (σύνολο της χώρας 4,8%), ο κλάδος της «διαχείρισης ακίνητης περιουσίας» με ποσοστό 3,9% (σύνολο της χώρας 12,1%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6: ΚΛΑΔΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ Ι

Κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας	Αριθμός επιχειρήσεων
Γεωργία, κτηνοτροφία	258
Μεταποιητικές βιομηχανίες	370
Κατασκευές	529
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή οχημάτων	1.124
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	1.411
Μεταφορές, αποθήκευση, επικοινωνίες	176
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις, εμπορικές δραστηριότητες	176
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών υπέρ του κοινωνικού συνόλου και άλλων υπηρεσιών κοινωνικού ή ατομικού χαρακτήρα	530
Σύνολο	4.577

Πηγή: ΠΑΕΠ 2005 (Πρέβεζα)

➤ **Εκπαίδευση**

Στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση το μαθητικό δυναμικό ανέρχεται στους 4.300 μαθητές και όσο αφορά στις υποδομές υπάρχουν 55 νηπιαγωγεία και 45 δημοτικά. Στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση το μαθητικό δυναμικό είναι 1.700 μαθητές που φοιτούν σε 15 γυμνάσια και 13 λύκεια. Λειτουργούν επίσης παράρτημα του ΤΕΙ Ηπείρου με δυο τμήματα, Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, που φοιτούν περίπου 1.850 φοιτητές και η Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού για πλοιάρχους με 300 φοιτητές.

➤ **Δημογραφικά στοιχεία**

Ο πληθυσμός του Νομού ανέρχεται σε 59.356 κατοίκους αντιπροσωπεύοντας το 17,28% του πληθυσμού της Περιφέρειας Ηπείρου και μόλις το 0,60 % του πληθυσμού της χώρας. Ο πληθυσμός παρουσιάζει αύξηση κατά 4,89 % έναντι 14 % της Περιφέρειας Ηπείρου και 24,7 % της χώρας. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του πληθυσμού στο νομό τη περίοδο 1951-2001 είναι 0,08 % και υπολείπεται αρκετά από τον αντίστοιχο της χώρας (0,61 %), ενώ υπερτερεί ελάχιστα του αντίστοιχου της Περιφέρειας Ηπείρου (0,06 %). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός, ότι μέσα στα τελευταία 50 χρόνια (1951 – 2001) ο πληθυσμός του νομού παρέμεινε σχεδόν στάσιμος, με μια μικρή αύξηση της τάξης του 5,52 % ενώ ο συνολικός πληθυσμός της χώρας στο ίδιο χρονικό διάστημα αυξήθηκε κατά 37,68 %, έναντι αύξησης 8,09 % του πληθυσμού της Ηπείρου. (www.preveza.gr)

➤ **Περιβάλλον**

Η περιοχή του Αμβρακικού είναι ένα περίπλοκο οικοσύστημα αποτελούμενο από τα αβαθή νερά του Αμβρακικού κόλπου, από ένα σπάνιο σχηματισμό υγροτόπων αποτελούμενο από το Δέλτα των ποταμών Άραχθου και Λούρου, από ένα σύστημα λιμνοθαλασσών αποτελούμενο από τρεις μεγαλύτερες και 15 μικρότερες κατά μήκος των ακτών από λουρονησίδες (στενές λωρίδες γης), σημαντικής οικολογικής σημασίας που περικλείουν τις λιμνοθαλάσσες, από εκτενείς εκτάσεις παρυδάτιας και αλοφυτικής βλάστησης, από γλυκούς και αλμυρούς βάλτους, υγρολίβαδα, τυρφώνες, περιοδικά πλημμυρισμένες εκτάσεις με καλαμιώνες, παραποτάμια δάση, λόφους με φρύγανα και δάση ήμερης βελανιδιάς καθώς και γεωργικές καλλιέργειες και μικρούς οικισμούς.

Οι υγρότοποι περιβάλλονται από τους λόφους Μαυροβούνι, Βαλαώρα και Σαλαώρα που προσδίδουν μια ιδιαίτερη αισθητική στο υγροτοπικό τοπίο. Όλος ο μεγάλος πλούτος αυτού του μεσογειακού υγροτόπου προσέλκυσε τον άνθρωπο από αιώνες πριν και εκεί ανεπτύχθησαν και ευημέρησαν χάρη στην διατροφική αφθονία που παρείχε το οικοσύστημα και ιδιαίτερα χάρη στον αλιευτικό πλούτο, αξιόλογες σε πολιτισμό και πληθυσμό κοινωνίες.

Εξέχουσα θέση στο βιολογικό αυτό πλούτο του Αμβρακικού έχει και η ορνιθοπανίδα. Στην περιοχή έχουν παρατηρηθεί 290 είδη πουλιών εκ των οποίων πολλά είναι σπάνια και απειλούμενα με εξαφάνιση. Μερικά από αυτά όπως ο Αργυροπελεκάνος, η Βαλτοπάπια, η Χαλκόκοτα και η Χουλιάρομυτα οι βαλτώδεις εκτάσεις τους παρέχουν σημαντικά πεδία φωλιάσματος.

Για τους παραπάνω λόγους ,η περιοχή έχει ενταχθεί στο δίκτυο NATURA των προστατευόμενων περιοχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα 75 και πλέον απειλούμενα σε Ευρωπαϊκό επίπεδο είδη πουλιών που απαντώνται στη περιοχή ,τον εντάσσουν στο καθεστώς προστασίας της οδηγίας 74/409/ΕΟΚ και στον κατάλογο των σημαντικών περιοχών για τα πουλιά.

Στο νομό υπάρχουν και δύο σημαντικοί ποταμοί: Ο ποταμός Λούρος ξεκινάει από τις ανατολικές πλευρές του Τόμαρου και προχωράει νότια, ανάμεσα στα Θεσπρωτικά Όρη και στο Ξεροβούνι, κόβει την πεδιάδα της Φιλιπιάδας, δέχεται τα νερά των παραποτάμων του και μετά από διαδρομή 66χμ. περίπου χύνεται στον Αμβρακικό κόλπο, στο δυτικό τμήμα της προσχωγενούς πεδιάδας της Άρτας.

Ο Αχέροντας, στενά δεμένος με την μυθολογία και μετά από διαδρομή εξήντα τεσσάρων (64) χιλιομέτρων και διασχίζοντάς την πεδιάδα του Φαναρίου, στο βορειοδυτικό τμήμα του νομού και εκβάλλει στο Ιόνιο Πέλαγος, δημιουργώντας πλήθος οικοσυστημάτων και περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους που ευνοούν την ανάπτυξη πολλών φυτών και προσφέρουν ενδιαίτημα σε πολλές κατηγορίες ζώων και πτηνών.

Στην αρχή διασχίζει την κοιλάδα που σχηματίζεται ανάμεσα στους ορεινούς όγκους του Δυτικού τμήματος του Νομού Ιωαννίνων και κοντά στο χωρίο Τρίκαστρο, που βρίσκεται στα όρια του των Νομών Ιωαννίνων, Πρέβεζας και Θεσπρωτίας, εισέρχεται στο στενό και επιβλητικό φαράγγι που σχηματίζουν οι οροσειρές Σουλίου και Τούρλας.

Η περιοχή αυτή, η οποία είναι γνωστή ως "Στενά του Αχέροντα" αποτελεί τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και οικολογικού ενδιαφέροντος.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η λίμνη του Ζηρού σε μικρή απόσταση δυτικά της Φιλιπιάδας. Πρόκειται για μια περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους με πλούσια και ποικίλη χλωρίδα και πανίδα. Έχει συνολικό εμβαδό 1.250 στρέμματα εκ των οποίων η λίμνη καλύπτει επιφάνεια 470 στρεμμάτων περίπου και βρίσκεται σε υπερθαλάσσιο ύψος 60 μ. περίπου.

Ο Ζηρός έχει αναγνωριστεί από το κράτος σαν περιοχή ασύγκριτου φυσικού κάλλους, ενώ η λίμνη εμπλουτίζεται με είδη ψαριών που μεγαλώνουν το γονιδιακό απόθεμα του βιότοπου. Εκτός από την ιχθυοπανίδα της λίμνης αξιόλογη είναι η πανίδα και ορνιθοπανίδα της περιοχής καθώς επίσης και η χλωρίδα αφού σε μια ακτίνα 500μ. από τις ακτές της λίμνης αποτελείται από διαπλάσεις κωνοφόρων και αείφυλλων – πλατύφυλλων.

Τέλος ο νομός Πρέβεζας αποτελείται από 7 δήμους και μία κοινότητα: δήμος Πρέβεζας, Ζαλόγγου, Λούρου, Πάργας, Φαναρίου, Θεσπρωτικού, Φιλιπιάδας και Κοινότητα Κρανέας.

2. Γενικές πληροφορίες του δήμου Πρέβεζας

Πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού, έχει να επιδείξει μοναδικές παραλίες, καθώς βρέχεται από τρεις πλευρές από θάλασσα. Η θέα από την πόλη προς το Ιόνιο είναι φαντασμαγορική και οι παραλίες της κατάφυτες από δέντρα. Η πόλη είναι κτισμένη στο τελευταίο άκρο ενός ακρωτηρίου που κλείνει την είσοδο του Αμβρακικού κόλπου, δημιουργώντας ένα είδος γραφικής λιμνοθάλασσας σε συνδυασμό με την αρχοντική μεγαλοπρέπεια της Ηλείου.

Υπάρχουν τρία ενετικά κάστρα της πόλης (του Παντοκράτορα, του Αγ. Ανδρέα και του Αγ. Γεωργίου), απ' όπου κυριαρχεί πανοραμική άποψη της πόλης, η εκκλησία του Αγ. Χαραλάμπους με ωραίο τέμπλο και η εκκλησία του Αγ. Αθανασίου, με εντυπωσιακές τοιχογραφίες. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης το Αρχαιολογικό Μουσείο της Νικόπολης, που στεγάζει αξιόλογα ευρήματα ανασκαφών και το Μουσείο Εκκλησιαστικής Τέχνης με εκκλησιαστικά κειμήλια και φορητές εικόνες. Καθώς και το Ρολόι, στο κέντρο της πόλης, βενετσιάνικο μνημείο με αξιόλογη αρχιτεκτονική.

Πηγή: www.preveza.gr

Κατάλληλες παραλίες για μπάνιο θεωρούνται η Κυανή Ακτή, Ψαθάκι και Άγ. Απόστολοι στον Αμβρακικό κόλπο, ενώ προς την πλευρά του Ιονίου οι παραλίες Αλωνάκι, Καλαμίτσι, Μύτικας και Μονολίθι. Επίσης αξίζει μία επίσκεψη στο πανέμορφο παραποτάμιο χωριό Λούρος.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι καλοκαιρινές πολιτιστικές εκδηλώσεις, τα Νικοπόλεια, που γίνονται στο αρχαίο θέατρο, το Βαλκανικό Φεστιβάλ Φολκλορικών Χορών και Μουσικής και η Διοργάνωση Διεθνούς Χορωδιακού Φεστιβάλ, το πρώτο δεκαήμερο του Ιουλίου, η Γιορτή κρασιού στον Ωρωπό, την πρώτη Κυριακή του Αυγούστου και η Γιορτή της σαρδέλας, επίσης τον Αύγουστο. Την τελευταία Πέμπτη της Αποκριάς γίνεται το Γυναικείο Καρναβάλι και τα τελευταία χρόνια προστέθηκε ένα ακόμα αποκριάτικο δρώμενο το Κομιτάτο.

Η αρχαία Νικόπολη αποτελεί ιστορικής σημασίας αξιοθέατο το οποίο βρίσκεται πέντε χλμ. έξω από την Πρέβεζα. Πρόκειται για μια τεράστια έκταση περιτειχισμένη πρώτα από τους Ρωμαίους κι έπειτα από τους Βυζαντινούς. Επίσης, ιστορικής σημασίας είναι και τα ερείπια της αρχαίας πόλης Κασσώπης, στο Ζάλογγο, μια πόλη κτισμένη το πρώτο μισό του 4ου π.Χ. αιώνα Στο χώρο δεσπόζει το πρυτανείο ενώ εμφανή είναι τα κατάλοιπα του ωδείου και του θεάτρου. Επιπλέον, το Νεκρομαντείο και η Νεκρόπολη, που βρίσκονται δίπλα στη λίμνη της Αχερουσίας είναι δαιδαλώδη κτίσματα με ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

3. Η συμβολή του τουρισμού στη τοπική ανάπτυξη

Η τοπική ανάπτυξη μπορεί να θεωρηθεί ως μία διαδικασία οικονομικής ανάπτυξης και διαρθρωτικών αλλαγών, η οποία οδηγεί σε βελτίωση του επιπέδου ζωής του τοπικού πληθυσμού και η οποία έχει οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική και πολιτική-διοικητική διάσταση. Η στρατηγική της τοπικής ανάπτυξης αντιμετωπίζει κάθε χωρική ενότητα με διαφορετικό τρόπο, σύμφωνα με το επίπεδο ανάπτυξης της τοπικής οικονομίας, της δομής και λειτουργίας του παραγωγικού συστήματος, της αγοράς εργασίας και των χαρακτηριστικών που προσδιορίζουν την τοπική κουλτούρα.

Όσον αφορά την ανάπτυξη της απασχόλησης σε τοπικό επίπεδο, θεωρήθηκε επί μακρόν περιθωριακός στόχος σε σύγκριση με τις μακροοικονομικές και τις διαρθρωτικές στρατηγικές. Σήμερα όμως, είναι όχι μόνο ευρέως αποδεκτή, αλλά διαφαίνεται ότι είναι αυτή η στρατηγική η οποία παρέχει σημαντικές δυνατότητες αποτελεσματικών δράσεων για την προώθηση της απασχόλησης.

Από πολύ νωρίς η τοπική ανάπτυξη συνδέθηκε με την παραγωγή και επομένως με την απασχόληση, ως παράγοντες για την επίτευξή της. Η απότομη εγκατάλειψη της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα συνοδεύτηκε από την ανάπτυξη διαφορετικών μορφών απασχόλησης στον τομέα της βιοτεχνίας και των υπηρεσιών. Το γεγονός ότι στις αρχές του 1990 ο αγροτικός τομέας απασχολεί λιγότερο από το 15% του εργατικού δυναμικού, οδήγησε στη διαπίστωση ότι η γεωργία έπαψε να αποτελεί τη βάση της οικονομίας. Πράγμα που αποδεικνύουν και τα πρόσφατα δεδομένα καθώς το ποσοστό απασχόλησης των Ελλήνων με την γεωργία το διάστημα 2000-2005 μειώθηκε στο 12%.

Την τελευταία εικοσαετία η τουριστική πολιτική διεθνώς έχει αναδείξει την ιδιαίτερη σημασία της τοπικής ανάπτυξης, ως βασικό χαρακτηριστικό του σύγχρονου τουρισμού. Στο πλαίσιο αυτό παρατηρείται ότι όλοι οι διεθνείς οργανισμοί που συμβάλλουν άμεσα στην παραγωγή πολιτικών και δράσεων στον τουρισμό επισημαίνουν την ανάγκη να αποκεντρωθεί πλήρως η διαδικασία του σχεδιασμού, του προγραμματισμού και της λήψης αποφάσεων σε θέματα που αφορούν την τουριστική ανάπτυξη.

Είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι ο τουρισμός είναι πολύ σημαντικός για την ελληνική οικονομία: η άνοδος των εισοδημάτων και της τοπικής κατανάλωσης, η δημογραφική

ανάκαμψη, η προσέλκυση οικονομικών μεταναστών και η εποχιακή εργασία είναι μερικά στοιχεία που δείχνουν την άμεση και έμμεση απασχόληση μεγάλου ποσοστού του πληθυσμού με το τουρισμό. Ο τουριστικός κλάδος λοιπόν έχει θετικές επιπτώσεις στην τοπική ανάπτυξη και βεβαίως στα τοπικά εισοδήματα.

Οι μεγάλες και μικρές τουριστικές επενδύσεις έχουν οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις σε τοπικό επίπεδο, οι οποίες διακρίνονται σε άμεσες (οι πληρωμές των τουριστών) έμμεσες (οι πληρωμές των τουριστικών επιχειρήσεων σε άλλες επιχειρήσεις για προμήθειες αγαθών και υπηρεσιών) και παρακινηθείσες επιπτώσεις (οι δαπάνες των νοικοκυριών, των τουριστικών επιχειρήσεων και των εργαζομένων σε αυτές για διάφορες καθημερινές ανάγκες).

Καταλήγοντας η συμβολή του τουρισμού στην τοπική ανάπτυξη παραμένει ένα γεγονός αδιαπραγμάτευτο αρκεί η ανάπτυξη να γίνεται με όρους που θα σέβονται το περιβάλλον, την ιδιαιτερότητα του τόπου και γενικότερα με όρους βιώσιμης ανάπτυξης.

4. Τα τουριστικά σημεία του δήμου Πρέβεζας

Ο δήμος Πρέβεζας ορίζεται δυτικά από το Ιόνιο και νότια από τον Αμβρακικό κόλπο και θεωρείται «προνομακός» καθώς συνδυάζει αρμονικά την φύση και την ιστορία. Διαθέτει αξιόλογα αρχαιολογικά και πολιτιστικά μνημεία και συγχρόνως πεντακάθαρες εκτεταμένες ακτές και παραλίες. Ταυτόχρονα οι φυσικοί υδροβιότοποι με το τεράστιο οικολογικό ενδιαφέρον (Αμβρακικός, Λούρος και Αχέροντας ποταμός) αποτελούν σημαντικό πλεονέκτημα και προσελκύουν μεγάλο αριθμό επισκεπτών.

Καθώς η περιοχή της Πρέβεζας είναι πλέον η κατάλληλη για πεζοπορία και εκδρομές. Αρχίζοντας από την περιοχή της Βρυσούλας μπορούμε να περπατήσουμε κατά μήκος της παραλίας, περιμετρικά του κάστρου του Άγιου Ανδρέα και της πλατείας Ανδρούτσου έτσι ώστε οδηγηθούμε στο Ενετικό Ρολόι στην εκκλησία του Αγίου Χαραλάμπους.

Οι παραλίες του Ιονίου Πελάγους συνθέτουν ένα σκηνικό δροσιάς καθώς δεκαπέντε ολόκληρα χιλιόμετρα γαλάζιας θάλασσας προσελκύουν τον τουρίστα ξεκινώντας από την περιοχή του Παντοκράτορα, φθάνοντας στον Μύτικα και στο Κανάλι. Η Κυανή Ακτή, το

Αλωνάκι , το Καλαμίτσι καθώς και το αισθητικό δάσος του Μονολιθίου κοντά στον Μύτικα προσφέρονται για εκδρομές και γεύματα κάτω από τα δέντρα.

Ο αθλητικός τουρισμός προσελκύει αρκετούς επισκέπτες καθώς πραγματοποιούνται καταδύσεις ή ιστιοπλοΐα, νοικιάζοντας σκάφος στην πόλη της Πρέβεζας. Επίσης, υπάρχει η δυνατότητα για κανό στον Αχέροντα ποταμό και πεζοπορία στα ειδικά προς αυτό διαμορφωμένα μονοπάτια. Οι φανατικοί φίλοι των αθλητικών παιχνιδιών μπορούν να ασχοληθούν με το θαλάσσιο αλεξίπτωτο, το θαλάσσιο σκι, το ψάρεμα, να παίξουν τένις ή ποδόσφαιρο σε κατάλληλα εξοπλισμένες εγκαταστάσεις.

Ο Αμβρακικός Κόλπος βρίσκεται στις εκβολές των δυο μεγάλων ποταμών του Λούρου και του Αράχθου και είναι ο μεγαλύτερος υγροβιότοπος στη Δυτική Ελλάδα και αποτελεί ένα από τους μεγαλύτερους στην Ευρώπη και σίγουρα τον σπουδαιότερο στην Ελλάδα. Εδώ ξεχειμωνιάζουν μεγάλες κοινότητες πτηνών και προσφέρει καταφύγιο σε πάπιες και χήνες, φαινόμενο που παρατηρείται περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο υγροβιότοπο στην Ελλάδα. Μερικά πολύ σπάνια είδη φωλιάζουν ή σταματούν εδώ και μερικά από αυτά κινδυνεύουν μάλιστα με εξαφάνιση.

Πηγή: www.preveza.gr

Εκεί που μπορεί να εστιάσει κανείς την προσοχή του είναι και οι ορθόδοξοι ναοί όπως ο ναός του Αγίου Χαραλάμπους με τις περίφημες αγιογραφίες πάνω στο ξύλινο σκαλιστό τέμπλο καθώς και στο ταβάνι. Ο Άγιος Αθανάσιος με τις αξιοσημείωτες τοιχογραφίες και ο μικρός ναός του Αγίου Σπυρίδωνα.

Πόλο έλξης αποτελεί και ένα μικρό μουσείο Φυσικής Ιστορίας με συγκεκριμένα είδη φυτών, πουλιών και εντόμων της περιοχής καθώς και συγκεκριμένα είδη απολιθωμάτων. Το μικρό μουσείο Φυσικής Ιστορίας ετοιμάζεται να λειτουργήσει σύντομα όπως επίσης και το μουσείο Τεχνών και Επιστημών. Ενώ το μουσείο του Ακτίου είναι ένα ακόμη σημείο το οποίο αξίζει κανείς να επισκεφτεί.

Όμως ένα από τα πιο αξιόλογα στοιχεία της πόλης είναι το νέο αρχαιολογικό μουσείο της Νικόπολης και βέβαια ο ίδιος αρχαιολογικός χώρος. Πρόκειται για ένα σημαντικό μουσείο που είναι αφιερωμένο αποκλειστικά στο αρχαιολογικό χώρο της Νικόπολης και στο οποίο παρουσιάζεται η ιδιαίτερα σημαντική θέση της πόλης ανάμεσα σε δύο αυτοκρατορίες και σε δύο πρωτεύουσες.

«Τείχη αρχαίας Νικόπολης»

Πηγή:www.preveza.gr

Το μουσείο αφηγείται με ένα τρόπο μοναδικό την πορεία της Νικόπολης στο χρόνο, από την μεγαλόπρεπη ρωμαϊκή Νικόπολη (πόλη σύμβολο της νίκης) μέχρι την παλαιοχριστιανική πόλη που αποτελούσε θρησκευτικό και διοικητικό κέντρο της εποχής.

Ο επισκέπτης θα έχει τη μοναδική ευκαιρία να κάνει ένα ευχάριστο ταξίδι στο παρελθόν και στην ιστορία. Ο αρχαιολογικός χώρος και το αρχαιολογικό μουσείο της Νικόπολης αποτελούν για το δήμο ένα σημαντικό πλεονέκτημα στην προσέλκυση τουριστών και βέβαια στη τοπική ανάπτυξη.

Ο τουρισμός είναι ένα πολύ σημαντικό κομμάτι για την τοπική ανάπτυξη του δήμου Πρέβεζας. Ιδίως την θερινή περίοδο απασχολεί πολύ κόσμο και έστω και η εποχιακή εργασία μειώνει το ποσοστό της ανεργίας. Στη περίπτωση της Πρέβεζας θα μπορούσαμε να πούμε ότι η τουριστική ανάπτυξη είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την τοπική ανάπτυξη και αυτό διότι δεν είναι μόνο ένας τόπος που διαθέτει όλα εκείνα τα στοιχεία που τον καθιστούν τουριστικό προορισμό αλλά και λόγω έλλειψης άλλων ιδιωτικών επιχειρήσεων, ο τουρισμός καθίσταται μονόδρομος για την τοπική ανάπτυξη.

Τα τουριστικά δεδομένα που παραθέτουμε παρακάτω αποδεικνύουν ότι ένα σημαντικό κομμάτι του πληθυσμού της Πρέβεζας ασχολείται με το τουρισμό και μάλιστα οι τουριστικές επιχειρήσεις καταλαμβάνουν το 30,8% στο σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας του νομού.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7: ΚΛΑΔΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ II

Κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας	Αριθμός εργαζομένων
Γεωργία, κτηνοτροφία	2.505
Μεταποιητικές βιομηχανίες	791
Κατασκευές	1.588
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή οχημάτων	2.615
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	4.411
Μεταφορές, αποθήκευση, επικοινωνίες	176
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις, εμπορικές δραστηριότητες	176
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών υπέρ του κοινωνικού συνόλου και άλλων υπηρεσιών κοινωνικού ή ατομικού χαρακτήρα	843
Σύνολο	13.105

Πηγή: ΠΑΕΠ 2005 (Πρέβεζα)

Οι τουριστικές εγκαταστάσεις των ξενοδοχείων αποτελούνται από μέχρι και Α΄ κατηγορίας ξενοδοχεία, επιπλωμένα διαμερίσματα, ενοικιαζόμενα δωμάτια και εγκαταστάσεις κάμπινγκ. Τα παρακάτω δεδομένα μας δείχνουν το ξενοδοχειακό δυναμικό του νομού Πρέβεζας και με βάση τα στοιχεία του τουριστικού επιμελητήριου προκύπτει ότι έχουν 471 εγγεγραμμένα μέλη στα μητρώα τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8: ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ

Καταλύματα Ν. Πρέβεζας	ΑΑ	Α	Β	Γ	Δ&Ε	Σύνολο
Αρ. μονάδων	0	1	13	38	13	62
Αναλογία μονάδων	0%	2%	20%	58%	20%	100%

Πηγή: Δ/ση Τουρισμού Περιφέρειας Ηπείρου

ΠΙΝΑΚΑΣ 9: ΔΩΜΑΤΙΑ & ΚΛΙΝΕΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ

Καταλύματα	ΑΑ	Α	Β	Γ	Δ	Ε	Σύνολο
	Δωμ.Κλιν	Δωμ.Κλιν	Δωμ.Κλιν	Δωμ.Κλιν	Δωμ.Κλιν	Δωμ.Κλιν	Δωμ.Κλιν
Ν. Πρέβεζας	Δωμάτια 0	23	762	654	158	82	1679
	Κλίνες 0	43	1448	1403	312	171	3377
Αναλογία Δωματίων	0%	1%	46%	39%	9%	5%	100%
Αναλογία Κλινών	0%	1%	44%	41%	9%	5%	100%

5. Ο πολιτιστικός τουρισμός ως μοχλός τοπικής ανάπτυξης στο δήμο Πρέβεζας

Η επιθυμία των τουριστών να βιώσουν εμπειρίες και να γνωρίσουν μορφές και στοιχεία του υλικού και πνευματικού πολιτισμού της χώρας που επισκέπτονται, όπως μνημεία, χειροτεχνήματα, έθιμα, πολιτιστικές δραστηριότητες, μορφές τέχνης κ.α., είναι ειδικά κίνητρα συνυφασμένα με την έννοια του πολιτιστικού τουρισμού (Λαγός 2005: 72-80). Στο δήμο της Πρέβεζας λαμβάνουν χώρα διάφορα πολιτιστικά γεγονότα. Σπουδαιότερα είναι:

Νικοπόλεια

Είναι κύκλος πολιτιστικών εκδηλώσεων που καλύπτει όλη σχεδόν τη χρονική διάρκεια του καλοκαιριού (Ιούλιο – Αύγουστο). Οι εκδηλώσεις αυτές των Νικοπολείων έχουν γίνει θεσμός για την πόλη μας και περιλαμβάνουν στο πρόγραμμά τους: μουσικά, χορευτικά, θεατρικά σχήματα, ερασιτεχνικά και επαγγελματικά, από την χώρα μας και το εξωτερικό. Στα πλαίσια των Νικοπολείων γίνονται διάφορες εκδηλώσεις, οι οποίες λειτουργούν σαν πόλος έλξης πάρα πολλών τουριστών οι σπουδαιότερες των οποίων αναφέρονται παρακάτω:

Φεστιβάλ ντοκιμαντέρ

Καινούργιος θεσμός που άρχισε στην Πρέβεζα στις 2 Αυγούστου 1995 σαν Α' Πανελλήνιο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ. Μια διοργάνωση της Κινηματογραφικής Λέσχης Πρέβεζας σε συνεργασία με την Ομοσπονδία Κινηματογραφικών Λεσχών Ελλάδας υπό την αιγίδα του δήμου Πρέβεζας.

Διεθνές παιδικό φεστιβάλ

Είναι ένας θεσμός που πραγματοποιείται στην Πρέβεζα εδώ και μια δεκαετία με μεγάλη ακτινοβολία στην Ελλάδα και το εξωτερικό . Διακόσιοι περίπου νέοι από τις βαλκανικές χώρες φιλοξενούνται από το δήμο για δέκα περίπου μέρες. Το πρόγραμμα του φεστιβάλ περιλαμβάνει ανοιχτές παραστάσεις μουσικής και χορού από την κάθε χώρα ξεχωριστά και παρουσίαση εκθέσεων ζωγραφικής, φωτογραφίας.

Η γιορτή της σαρδέλας

Είναι ένα πολύ παλιό έθιμο που γίνεται στο λιμάνι της πόλης εδώ και μια εικοσαετία σε κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο. Συμμετέχουν μουσικοχορευτικά συγκροτήματα, ψήνεται ντόπια σαρδέλα, προσφέρεται δωρεάν κρασί και δημιουργείται έτσι ένα κλίμα γνήσιου ελληνικού γλεντιού όπου ο κόσμος συμμετέχει αυθόρμητα. Η γιορτή της σαρδέλας έχει γίνει πια θεσμός, πραγματοποιείται το πρώτο Σαββατοκύριακο του Αυγούστου και συγκεντρώνει πάνω από 10.000 κόσμο απ' όλη την Ελλάδα.

Καρναβάλι Πρέβεζας

Το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Πρέβεζας διοργανώνει κάθε χρόνο το Καρναβάλι, στοχεύοντας στην αναβίωση και διατήρηση παραδοσιακών εθίμων της πόλης μας. Οι εκδηλώσεις της Αποκριάς αποτελούν έναν από τους πλέον πετυχημένους θεσμούς για τα πολιτιστικά της ευρύτερης περιοχής.

Αξιόλογες εκδηλώσεις στα πλαίσια του Καρναβαλιού που τείνουν να γίνουν θεσμοί και να προσελκύουν εσωτερικό και γιατί όχι και εξωτερικό τουρισμό είναι:

- Παρέλαση Λιλιπούτειας Μασκαράτας.
- Παρέλαση του Καρνάβαλου με την συμμετοχή πλήθους μεταμφιεσμένων γυναικών και αρμάτων με σατυρικά και μη θέματα.
- Λαϊκά πανηγύρια, αποκριάτικες φωτιές στις γειτονιές της πόλης.
- Την Καθαρά Δευτέρα γιορτάζονται τα παραδοσιακά Κούλουμα στην περιοχή του Αγ. Γεωργίου και στο Σαϊτάν Παζάρ. Στα Κούλουμα συμμετέχουν μουσικοχορευτικά συγκροτήματα και προσφέρεται δωρεάν παραδοσιακό νηστίσιμο φαγητό και άφθονο κρασί.

Χορωδιακό Φεστιβάλ

Το Χορωδιακό Φεστιβάλ Πρέβεζας καθιερώθηκε για πρώτη φορά το 1993 με πρωτοβουλία της χορωδίας Αρμονία Πρέβεζας που σε συνεργασία με άλλους φορείς, αναλαμβάνει κάθε χρόνο και τη διοργάνωσή του. Η προσπάθεια αυτή αποβλέπει στην καθιέρωση και εδραίωση του θεσμού με στόχο την προαγωγή της χορωδιακής μουσικής, την ανάπτυξη του Πνευματικού και πολιτιστικού επιπέδου και την καλλιέργεια του μουσικού αισθήματος. Το Χορωδιακό Φεστιβάλ πραγματοποιείται κάθε χρόνο στην πόλη της Πρέβεζας στις αρχές των πολιτιστικών εκδηλώσεων του καλοκαιριού.

«Χορωδιακό Φεστιβάλ»

Πηγή: www.preveza.gr

6. Ο ρόλος των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην ανάπτυξη του δήμου Πρέβεζας

Περιηγητικός τουρισμός

Ο περιηγητικός τουρισμός είναι μια εναλλακτική μορφή τουρισμού, η οποία εκδηλώνεται σε περιοχές με πολιτιστική παράδοση και με ωραίο φυσικό και δομημένο περιβάλλον. Οι τουρίστες – περιηγητές κινούνται αυτόνομα. Πρόκειται συνήθως για ομαδικά ταξίδια (οικογένειες, παρέες), όπου σημαντικό ρόλο έχει το αυτοκίνητο. Εξειδίκευση του περιηγητικού τουρισμού θεωρείται ο περιπατικός τουρισμός, ο οποίος στοχεύει στη γνωριμία μιας περιοχής μέσα από τη διέλευση μονοπατιών. (Λαγός, 2005:79)

Μια τέτοια περίπτωση είναι και αυτή της Πρέβεζας. Οι διαδρομές στο Δέλτα του Αχέροντα είναι αρκετές αλλά δεν έχουν χαραχθεί ούτε έχουν σήμανση. Ευτυχώς, είναι εύκολο να βρει κανείς το δρόμο του αφού η τοποθεσία ευνοεί τον προσανατολισμό και το κέντρο

πληροφόρησης, που βρίσκεται στην Αμμουδιά εφοδιάζει τους πεζοπόρους με όλες τις απαραίτητες πληροφορίες.

Το κέντρο δίνει οδηγίες τόσο για κάθε διαδρομή όσο και για την απαραίτητη προσοχή που οφείλουν να δείχνουν οι επισκέπτες ώστε να μη διαταράσσουν την ηρεμία και την οικολογική ισορροπία της περιοχής. Μία προτεινόμενη διαδρομή είναι : Αμμουδιά, Μεσοπόταμος, Νεκρομαντείο. Η διαδρομή ξεκινά με караβάκι που οδηγεί από την αφετηρία της Αμμουδιάς μέχρι το χωριό Μεσοπόταμος. Από εκεί ξεκινά δρόμος δυο χιλιομέτρων, βατός αλλά ελαφρά ανηφορικός, διαμορφωμένος κατάλληλα για πεζοπορία. Ο δρόμος οδηγεί στην είσοδο του νεκρομαντείου. Τόσο η πλωτή διαδρομή όσο και η πεζοπορική ξεχωρίζουν για τα πανέμορφα τοπία που χαρίζει ο ποταμός. Ιδιαίτερα στην πρώτη φάση μπορεί κανείς να παρατηρήσει τη βλάστηση που απλώνεται γύρω από τις κοίτες του Αχέροντα και περιλαμβάνει υδρόφιλα όπως ιτιές, πλατάνια, λεύκες και σκλήθρα τα οποία ενώνουν τις κορυφές τους για να αγκαλιάσουν τον ποταμό.

Πηγή: www.preveza.gr

Αν κάποιος βρίσκεται την κατάλληλη στιγμή σε αυτό το σημείο μπορεί να δει κρεμασμένες από τα κλαδιά των δέντρων τις φωλιές που χτίζουν με ιδιαίτερη μαεστρία οι σακουλοπαπαδίτσες. Άφθονοι καλαμιώνες ολοκληρώνουν το τοπίο φιλοξενώντας πολλά είδη πτηνοπανίδας. Από μισή μέχρι και μία ώρα κυμαίνεται η διαδρομή, ανάλογα με το ρυθμό καθενός και τη διάθεσή του να σταματά και να απολαμβάνει τα τοπία.

Ιδιαίτερα δημοφιλής είναι η περιοχή σε όσους αγαπούν να παρατηρούν τη χλωρίδα και την πανίδα της περιοχής ή ασχολούνται ειδικά με την παρατήρηση πουλιών που φωλιάζουν στα φιλόξενα τούτα μέρη.

Τουρισμός υγείας

Το νέο Θερμαλιστικό κέντρο της Πρέβεζας πρόκειται να ανεγερθεί σε τμήμα του στρατοπέδου της πόλης, σε άμεση γειτνίαση με τα παλιά λουτρά και τον παραλιακό δρόμο, δίπλα στη θάλασσα. Η ανέγερση του νέου θερμαλιστικού κέντρου αποφασίστηκε διότι τα παλαιά λουτρά δεν επαρκούν και δεν ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες.

Οι εγκαταστάσεις τους είναι σχεδιασμένες πρόχειρα και φθαρμένες από τον χρόνο, οι λιγостоί χώροι (αναμονή, χώροι υγιεινής) είναι σε λάθος θέση τοποθετημένοι με αποτέλεσμα την κακή λειτουργία του συγκροτήματος. Έτσι, η όποια πρόθεση διατήρησης τους δε θα βελτίωνε μακροχρόνια την κατάσταση, αλλά θα έβαζε τον όποιο τομέα διαχείρισης τους σε δαπανηρές και συχνές επισκευές ενός παρωχημένου και μη ελκυστικού συγκροτήματος.

Οι νέες εγκαταστάσεις του υπό ανέγερση συγκροτήματος είναι βασισμένες σε μια εξ' αρχής θεώρηση του προβλήματος, σε σύγχρονες αντιλήψεις για σωστή εξυπηρέτηση και συνδυασμό θεραπειάς με αναψυχή. Εμπλουτίζεται, με δραστηριότητες και θεραπείες επιπλέον από αυτές της λειτουργίας του παλαιού. Για τον τομέα των θεραπειών υπολογίζονται τα εξής: Η διάρκεια της θεραπείας προσδιορίζεται χρονικά στα 20 αλλά και με τις λογικές καθυστερήσεις στην μελέτη προσδιορίστηκε στα 30 λεπτά. Η μέγιστη πληρότητα για το Θερμαλιστικό κέντρο υπολογίστηκε σε 1152 επισκέπτες ανά (12ωρη λειτουργία) για το 100% της δυναμικότητας των εγκαταστάσεων, για τους μήνες μέσης κίνησης σε 672 επισκέπτες – χρήστες ανά ημέρα (12ωρη λειτουργία). Το Θερμαλιστικό Κέντρο της Πρέβεζας στον τομέα των θεραπειών θα παρέχει τις παρακάτω υπηρεσίες:

- Ατομική Πηλοθεραπεία
- Ατομική Υδροθεραπεία
- Εισπνοθεραπεία
- Φυσικοθεραπευτήριο
- Σάουνα

(Πηγή: Ελληνική Θερμαλιστική Εταιρεία:9-11)

Θρησκευτικός τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός αποτελεί σημαντικό κομμάτι της ελληνικής τουριστικής κίνησης και αφορά την επίσκεψη σε θρησκευτικούς τόπους λατρείας, όπως μοναστήρια και εκκλησίες. Αποτελεί βασικό πόλο έλξης για τους ορθόδοξους χριστιανούς όσο και για τους τουρίστες με διαφορετικό θρήσκευμα. Τα μνημεία της ελληνικής ορθοδοξίας είναι αναπόσπαστο τμήμα της εθνικής κληρονομιάς και αποτελούν αξιόλογο πόλο έλξης επισκεπτών. Οι βυζαντινές και οι μεταβυζαντινές εκκλησίες, οι επιβλητικοί καθεδρικοί ναοί, τα ξωκλήσια, τα μοναστήρια, με την αξιόλογη εικονογράφησή τους, με ψηφιδωτά, τοιχογραφίες και εικόνες, μαρτυρούν την επίμονη προσήλωση στις παραδόσεις και την στενή και μακραίωνη διασύνδεση της τέχνης με τη θρησκευτική λατρεία.

Πηγή: www.preveza.gr

Οικολογικός τουρισμός

Το φθινόπωρο είναι ιδανικό για ταξίδι στον Αμβρακικό, ένα μωσαϊκό από λιμνοθάλασσες, αλμυρόβαλτους, καλαμιές και τάπητες με νούφαρα και νερόκρινα, που προστατεύεται από τη διεθνή σύμβαση Ραμσάρ. Είναι η εποχή που ο υδρότοπος βάφεται σε χαλκοκίτρινες αποχρώσεις και η περιήγηση στο σπάνιο οικοσύστημα γίνεται μέσα στη γλύκα του φθινοπώρου, χωρίς τη ζέστη του καλοκαιριού, που κάνει το κλίμα να μοιάζει τροπικό, ή την παγωνιά του χειμώνα. Τέτοιο καιρό διαλέγουν τα ταξιδιάρικα πουλιά να αφήσουν τη Βόρεια Ευρώπη προτού πιάσουν τα μεγάλα κρύα για να κατέβουν νότια και να ξεχειμωνιάσουν σε τούτη την υγρή αλλά φιλόξενη αγκαλιά του Αμβρακικού, μεταξύ Άρτας και Πρέβεζας. Τα πουλιά που μπορεί να συναντήσει κάποιο στον Αμβρακικό είναι οι λιμόζες, αμμοσφυριχτές, λευκοσκαλίδρες, αργυροπελεκάνους και όσο ζυγώνει ο χειμώνας φτάνουν κοπάδια οι αγριόπαπιες, χιλιάδες σουβλόπαπιες, χουλιάρόπαπιες, κικκίνια, φαλαρίδες.

Η εξερεύνηση της λιμνοθάλασσας της Ροδιάς, στη βορειοδυτική άκρη του Αμβρακικού, ξεκινά από το παλιό πέτρινο σχολείο στο χωριό Στρογγυλή Άρτας που σήμερα στεγάζει το Κέντρο Ενημέρωσης. Εδώ μπορεί κανείς να μάθει για την περιβαλλοντική αξία του υγρότοπου στον οποίο διαχειμάζει ο μεγαλύτερος πληθυσμός υδρόβιων πουλιών στην Ελλάδα, που φτάνει τις 100.000. Τόπος αναπαραγωγής για 250 είδη πουλιών η Ροδιά, με την τρίτη αποικία αργυροπελεκάνων στην Ευρώπη και τη μεγαλύτερη σε Βαλκάνια και Ελλάδα αποικία ερωδιών. Από τη θεωρία περνάμε στην πράξη της ορνιθοπαρατήρησης μπαίνοντας για βαρκάδα στα πριάρια. Τα παραδοσιακά σκάφη του Αμβρακικού γλιστρούν στα γαλήνια νερά καθώς περιπλανιόμαστε στο μεγαλύτερο ενιαίο καλαμιώνα στην Ελλάδα, κοντά 27.000 στρέμματα, για να γνωρίσει κανείς τους φτερωτούς κατοίκους του βάλτου. Το πριάρι πλέει στη λιμνοθάλασσα Κωνσταντίου, ως την καρδιά του υδάτινου κόσμου της Ροδιάς και δένει δίπλα στο εκκλησάκι της Αγίας Άννας. Μπορεί κανείς να αποβιβαστεί στο λιμανάκι και να αφευθεί στη σαγήνη του τοπίου που ξεδιπλώνεται μπροστά του σαν ακουαρέλα. Παραδοσιακές κατασκευές από ξύλο, καλάμια, τσατμά και ψαθί, στηριγμένες πάνω σε πασσάλους, ισορροπούν στον καθρέφτη της λίμνης. Περιπατώντας πάνω στον ξυλοδιάδρομο, μπορεί κανείς να φθάσει στο ιβάρι της λιμνοθάλασσας. Εκεί μπορεί να συζητήσει με τους ιβραάδες και να μάθει τα μυστικά του ψαρέματος των χελιών στο μεγαλύτερο χελότοπο της χώρας, πώς καταφέρνουν να τα ξητρυπώσουν από τη λάσπη με ειδικά δίχτυα, καμάκια ή παραγάδι (www.e-tipos.com)

Στον κλειστό κόλπο του Αμβρακικού ζει ένας μεγάλος αριθμός δελφινιών. Στους γύρω λόφους άγρια άλογα βόσκουν ξέγνοιαστα. Στις όχθες των ποταμών ζει η δυσκολοθώρητη ενυδρίδα. Αλεπούδες, κουνάβια και νυφίτσες είναι κοινά είδη της περιοχής, αν και χρειάζεται λίγη τύχη για να τα συναντήσει κανείς.

Ερπετά και αμφίβια

Η περιοχή βρίθει ερπετών και αμφιβίων. Θαλάσσιες χελώνες παρατηρούνται καθ' όλη τη διάρκεια του έτους αλλά κυρίως την άνοιξη. Πολύ συχνά βλέπει κανείς το κεφάλι μιας θαλάσσιας χελώνας να ξεπροβάλλει από το νερό καθώς παίρνει λίγες ανάσες οξυγόνου, προτού βυθιστεί στα γαλαζοπράσινα νερά της θάλασσας. Επίσης, στα ποτάμια της περιοχής αφθονούν οι νεροχελώνες.

Τοπικά εδέσματα

Στα διβάρια (ιχθυοσυλληπτικές εγκαταστάσεις γνωστές στους ντόπιους ως "ιβάρια") των λιμνοθαλασσών αλιεύονται ψάρια και γαρίδες. Το αβγοτάραχο του θηλυκού κέφαλου (ψάρι γνωστό ως "μπάφα") είναι εκλεκτό τοπικό προϊόν. Στις ταβέρνες της Κορωνησίας με θέα στον Αμβρακικό, περιτριγυρισμένο από οροσειρές και λόφους, μπορεί κανείς να γευτεί θαλασσινά εδέσματα όπως κέφαλους, γλώσσες, τσιπούρες, γαρίδες (γνωστές ως "γάμπαρη") και χέλια. Ο κλειστός κόλπος, πλούσιος σε θρεπτικά συστατικά (πλαγκτόν), "τρέφει" τα θαλασσινά, προσδίδοντάς τους ξεχωριστή νοστιμιά. (www.in.gr/agro)

Όλες αυτές οι μορφές τουρισμού που προαναφέραμε συμβάλουν σημαντικά ώστε ο δήμος Πρέβεζας να ξεφύγει από παραδοσιακές αντιλήψεις και πρακτικές και να προχωρήσει προς αυτά που απαιτούν η διεθνής ζήτηση και ο ανταγωνισμός. Είναι σχεδόν σίγουρο ότι με συντονισμένες και προσεκτικές κινήσεις ο δήμος θα καταφέρει να επιμηκύνει την τουριστική σεζόν, να συνθέσει ένα νέο τουριστικό προϊόν που θα βασίζεται στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού και αυτόματα να πετύχει την τοπική ανάπτυξη.

7. Η συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης στην τοπική-τουριστική ανάπτυξη της Πρέβεζας

Ο τουρισμός είναι μια μοναδική μορφή οικονομικής δραστηριότητας που έχει καθαρά τοπική ταυτότητα, για το λόγο αυτό η σημασία των τοπικών κοινωνιών και της αυτοδιοίκησης είναι καθοριστική στην τοπική ανάπτυξη.

Καθώς όπως τονίσαμε και πιο πάνω στην περίπτωση της Πρέβεζας η τοπική ανάπτυξη, είναι άμεσα συνδεδεμένη με την τουριστική ανάπτυξη. Η τοπική αυτοδιοίκηση καλείτε λοιπόν να αναδείξει τις ιδιαιτερότητες της πόλης και σε συνεργασία με την πολιτεία και τους τοπικούς φορείς του τουρισμού να προωθήσει το τουριστικό προϊόν της Πρέβεζας. Αυτό συμβαίνει διότι η τουριστική δραστηριότητα αναπτύσσεται σε συγκεκριμένους τόπους με ιδιαίτερες απαιτήσεις και ανάγκες, τις οποίες η αυτοδιοίκηση είναι σε θέση να γνωρίζει καλύτερα από την κεντρική εξουσία.

Κάποια θέματα που χειρίζεται η τοπική αυτοδιοίκηση είναι η καθαριότητα και η αισθητική, καθώς τα σκουπίδια στους δρόμους ή στις παραλίες δημιουργούν σίγουρα κακή εντύπωση στους επισκέπτες. Το ίδιο ισχύει και για τα θέματα της ευταξίας, ηχορύπανσης κ.λ.π. Για παράδειγμα ένα πολύ κάλο ξενοδοχείο δεν μπορεί από μόνο του να οδηγήσει σε μια τουριστική ανάπτυξη. Είναι ένας συνδυασμός παραγόντων ο οποίος επιτυγχάνεται με την σωστή συνεργασία του δήμου και της νομαρχίας με το υπουργείο τουρισμού και πολιτισμού.

Ένας ακόμα σημαντικός παράγοντας είναι η συμμετοχή σε μεγάλες τουριστικές εκθέσεις εσωτερικού και εξωτερικού, ενώ τα τελευταία χρόνια υπάρχουν και διάφορες θεματικές εκθέσεις όπως εναλλακτικού τουρισμού, λαϊκού πολιτισμού κ.λ.π.

Ως μέσα προβολής χρησιμοποιούνται κυρίως οι διαφημιστικές καταχωρήσεις σε έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο, η έκδοση τουριστικών εντύπων, η παραγωγή spot και ντοκιμαντέρ, καθώς και η δημιουργία μιας αναβαθμισμένης ιστοσελίδας που θα παρέχει πληροφορίες στον μελλοντικό επισκέπτη.

Τα τελευταία χρόνια στο δήμο Πρέβεζας έχουν αξιοποιηθεί κάποιες αναπτυξιακές ευκαιρίες και δυνατότητες που παρείχαν τόσο οι αναπτυξιακοί νόμοι όσο και διάφορα ευρωπαϊκά προγράμματα (leader) γίνονται επενδύσεις σε μικρές και μεσαίες ξενοδοχειακές μονάδες, ενώ

υπάρχει μεγάλη ανάπτυξη παραθεριστικών κατοικιών σε όλη την παραλιακή ζώνη του δήμου (Παντοκράτορα, Μύτικα, Μονολίθι και Καλαμίτσι).

Η κυριότερη όμως συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης είναι να διεκδικήσει από την πολιτεία μεγάλα έργα υποδομών που θα ευνοήσουν την τουριστική και ταυτόχρονη τοπική ανάπτυξη του δήμου Πρέβεζας. Οι απαραίτητοι βιολογικοί καθαρισμοί στην παράκτια ζώνη και στον Αμβρακικό, οι ΧΥΤΑ και τα προβλήματα ύδρευσης ιδίως στην θερινή περίοδο είναι κάποια από αυτά.

Παράλληλα παρά την κατασκευή των μεγάλων αυτοκινητόδρομων στην ευρύτερη περιοχή (Εγνατία, Ιόνια οδό), δεν έχουν γίνει ακόμη οι απαραίτητοι άξονες που θα βγάλουν την πόλη της Πρέβεζας από την συγκοινωνιακή απομόνωση. Έτσι τα τόσο συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής, ακόμα δεν έχουν αξιοποιηθεί πλήρως αφού είναι δύσκολη η προσπελασιμότητα των επισκεπτών στην περιοχή μας.

Συνοψίζοντας τα κυριότερα στοιχεία που θα πρέπει να επικεντρωθεί η τοπική αυτοδιοίκηση ώστε να επιτευχθεί η τουριστική ανάπτυξη θα πρέπει να είναι:

- Η αναβάθμιση της ποιότητας των τουριστικών καταλυμάτων και των παρεχόμενων συνοδευτικών υπηρεσιών, με στόχο την προσέλκυση των τουριστών υψηλότερων εισοδημάτων.
- Η δημιουργία, συμπλήρωση και αναβάθμιση υποστηρικτικών υποδομών (μαρίνες, κέντρα πληροφόρησης, ορεινά καταφύγια, συνεδριακά κέντρα κ.λ.π.)
- Η προώθηση ιδιωτικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που απαιτούνται για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού ως παραδοσιακά προϊόντα, προϊόντα λαϊκής τέχνης, πολιτισμός κ.λ.π.
- Ο συντονισμένος σχεδιασμός διατομεακών παρεμβάσεων που απαιτούνται για την τουριστική ανάπτυξη της περιφέρειας (ολοκλήρωση οδικών κυκλωμάτων, επαγγελματική κατάρτιση, έργα προστασίας του περιβάλλοντος κ.λ.π)σε μια ολοκληρωμένη αντίληψη ανάπτυξης περιοχών.
- Η προβολή και η προώθηση του τοπικού τουριστικού προϊόντος στην Ελλάδα και το εξωτερικό.
- Επίσης, συνεργασία εκπαιδευτικών, ερευνητικών φορέων για την ανάδειξη και προβολή πολιτιστικών πόρων, συνεργασία για την βελτίωση της ποιότητας ζωής των

πολιτών, υποδομές θαλασσίων μεταφορών και επικοινωνιών, ανάπτυξη και ενίσχυση των συστημάτων εποπτείας, ασφαλείας και ελέγχου.

➤ Έργα στον τομέα των μεταφορών, του πολιτισμού, της προστασίας του περιβάλλοντος και της υγείας.

Καταλήγοντας ο τουρισμός για το δήμο Πρέβεζας αποτελεί μια κατεξοχήν ασχολία των κατοίκων, στην οποία μάλιστα προσανατολίζονται και οι νέοι άνθρωποι, για το λόγο αυτό θα πρέπει να υπάρχει μια συντονισμένη δράση της τοπικής κοινωνίας, της αυτοδιοίκησης και της πολιτείας, ώστε να μπορούμε να μιλάμε για ανάπτυξη.

8. Η τουριστική ανάπτυξη στο δήμο Πρέβεζας: μια κριτική προσέγγιση

Τα τελευταία χρόνια προωθείται μια ήπια τουριστική ανάπτυξη που συναρτάται όλο και περισσότερο με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής, τα οποία όπως και προηγουμένως επισημίναμε, δεν περιορίζονται μόνο στο ήλιο και τη θάλασσα αλλά κυρίως στους πλούσιους πολιτιστικούς και περιβαλλοντικούς πόρους.

Καθώς σήμερα προβάλλει η αναγκαιότητα ο τουριστικός σχεδιασμός του δήμου να ξεφύγει από παραδοσιακές αντιλήψεις και πρακτικές και να προωθήσει αυτά που απαιτούν η διεθνής ζήτηση και ο ανταγωνισμός.

Με βάση αυτή τη θεώρηση η τουριστική ανάπτυξη έχει αρχίσει να συνδέεται και να συναρτάται όλο και περισσότερο με το φυσικό περιβάλλον, το οποίο και δεν περιορίζεται στενά στους φυσικούς πόρους, αλλά παράλληλα με την αρχιτεκτονική κληρονομιά και τον πολιτιστικό πλούτο που υπάρχει. Συνδέεται ακόμα με τα τοπικά ήθη και έθιμα, τη μουσική, το χορό, τα τοπικά προϊόντα, την τοπική κουζίνα, τις τοπικές εκδηλώσεις κλπ.

Αυτές είναι οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, οι οποίες τα τελευταία χρόνια αποτελούν ένα καίριο κλάδο της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής δραστηριότητας του δήμου. Η ανάπτυξη των μορφών αυτών είναι ήπια και δεν έχει μεταβάλλει κατά πολύ τους πολύτιμους τουριστικούς πόρους της περιοχής. Επιπλέον, οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού έχουν ενισχύσει οικονομικά και κοινωνικά την τοπική κοινωνία της Πρέβεζας διότι στηρίζονται σε βιώσιμα πρότυπα ανάπτυξης, έχουν ποικιλία δραστηριοτήτων

σε ατομική βάση και ελαχιστοποιούν τις αρνητικές επιδράσεις στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον.

Βέβαια δυστυχώς η γενικότερη τουριστική ανάπτυξη που έχει επιτευχθεί παρουσιάζει αδυναμίες και ελλείψεις. Αρχίζοντας από την τουριστική οικιστική ανάπτυξη, η οποία δεν έχει γίνει με κάποιο πολεοδομικό σχεδιασμό ή κάποια αρχιτεκτονική φόρμα, αλλά αντίθετα υπάρχουν περιπτώσεις παρανομιών και καταπατήσεων. Ακόμη η περιβαλλοντική πολιτική στην παράλια ζώνη αλλά και σε άλλες περιοχές ιδιαίτερου κάλλους παρουσιάζει ιδιαίτερα προβλήματα με χείμαρρους που ξεχειλίζουν και με παραλίες που χρησιμοποιούνται αρκετές φορές ως χώροι απόθεσης απορριμμάτων. Ως συνέπεια των παραπάνω έρχεται η αντίληψη του εύκολου κέρδους ή του συμπληρωματικού εισοδήματος που αποκλείει τις μεγάλες και ποιοτικές τουριστικές επενδύσεις.

Αναμφίβολα ο τουρισμός για τον δήμο αποτελεί έναν από τους βασικούς πυλώνες της αναπτυξιακής του στρατηγικής, λαμβάνοντας υπόψη και το γεγονός ότι διαθέτει ένα ανεκτίμητο αρχαιολογικό και πολιτιστικό πλούτο με ξεχωριστή ιστορική αναφορά και αξία, ο οποίος αν αξιοποιηθεί σωστά θα μπορούμε πράγματι να μιλάμε για μια βιώσιμη εναλλακτική μορφή τουριστικής ανάπτυξης και να προσελκύσουμε σημαντικό αριθμό επισκεπτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΈΡΕΥΝΑ

1. Μεθοδολογία έρευνας

Η συγκεκριμένη έρευνα προσπάθησε να δώσει απαντήσεις για την μελλοντική πορεία των μορφών τουρισμού στο δήμο Πρέβεζας, καθώς και τις επιδράσεις του στην τοπική ανάπτυξη. Τόσο στις περιοχές που έχουν ήδη αναπτυχθεί όσο και στις περιοχές που υπάρχει μια πρόωμη ή και καθόλου ανάπτυξη έως τώρα. Αρχικά χρειάστηκε να καθοριστεί με σαφήνεια ο πληθυσμός της έρευνας. Ο πληθυσμός αυτός αποτελείται από το σύνολο των τουριστικών επιχειρήσεων, των φορέων και των οργανισμών της περιοχής οι οποίοι αποτέλεσαν σημαντικούς πληροφοριοδότες για την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

Το ερωτηματολόγιο είναι το πλέον διαδεδομένο ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιείται για τη συλλογή στοιχείων. Σε γενικές γραμμές, ένα ερωτηματολόγιο αποτελείται από μια σειρά ερωτήσεων για τις οποίες ζητούνται απαντήσεις από τα άτομα ενός δείγματος. Η συλλογή των πληροφοριών έγινε με βάση τη λήψη απαντήσεων από τους πληροφοριοδότες από συγκεκριμένα ερωτήματα. Το δομημένο ερωτηματολόγιο το οποίο επιλέξαμε περιέχει συγκεκριμένες ακριβείς ερωτήσεις που στοχεύουν στη λύση σαφών απαντήσεων.

Το σημαντικότερο πλεονέκτημα των ερωτηματολογίων έναντι των άλλων ερευνητικών εργαλείων βασίζεται στη μεγάλη τους ευελιξία και προσαρμοστικότητα ως προς τους τρόπους που μπορούν να εκφραστούν οι ερωτήσεις. Ενώ το μεγαλύτερο μειονέκτημα της δειγματοληπτικής έρευνας μη τη χρήση ερωτηματολογίου είναι η μικρή ερμηνευτική δυνατότητα σε σύνθετες διαδικασίες όπως η τουριστική ανάπτυξη. (Χρήστου 1999:129)

Με την χρήση των ερωτηματολογίων επιχειρήθηκε η συλλογή τόσο ποσοτικών όσο και ποιοτικών δεδομένων για τον τουρισμό και για τις επιπτώσεις του στην τοπική ανάπτυξη της Πρέβεζας. Το ερωτηματολόγιο που σχεδιάστηκε αποτελούνταν από 11 ερωτήσεις. Απεστάλη σε τουριστικές επιχειρήσεις δημόσιου και ιδιωτικού δικαίου, ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, τουριστικά γραφεία. Τα είδη των ερωτήσεων που χρησιμοποιήσαμε στο ερωτηματολόγιο ήταν ανοιχτές (open – end questions) και κλειστές ερωτήσεις (closed – end questions). Οι ανοιχτές ερωτήσεις έδωσαν τη δυνατότητα στους ερωτηθέντες να απαντήσουν χρησιμοποιώντας δικά τους λόγια. Φάνηκαν χρήσιμες στο διερευνητικό στάδιο της έρευνας

το οποίο είναι άκρως σημαντικό να ανακαλύψουμε γενικά τι σκέφτονται κάποιοι άνθρωποι παρά να υπολογίσουμε πόσοι σκέφτονται κάτι συγκεκριμένο.

➤ Πληθυσμιακό δείγμα

Είναι κοινώς αποδεκτό ότι για να πραγματοποιηθεί η διαδικασία της έρευνας έπρεπε να γίνει επιλογή δείγματος για τα ερωτηματολόγια που δημιουργήσαμε για την αποπεράτωση της έρευνας. Είναι φανερό ότι η έννοια της δειγματοληψίας βασίζεται στην πιθανότητα ότι ένας αριθμός ατόμων, ο οποίος επιλέχθηκε τυχαία από ένα πληθυσμό θα κατανέμεται έτσι ώστε να παρέχει σε μικρογραφία μια αντιπροσώπευση του συνολικού πληθυσμού τους.

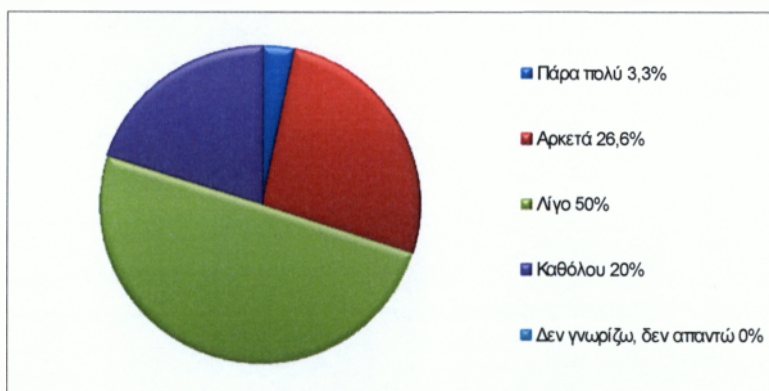
Οι αρχές της δειγματοληψίας μπορούν να εφαρμοστούν τόσο στην ποσοτική όσο και στην ποιοτική έρευνα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση πραγματοποιήθηκε βολική δειγματοληψία. Το δείγμα που χρησιμοποιήσαμε αποτελούνταν από 30 επιχειρήσεις του δήμου Πρέβεζας και η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά την διάρκεια του Φεβρουαρίου και του Μάρτιου 2010. Ως πληθυσμός της έρευνας ορίστηκε ο αριθμός των τουριστικών επιχειρήσεων, των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων που σχετίζονται με τον τουρισμό και δραστηριοποιούνται στην υπό μελέτη περιοχή (πεπερασμένος πληθυσμός) οι οποίοι δραστηριοποιούνται στον τουρισμό και κατέχουν άριστα το τουριστικό προϊόν.

2. Αποτελέσματα της έρευνας

Στην ερώτηση: Είστε ικανοποιημένος από την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής σας:

Το 50% του πληθυσμού απάντησε λίγο, 26,6% αρκετά, 20% καθόλου και μόλις 3,3% πάρα πολύ.

Διάγραμμα 1: Βαθμός Ικανοποίησης από την Τουριστική Ανάπτυξη.

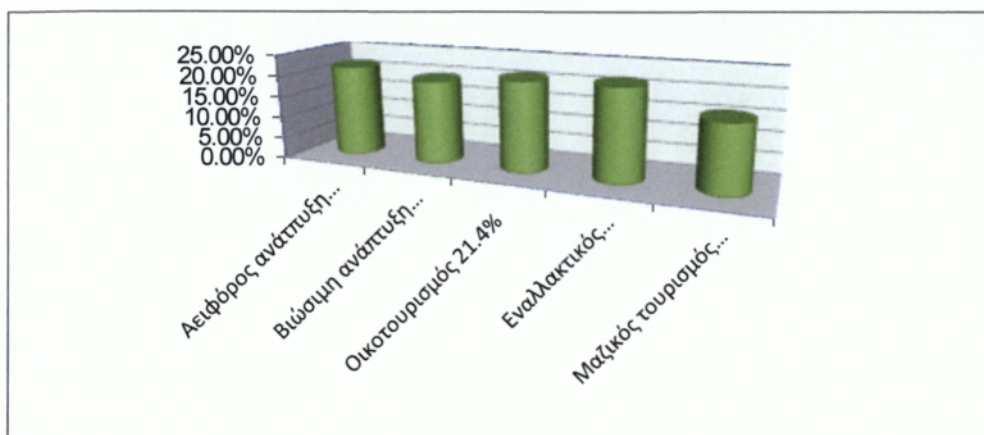

Πηγή: Προσωπική έρευνα πεδίου

Στην ερώτηση: Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σχετικά με το είδος τουριστικής ανάπτυξης που θεωρείτε ότι θα μπορούσε να εφαρμοστεί-αναπτυχθεί στο δήμο Πρέβεζας, οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι:

21,8% του δείγματος συμφωνεί με τον εναλλακτικό τουρισμό και την αειφόρο ανάπτυξη. Το 21,4% προτιμάει τον οικοτουρισμό, 19,8% του πληθυσμού την βιώσιμη ανάπτυξη και ένα μικρό μέρος του δείγματος σε ποσοστό 16% συμφωνεί με τον μαζικό τουρισμό.

Διάγραμμα 2: Βαθμός συμφωνίας σχετικά με το είδος τουριστικής ανάπτυξης.

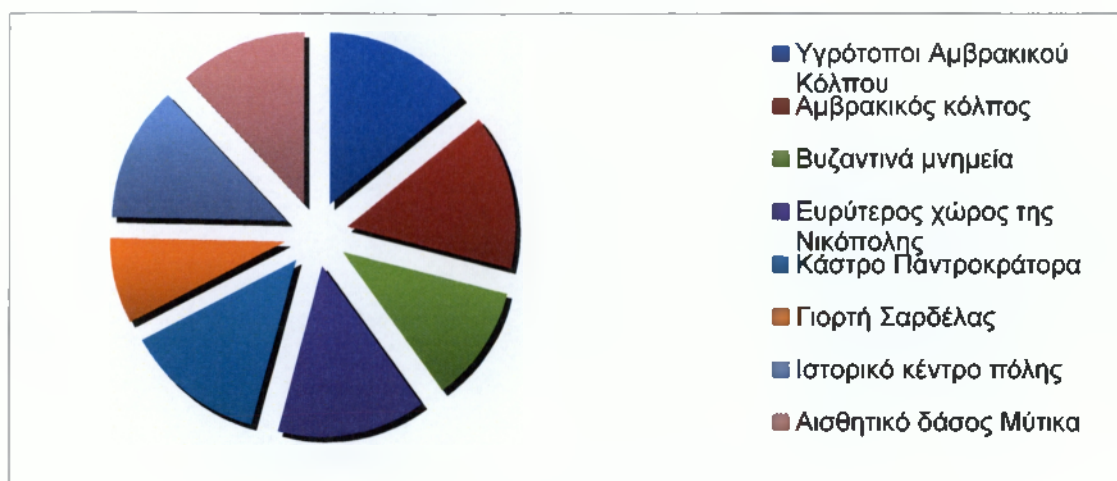

Πηγή: Προσωπική έρευνα πεδίου

Στην ερώτηση: Ποιά σημεία ενδιαφέροντος του δήμου πιστεύετε ότι πρέπει να αναπτυχθούν-προωθηθούν τουριστικά, οι ερωτηθέντες απάντησαν ως εξής:

Το μεγαλύτερο ποσοστό δηλαδή το 26% πιστεύει ότι ο Αμβρακικός κόλπος είναι ένα σημείο του δήμου Πρέβεζας που πρέπει να αναπτυχθεί τουριστικά. Ενώ ακολουθούν με ποσοστό 25% οι Υγρότοποι του Αμβρακικού κόλπου. Οι ερωτηθέντες κατανέμουν στην ίδια θέση με ποσοστό πάλι 25% τον ευρύτερο χώρο της Νικόπολης και το αρχαιολογικό μουσείο. Ένα ποσοστό 23% θα ήθελαν την ανάπτυξη και προώθηση του κάστρου του Παντοκράτορα και ταυτόχρονα θεωρούν το ίδιο σημαντική και την προώθηση του ιστορικού κέντρου της πόλης. Το αισθητικό δάσος του Μύτικα και τα Βυζαντινά μνημεία και τα μεταβυζαντινά μοναστήρια του νομού αντιστοιχούν σε ποσοστά 21% και 20%. Στην τελική προτίμηση του πληθυσμιακού δείγματος βρίσκεται η γιορτή της σαρδέλας με ποσοστό μόλις 14%.

Διάγραμμα 3: Σημεία ενδιαφέροντος του δήμου που χρίζουν ανάπτυξη.

Πηγή: Προσωπική έρευνα πεδίου

Στην ερώτηση: Ποιές από τις παρακάτω τουριστικές και προσφερόμενες υπηρεσίες-υποδομές θεωρείτε πως χρίζουν βελτίωσης για την ορθή τουριστική ανάπτυξη του δήμου:

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων η υποδομή που χρίζει τη μεγαλύτερη βελτίωση είναι το οδικό δίκτυο με ποσοστό 27,9%. Η ιατρική περίθαλψη με ποσοστό 24,8%, 23,4% τα τουριστικά καταλύματα και το λιμάνι της Πρέβεζας. Το 22,4% του δείγματος θεωρεί ότι πρέπει να βελτιωθούν οι τουριστικές δραστηριότητες και κατά 21,6% οι επιχειρήσεις εστίασης. Ακολουθούν το αεροδρόμιο του Ακτίου με 21,4%, με 19,6% τα φεστιβάλ, 19,4% τα μουσεία και με 18,6% η ασφάλεια. Τα τουριστικά πρακτορεία σύμφωνα με την έρευνα χρίζουν βελτίωση κατά 17,6%.

Διάγραμμα 4: Υπηρεσίες-υποδομές που χρίζουν βελτίωση

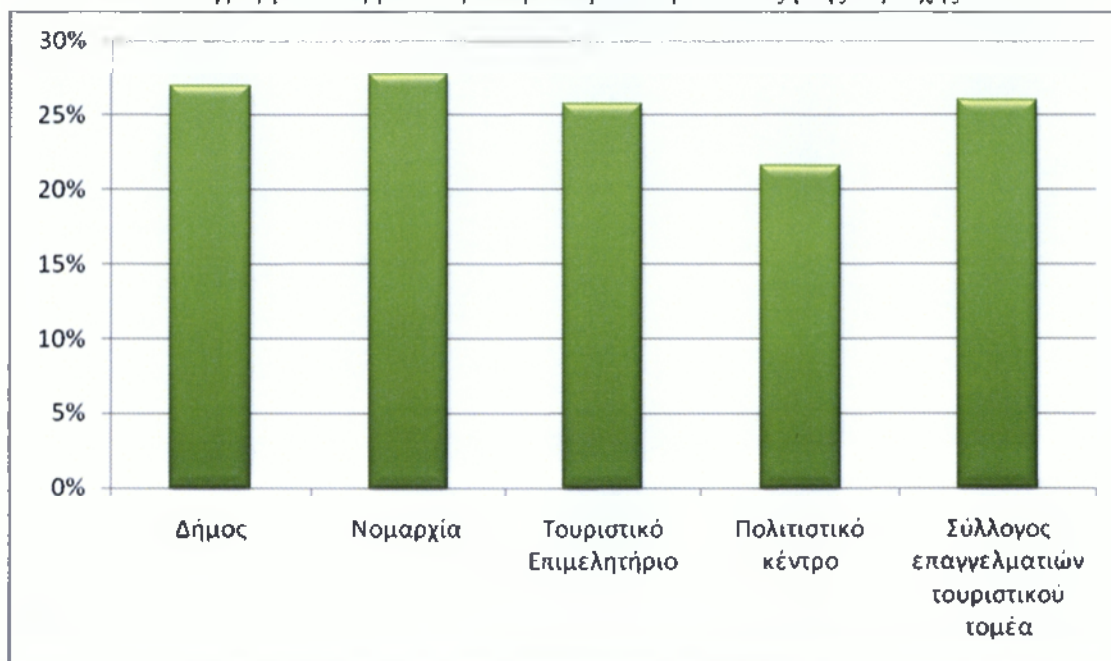
Πηγή: Προσωπική έρευνα πεδίου

Στην ερώτηση: Ποιούς θεωρείτε αρμόδιους για την ορθή τουριστική ανάπτυξη της περιοχής:

27,8% απάντησε τη Νομαρχία, 27% ο Δήμος, ακολουθεί ο σύλλογος επαγγελματιών του τουριστικού τομέα με ποσοστό 26% και τέλος το τουριστικό επιμελητήριο και το πολιτιστικό κέντρο με ποσοστά 25,8% και 21,6% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 5: Αρμόδιοι για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

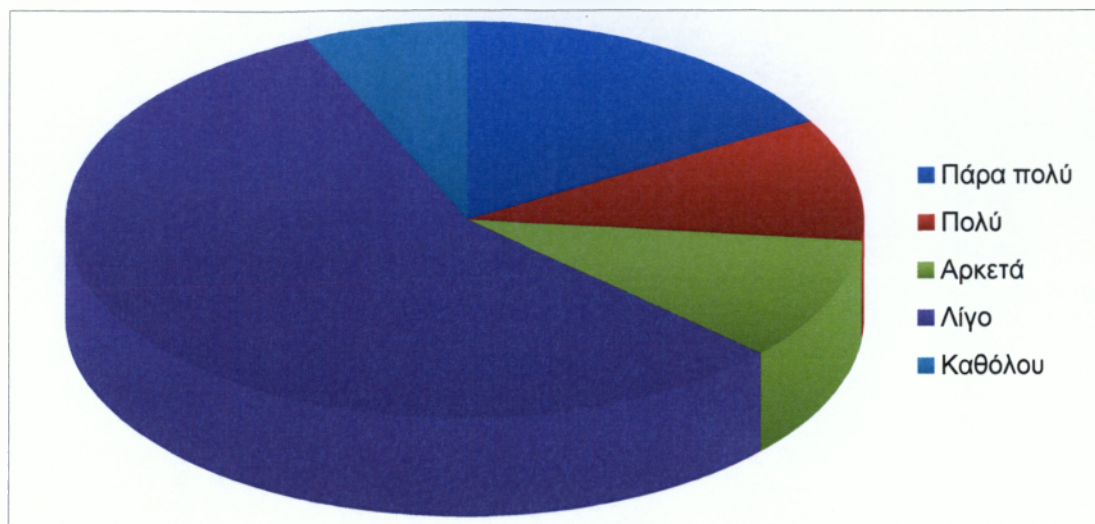
Πηγή: Προσωπική έρευνα πεδίου

Στην ερώτηση: Πιστεύετε ότι η τοπική αυτοδιοίκηση (Δήμος, Νομαρχία) συμβάλει αποτελεσματικά στην προώθηση της τουριστικής ανάπτυξης του τόπου:

Το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος, σε ποσοστό 56,6% απάντησε «λίγο». Το 16,6% θεωρεί ότι συμβάλει «πάρα πολύ» και ακολουθούν με 10% οι απαντήσεις «αρκετά» και «πολύ». Τέλος ένα ποσοστό 6,6% θεωρεί ότι η τοπική αυτοδιοίκηση δεν συμβάλει «καθόλου» στην προώθηση της τουριστικής ανάπτυξης.

Διάγραμμα 6: Συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης στην προώθηση της τουριστικής ανάπτυξης

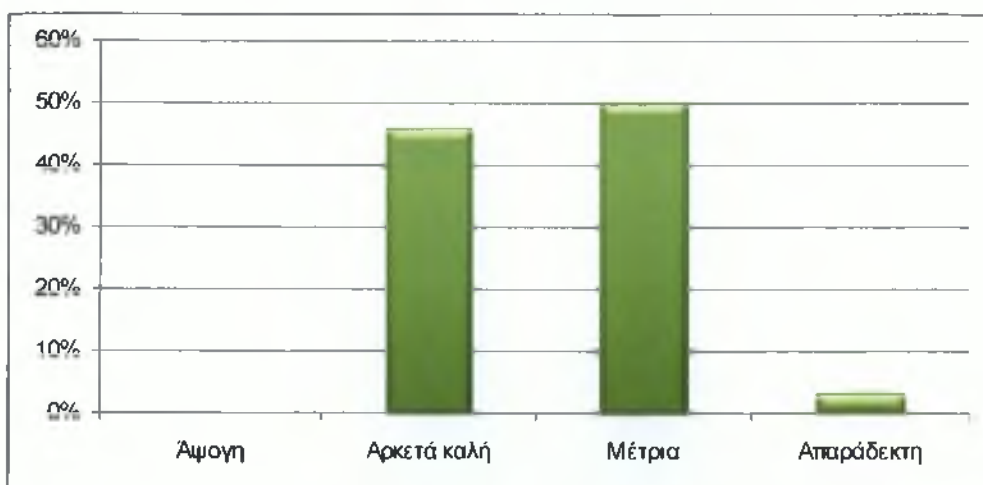

Πηγή: Προσωπική έρευνα πεδίου

Στην ερώτηση: Πώς βρίσκετε την συμπεριφορά των ντόπιων επαγγελματιών ως προς τους τουρίστες:

50% των ερωτηθέντων απάντησε «μέτρια» και 46.6% «αρκετά καλή», ενώ μόλις το 3.3% θεωρεί την συμπεριφορά των ντόπιων επαγγελματιών «απαράδεκτη».

Διάγραμμα 7: Συμπεριφορά των ντόπιων επαγγελματιών

Πηγή: Προσωπική έρευνα πεδίου

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων μπορούμε να κατηγοριοποιήσουμε τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία τους δήμου Πρέβεζας ως εξής :

Δυνατά σημεία

- Έχει γεωγραφική θέση πολύ ευνοϊκή, διαθέτει λιμάνι, άμεση και εύκολη πρόσβαση σε αεροδρόμιο, ικανοποιητικό επαρχιακό και οδικό δίκτυο και επίσης γειτνιάζει άμεσα με την Αλβανία ενώ βρίσκεται σχετικά κοντά με την Ιταλία και φυσικά με τις υπόλοιπες Βαλκανικές χώρες.
- Το φυσικό του περιβάλλον είναι ουσιαστικά ανέπαφο διαθέτει πολλά τοπία και θέσεις φυσικού κάλλους και ήπιες κλιματολογικές συνθήκες :έχει παραγωγή προϊόντων υψηλής ποιότητας, ιδιαίτερα στους τομείς οπωροκηπευτικών, ελαιοκομίας και εσπεριδοειδών.
- Διαθέτει το απαραίτητο πρωτογενές δυναμικό για την ανάπτυξη της μεταποίησης (ιδιαίτερα της γεωργικής μεταποιητικής βιομηχανίας).
- Ο Αμβρακικός κόλπος αποτελεί την πλούσια πηγή αλιευτικής παραγωγής σε ολόκληρη την Ελλάδα. Επίσης, προσφέρεται για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- Διαθέτει οριοθετημένη και οργανωμένη Βιομηχανική Περιοχή και μονάδα βιολογικού καθαρισμού αστικών λυμάτων.
- Η εκτεταμένη παραλιακή ζώνη του Ιονίου, με θαυμάσιες παραλίες σε συνδυασμό με το κλίμα και τη βασική τουριστική υποδομή που υπάρχει προσφέρεται για οργανωμένο τουρισμό και ανάπτυξη υπηρεσιών σχετιζόμενων με τον κλάδο.
- Η μαρίνα της Πρέβεζας έχει τη δυνατότητα εξυπηρέτησης, περισσότερων από 260 σκάφη. Βρίσκεται σε άμεση σχεδόν γειτονία σημαντικών και αξιόλογων ιστορικών μνημείων και τοποθεσιών (Νικόπολη, Κασσώπη, Νεκρομαντείο Αχέροντα, Ακρόπολη Εφύρας, Ενετικό κάστρο Πάργας, Γέφυρα και κάστρο Δέσπως, Μνημείο Ζαλόγγου κ.λ.π).
- Διαθέτει ικανοποιητικό επίπεδο στις κοινωνικές υποδομές και στις υποδομές ποιότητας ζωής.

Αδύνατα σημεία

Ορισμένα από τα μειονεκτήματα της περιοχής, τα οποία δεν έχουν αξιοποιηθεί ακόμη ή δεν αξιοποιήθηκαν προς τη σωστή κατεύθυνση, μπορούν να αποτελέσουν μειονεκτήματα για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής και κυρίως για την προσέλκυση ποιοτικού τουρισμού και την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού οι οποίες προσφέρονται στην παράκτια ζώνη. Τα σημαντικότερα μειονεκτήματα της περιοχής είναι:

- Η έλλειψη υποδομών προσέλκυσης υψηλού ποιοτικού τουρισμού. Σε αυτό περιλαμβάνεται η μέτρια ποιότητα των υπαρχόντων τουριστικών καταλυμάτων, η μη σωστή οργάνωση του χώρου στους υποθαλάσσιους οικισμούς που αναπτύσσονται και η έλλειψη βασικών υποδομών όπως βιολογικών καθαρισμών και ΧΥΤΑ (σκουπίδια και βόθροι που καταλήγουν στα ρέματα).
- Η ύπαρξη περιοχών με προβλήματα ρύπανσης, όπου το σημείο εκβολής είναι στο Δέλτα του Αχέροντα.
- Η μικρής διάρκειας τουριστική περίοδος, η οποία οφείλεται κυρίως στην μη ύπαρξη διεξόδων προς άλλες περιοχές, την έλλειψη οργάνωσης διαφόρων εκδηλώσεων και γενικά δραστηριοτήτων με συμμετοχή των τουριστών.
- Η έλλειψη υποδομών εναλλακτικού τουρισμού στην παράκτια ζώνη αλλά και στο εσωτερικό και η έλλειψη ενημέρωσης των κατοίκων και των επιχειρηματιών που ασχολούνται με τον τουρισμό, είναι ένα σοβαρό μειονέκτημα για την περιοχή.
- Η εγκατάλειψη και πολλές φορές η καταστροφή πολιτισμικών στοιχείων, οδηγούν στη δημιουργία απαράδεκτων αισθητικά τοπίων. Παλιά πέτρινα κτίρια και ολόκληροι παραδοσιακοί οικισμοί εγκαταλείφθηκαν με κίνδυνο τον αφανισμό τους. Πολλοί αρχαιολογικοί χώροι βρίσκονται εγκαταλειμμένοι, κρυμμένοι μέσα στην πλούσια βλάστηση.
- Οι άσκοπες διανοίξεις αγροτικών δρόμων που καταστρέφουν το τοπίο και υποβαθμίζουν το περιβάλλον της παραλίας και παράλληλα με την ακτογραμμή, είτε στους λόφους, με σκοπό την εξυπηρέτηση μικροσυμφερόντων έχουν αποτέλεσμα την καταστροφή του περιβάλλοντος.
- Το υψηλό ποσοστό γήρανσης του πληθυσμού και η εσωτερική μετανάστευση και αστυφιλία.
- Ο κατακερματισμός δομών στήριξης (ΜΜΕ, Αναπτυξιακές εταιρείες).
- Έλλειψη θαλάσσιου τουρισμού.

3. Συμπεράσματα και προτάσεις

Καθώς δημιουργούνται λοιπόν νέες, ευνοϊκές προϋποθέσεις για την άρση της απομόνωσης και την ανάπτυξη του δυτικού διαμερίσματος της χώρας, ο τουρισμός καλείται να παίξει έναν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη αυτή.

Για να ελαχιστοποιηθούν ωστόσο οι δυσμενείς του επιπτώσεις και να μεγιστοποιηθεί αντίστοιχα η συμβολή του στην ισόρροπη ανάπτυξη των περιφερειών, ο τουρισμός είναι

ανάγκη να αντιμετωπιστεί από μια άλλη, περισσότερο φιλοπεριβαλλοντική οπτική γωνία. Η εισαγωγή της περιβαλλοντικής διάστασης στην αναπτυξιακή πολιτική του τουρισμού τα τελευταία χρόνια, δίνει την δυνατότητα διασφάλισης της βιωσιμότητας των πόρων μέσω των ειδικών και εναλλακτικών μορφών και δραστηριοτήτων τουρισμού.

Η διάχυση ήπιων δραστηριοτήτων και η προσέλκυση τουριστικών ροών από τις ακτές στην ενδοχώρα με γνώμονα τις κρίσιμες χωρητικότητες πόρων και περιοχών, δημιουργεί νέες ευκαιρίες για την συγκράτηση των πληθυσμών και την βελτίωση της ποιότητας ζωής τους, συμβάλλει επομένως στην τουριστική ανάπτυξη του δήμου Πρέβεζας.

Αναμφισβήτητα, οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού βρίσκονται σε πρώιμο στάδιο στο δήμο Πρέβεζας. Κατά κοινή ομολογία οι μορφές αυτές βρίσκονται στο στάδιο της ανακάλυψης και γι' αυτό παρουσιάζουν μικρή ανάπτυξη καθώς δεν είναι γνωστές στο ευρύ κοινό και έτσι τίθεται θέμα για το αν θα πρέπει να εξελιχθούν και αναπτυχθούν περαιτέρω για το καλό του τόπου.

Το επικρατέστερο σενάριο είναι η επέκταση των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού να οδηγήσει σε ανάπτυξη του τουρισμού, σε αύξηση των τουριστών, σε αύξηση των καταλυμάτων, σε αναπτυξιακή διάθεση όλων των ανθρώπων που σχετίζονται με τον τουρισμό όπως των επιχειρηματιών και σε εγρήγορση όλων των φορέων που σχετίζονται με τον τουρισμό για ένα καλύτερο αύριο γεμάτο υποδομές και τουριστική άποψη.

Επιπλέον, σκόπιμο θα ήταν να προχωρήσει ένα πιλοτικό πρόγραμμα προώθησης ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού σε περιοχές του δήμου Πρέβεζας που παρουσιάζουν αναπτυξιακές αδυναμίες ενώ παράλληλα διαθέτουν σημαντικό αλλά αναξιοποίητο δυναμικό φυσικών και πολιτιστικών πόρων.

Κατευθυντήρια πλαίσια και πηγή υλικού βάσης για το πρόγραμμα αυτό θα αποτελέσουν τα Περιφερειακά και Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, όπως επίσης τα Ειδικά και τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης του ΥΠΕΧΩΔΕ και οι Μελέτες Τουριστικής Ανάπτυξης των Περιφερειών της χώρας του ΕΟΤ. Η υλοποίηση των πιλοτικών αυτών προγραμμάτων είναι δυνατή με την ένταξή τους σε Κοινοτικά Προγράμματα, Πρωτοβουλίες και άλλα χρηματοδοτικά πλαίσια, δεδομένου ότι

τεκμηριώνεται τόσο η σκοπιμότητα όσο και η βιωσιμότητα αυτής της μορφής τουριστικής ανάπτυξης.

Τέλος, παραθέτουμε τις προτάσεις για μια βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και τη δημιουργία ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού αναφέροντας και τονίζοντας προβλήματα τα οποία εάν εκλείψουν θα μπορέσει να υπάρξει η βιώσιμη αυτή τουριστική ανάπτυξη:

- Προτεραιότητα αποτελεί ο θαλάσσιος τουρισμός. Με ειδική διαφημιστική στόχευση μπορεί η περιφέρεια να γίνει ο πρώτος παγκόσμιος προορισμός θαλάσσιου τουρισμού. Με κατάλληλες παρεμβάσεις μπορεί να αποτελέσει το βασικό στοιχείο για τη μελλοντική ανάπτυξη της Πρέβεζας.
- Ο ανερχόμενος συνεδριακός τουρισμός αποτελεί ήδη ένα συγκριτικό πλεονέκτημα.
- Υπάρχει ένα πρόβλημα τουριστικής παιδείας και αγωγής στην Ελλάδα. Είναι ανάγκη να μπει η τουριστική αγωγή και η αγωγή φιλοξενίας τόσο στο δημοτικό, στην αρχή της παιδείας όλων των Ελλήνων, όσο και σε δευτεροβάθμιο και τριτοβάθμιο επίπεδο. Η παιδεία είναι πάρα πολύ σημαντική, στο να μπορέσουμε να δώσουμε στον καθένα τη γνώση τι σημαίνει τουρισμός.
- Μελέτες και έρευνες αγοράς για τον προσδιορισμό μελλοντικών δυνατοτήτων για την μετάβαση στον τουρισμό του μέλλοντος .
- Έχουμε ένα μεγάλο πολιτιστικό απόθεμα που πρέπει να μετατρέψουμε σε πολιτιστικό προϊόν. Ως προς τον πολιτιστικό τουρισμό, ο ανεπανάληπτος πολιτισμός του δήμου, είναι ένα στοιχείο που πρέπει να το διαφυλάξουμε και να το προβάλλουμε. Ο τουρισμός μπορεί να προβάλλει τον πολιτισμό και ταυτόχρονα να συμβάλλει στην προστασία των υφισταμένων μνημείων.
- Αύξηση της επισκεψιμότητας των μουσείων και των αρχαιολογικών χώρων.
- Αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία και το διαδίκτυο, για την προβολή των μουσείων και των χώρων. Αναγνωρισιμότητα που εύκολα μπορεί να μετατραπεί σε επισκεψιμότητα.
- Ο πολιτισμός μέσα από τη μορφή εμπειριών, είναι πολύ σημαντικό κίνητρο για τουρίστες υψηλού επιπέδου. Για να επιτευχθεί η προσέλκυση πελατών πρέπει να δομηθεί ένα υποκινητικό περιβάλλον τουρισμού όπου ο επισκέπτης θα αισθάνεται συμμετοχος σε αληθινές και εμπνευσμένες συγκινήσεις.

➤ Υποστήριξη ιδιωτικών πρωτοβουλιών, στην αναπαλαίωση κτιρίων για την αναμόρφωση και την διατήρηση των παραδοσιακών οικισμών καθώς και των συλλογικών δράσεων πολιτισμού.

Τέλος, ο συντονισμός της δράσης όλων των παραγόντων που προαναφέρθηκαν σε μια ενέργεια με κοινό παρανομαστή θα λειτουργήσει υποστηρικτικά για να μπορέσουν να εξελιχθούν οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Η Πρέβεζα όμως προσφέρει χαλάρωση, ηρεμία και απόλαυση του φυσικού περιβάλλοντος, που αποτελούν εξάλλου και τους βασικούς λόγους που κανείς επιλέγει να πάει διακοπές. Όσοι είναι τυχεροί ανακαλύπτουν ότι η περιοχή έχει και κρυμμένους οικολογικούς και ιστορικούς θησαυρούς, γεγονός που αποτελεί ένα βασικό τρίπτυχο για ολοκληρωμένες διακοπές, θάλασσα, περιβάλλον, ιστορία γεγονός που υποδηλώνει και τη μεγάλη ανάπτυξη του εκπαιδευτικού, του πολιτιστικού και οικολογικού τουρισμού. Και μόνο αυτά να εκμεταλλευτούν οι τοπικοί φορείς με σύνεση, οργάνωση και συνέπεια, θα υπερδιπλασιαστεί η τουριστική περίοδος και ο όγκος των τουριστών.

Για να είναι εφικτό αυτό απαιτείται ένα ολοκληρωμένο σχέδιο σύνδεσης των υποδομών της παράλιας ζώνης με επιλεγμένα σημεία της ενδοχώρας, που θα θέτει ως προτεραιότητα την ταυτόχρονη ανάδειξη και προστασία αυτών των ζωνών.

Επίσης, χρειάζεται αυστηρή χωροθέτηση στην παράλια ζώνη. Κι αυτό εάν και εφόσον είναι εφικτό να γίνει με ατομικές ενέργειες, διότι τα τοπικά ή άλλα συμφέροντα θα αναιρούν όποια προσπάθεια τελικής συνεννόησης. Για να αποφευχθεί η περαιτέρω υποβάθμιση, με την θέσπιση ειδικών ζωνών που θα περιγράφουν το είδος οικιστικής ανάπτυξης, θα απαγορεύουν την άναρχη δόμηση, θα αποθαρρύνουν την κατάτμηση και την αντιπαροχή, ενώ ταυτόχρονα θα ενισχύουν τουριστικές επενδύσεις με συγκεκριμένες προδιαγραφές.

Οι όποιες παρεμβάσεις στους αρχαιολογικούς-ιστορικούς χώρους και σε ιδιαίτερου κάλλους περιοχές πρέπει να είναι ενιαίες και να έχουν συνέχεια. Το Νεκρομαντείο, ο Αχέροντας, η Νικόπολη και το Άκτιο, το Ζάλογγο και η Κασσώπη, έχουν από μόνα τους συμβολισμούς και ιστορική αξία που ξεπερνούν τα σύνορα της χώρας.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση οφείλει να έρχεται με συγκεκριμένες προτάσεις που θα αφορούν κυρίως το πακέτο των μέτρων που η ίδια θα αναλαμβάνει, μόνη της ή σε συνέργια με τρίτους και να απευθύνεται στην περιφέρεια ή στα υπουργεία. Μόνο τότε γίνεται αξιόπιστη, δημιουργεί αποτελεσματική πίεση και εκθέτει τις ανεπάρκειες της Πολιτείας και των τοποτηρητών της.

Σε κάθε περίπτωση η κοινωνική συστράτευση επιτυγχάνεται με ενημέρωση, διάλογο, προτάσεις και ανάληψη των ευθυνών που μας αναλογεί. Απέναντι σε τέτοιες κοινωνίες, όσο μικρές κι αν είναι αριθμητικά, κανένας δεν μένει αδιάφορος. Η αντίστοιχη ανάπτυξη των υποδομών, δρόμοι πρόσβασης, ηλεκτροφωτισμός, πεζόδρομοι, ποδηλατόδρομοι, σημεία εξυπηρέτησης και πληροφοριών, δίκτυα ύδρευσης, αποχέτευσης, βιολογικού καθαρισμού, ανακύκλωσης, μαρίνες κ.α. είναι εξίσου σοβαρά. Απαιτούνται δε και διαδημοτικές και διανομαρχιακές ακόμη συνεργασίες, για να αποφεύγεται η αποσπασματικότητα. Επίσης το πλαίσιο συμπράξεων μεταξύ Τ.Α. και ιδιωτών πρέπει άμεσα να ενεργοποιηθεί και να υιοθετηθεί, με απόλυτη διαφάνεια και ξεκάθαρη στοχοθέτηση, για την συμπλήρωση των ισχνών πόρων, αλλά και την ιδιωτικοοικονομική διαχείριση τέτοιων υποδομών. Ιδιαίτερα κρίσιμο είναι και το κομμάτι της ενσωμάτωσης στον κύκλο εργασιών του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος, των παραδοσιακών οικονομικών δραστηριοτήτων στο δήμο, όπως η γεωργοκτηνοτροφία. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση σε άμεση συνεργασία με τους εμπλεκόμενους φορείς, πρέπει να φέρουν σε συνεννόηση τους ιδιοκτήτες τουριστικών καταλυμάτων και τους εστιάτορες με τον γεωργικό και κτηνοτροφικό κόσμο, ενθαρρύνοντας τοπικά σύμφωνα παροχής προϊόντων, εγγυημένης ποιότητας, μέσα από πιστοποιημένες διαδικασίες όπως η τυποποίηση κ.α. Δεν χρειάζεται να επιχειρηματολογήσουμε για τις ωφέλειες που προκύπτουν από μια τέτοια εξέλιξη και πόσο βάθος δίνεται στην αναπτυξιακή προσπάθεια.

Επίσης ανάλογες κινήσεις οφείλουν να αναληφθούν και σε επίπεδο καθαρά ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Οι επιχειρηματίες μικροί και μεγάλοι οφείλουν να συνειδητοποιήσουν ότι η συνεννόηση, ο αμοιβαίος έλεγχος για υψηλής ποιότητας υπηρεσίες και η συνεργασία έστω και σε επίπεδο συγκρότησης κλαδικών συλλόγων, είναι η μόνη διέξοδος από την διαχείριση μιας μικρής τουριστικής περιόδου. Η αυτορρύθμιση και η εμπέδωση της επαγγελματικής συνέπειας, δεν επιτυγχάνεται μόνο από κεντρικές νόρμες, πολύ περισσότερο με την απουσία μέσων ή τις δεδομένες ανεπάρκειες του Ε.Ο.Τ. (δεν υπάρχει γραφείο στην Πρέβεζα) και της Τουριστικής Αστυνομίας (κυρίως σε προσωπικό). Η προστασία της καλής φήμης είναι υπόθεση πρώτα απ' όλα αυτών που την κτίζουν και καλούνται να την περιφρουρήσουν.

Τέλος η κατάρτιση , εκπαίδευση και επανακατάρτιση είναι ακρογωνιαίος λίθος στο είδος και την ποιότητα των υπηρεσιών και την εξέλιξη των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού και εδώ έχουν αρχίσει να γίνονται τα πρώτα σωστά βήματα, καταρχήν με την αξιοποίηση του ΚΕΚ, αν και δεν έχει γίνει συνείδηση όπως προαναφέρθηκε, η σημασία της γνώσης και της ενίσχυσης των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού.

Η εισαγωγή της πληροφορικής και του διαδικτύου σε όλες τις μεσαίες και μεγάλες μονάδες, είναι απαραίτητη όσο ήταν η τηλεόραση σε κάθε δωμάτιο πριν από 10- 15χρόνια. Η απουσία ολοκληρωμένων ψηφιακών εφαρμογών, που παρέχουν πληροφόρηση, οργάνωση διακοπών (ηλεκτρονική κράτηση-εισιτήρια κ.α.) πρέπει να αποτελεί προϋπόθεση για μελλοντικές επενδύσεις. Η ψηφιακή απομόνωση ισούται με αυτοκατάργηση.

Τα παραπάνω αποτελούν προτάσεις κλειδιά με στόχο την διαμόρφωση των συνθηκών που θα ευνοήσουν όλες τις επακόλουθες εξειδικευμένες προτάσεις για τον αγροτουρισμό, τον θεματικό τουρισμό και άλλες ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Μόνο τότε και βασιζόμενοι στο τρίπτυχο (Θάλασσα, Περιβάλλον, Ιστορία) το προσφερόμενο τουριστικό αγαθό θα μετεξελιχθεί.

Διότι κάθε εναλλακτική πρόταση στηρίζεται στην εξασφάλιση των σταθερών και ολοκληρωμένων υποδομών και υπηρεσιών που εκφράζονται μέσα από το υφιστάμενο τουριστικό υπόβαθρο. Ο εναλλακτικός δεν υποκαθιστά, αλλά αντίθετα διευρύνει το τουριστικό προϊόν, εκσυγχρονίζει και εμπλουτίζει τις υπηρεσίες και ενισχύει γενικότερα τον κύκλο εργασιών.

Επομένως, εάν συμφωνήσουμε και δεσμευτούμε για τις προτεραιότητες που δρομολογούν τις προοπτικές ανάπτυξης του τουρισμού ως μοχλός ευρύτερης ανάπτυξης και δεν περιχαρακωθούμε σε μίζερα σχήματα του παρελθόντος, είναι σίγουρο ότι η επόμενη 15ετία μπορεί να καταστήσει το δήμο της Πρέβεζας αξιοζήλευτο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Cohen E, 1992, *Pilgrimage Centres: Cencentric and Excentric*, Annals of tourism Research
- Jafari J., 1990, «*Socioeconomic Costs of Tourism to developing Countries*», Annals of Tourism, Research.
- Αιγινίτης Νικόλαος, 1929, «*Γενικαί Αρχαί Τουριστικής Επιστήμης*», Αθήνα.
- Ανδριώτης Κωνσταντίνος, 2004, *μáνατζμεντ Τουριστικών Επιχειρήσεων*, Αθήνα: Εκδόσεις Ελλην.
- Βαρβαρέσος Σ., 1998, «*Τουρισμός: Έννοιες, μεγέθη, δομές. Η ελληνική πραγματικότητα*», Εκδόσεις: Προπομπός, Αθήνα
- Βαφειάδης – Γ., Κοντογεώργος Χρ., - Κωνσταντινίδης Λ., 1992, «*Αγροτουρισμός και ισόρροπη ανάπτυξη*», Εκδόσεις ΑΤΕ, Αθήνα.
- Βιτουλαδίτη Ου., 2000, *Μάνατζμεντ των Tour Operators και των Τουριστικών Γραφείων*, Εκπαιδευτικό υλικό στο Μ.Π.Σ. Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων, Θ.Ε. Διοίκηση Τουρισμού και Τουριστικών Επιχειρήσεων, Τόμος Γ', Πάτρα: Εκδόσεις ΕΑΠ.
- Ηγουμενάκης Γ. Νίκος – Κραβαρίτης Ν. Κώστας – Λύτρας Ν. Περικλής, 1999, *Εισαγωγή στον Τουρισμό*, Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα.
- Ηγουμενάκης Γ. Νίκος – Ηγουμενάκης Ν. Γιώργος, 2004, «*Τουριστικό Μάρκετινγκ. Γενικές Αρχές*», Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα.
- Καλδής Π., - Αλεξόπουλος Γ., Θεοδωρόπουλος Ε., Γιαννουζάκου Α, 2000, «*Αγροτουρισμός και ανάπτυξη*», Εκδόσεις: ΟΕΔΒ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα
- Καλδής Π., Αλεξόπουλος Γ., Θεοδωρόπουλος Ε., Γιαννουζάκου Α., 2000, *Αγροτουρισμός και ανάπτυξη*, εκδόσεις ΟΕΔΒ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Αθήνα
- Καλφιώτης Σταύρος, 1976, «*Εισαγωγή εις την Θεωρία του Τουρισμού*», Έκδοση Β', Εκδόσεις Τυροβολά, Αθήνα.
- Κοκκώσης Χαράλαμπος – Τσάρτας Πάρις, 2000, «*Ανάπτυξη και Περιβάλλον στον Τουρισμό*», Εκπαιδευτικό υλικό στο Μ.Π.Σ. Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων, Θ.Ε. Διοίκηση Τουρισμού και Τουριστικών Επιχειρήσεων, Τόμος Β', Πάτρα: Εκδόσεις ΕΑΠ.
- Λαγός Δ. (1996), "Οι Οικονομικές Επιπτώσεις του Τουρισμού στην Περιφερειακή Ανάπτυξη". Διδ. Διατριβή (αδημοσίευτη). Πάντειο

- Λαγός Δημήτρης, 2005, *Τουριστική Οικονομική*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Σφακιανάκης Μ., 2000, *Εναλλακτικές μορφές Τουρισμού*, Αθήνα: Εκδόσεις Ελλην.
- Λογοθέτης Μιλτιάδης, 1982, «*Τουριστική Πολιτική*», Εκδόσεις :Παπαζήση, Αθήνα.
- Σιταράς Θωμάς – Τζένος Χρήστος, 2004, «*Μάρκετινγκ τουρισμού και ποιοτική εξυπηρέτηση*», Εκδόσεις: Interbooks, Αθήνα.
- Σκάγιαννης Π. (1992), «Καθεστώα συσσώρευσης και μεταβολή των γενικών συνθηκών παραγωγής και των υποδομών: Χωρικές διαστάσεις". ΤΟΠΟΣ Επιθεώρηση αστικών και περιφερειακών μελετών, Τόμος 4, σελ. 45-76.
- Σκάγιαννης Π. (1994): «Πολιτική Προγραμματισμού των υποδομών». Εκδόσεις Σταμούλης. Αθήνα – Πειραιάς.
- Σφακιανάκης Μ., 2000, «*Εναλλακτικές μορφές τουρισμού*», Εκδόσεις: Ελλην, Αθήνα
- Τσάρτας Πάρις, 1996, «*Τουρίστες, Ταξίδια, Τόποι: Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις στον Τουρισμό*», Εκδόσεις Εξάντας.
- Χρήστου Σ. Ευάγγελος, 1999, «*Έρευνα Τουριστικής Αγοράς*», Εκδόσεις: Interbooks, Αθήνα.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- www.agrorama.gr
- www.eot.gr
- www.epirus.gov.gr/epirus/history.html - 81k
- www.in.gr/agro/products/synetairismoι.htm - 63k
- www.4uthesite.com/store.php?id=10&tablename=prebeza - 79k
- www.alxd.gr/AirportGuide/aktio/aktioG.html - 138k
- www.discover-epirus.gr/index.php?option=com_content&task=view&id
- www.agrotravel.gr
- www.preveza.gr/gr/htm/info/index.asp?fldAuto=550 - 30k
- www.in.gr/agro/_spor/Amvrakikos1/Amvrakikos4.asp - 23k
- el.wikipedia.org/wiki/Τουρισμός - 30k
- www.epirus4x4.com/ektos/0023.html - 46k
- www.epirusglobal.gr/index.php?option=com_content&task=view&id

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Έρευνα που αφορά την τουριστική και τοπική ανάπτυξη στο δήμο Πρέβεζας.

1. Ποιά είναι η σχέση σας με τον τοπικό τουρισμό;

Επαγγελματίας	☐
Συμμετέχων ⁹	☐

2. Είστε ικανοποιημένος από την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής

Πάρα πολύ   Αρκετά   Λίγο   Καθόλου   Δεν γνωρίζω, δεν απαντώ

3. Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας σχετικά με το είδος τουριστικής ανάπτυξης που θεωρείτε ότι θα μπορούσε να εφαρμοστεί-αναπτυχθεί στο δήμο Πρέβεζας. Αξιολογήστε με κλίμακα από το 1 ως το 5. [1-καθόλου, 2-λίγο, 3-αρκετά, 4-πολύ, 5-πάρα πολύ]

Μεταβλητές	Αξιολόγηση
Αειφόρος ανάπτυξη.	
Βιώσιμη ανάπτυξη.	
Οικοτουρισμός.	
Εναλλακτικός τουρισμός.	
Μαζικός τουρισμός.	

⁹Άτομα των οποίων η σχέση με τον τουρισμό είναι έμμεσα συνδεδεμένη.

4. Ποιά σημεία ενδιαφέροντος του δήμου πιστεύετε ότι πρέπει να αναπτυχθούν-προωθηθούν τουριστικά; Ιεραρχήστε το βαθμό σημασίας καθενός από τα παρακάτω, αξιολογώντας με μια κλίμακα από το 1 ως το 5. [1-καθόλου, 2-λίγο, 3-αρκετά, 4-πολύ, 5-πάρα πολύ]

Σημεία ενδιαφέροντος	Αξιολόγηση
Υγρότοποι Αμβρακικού Κόλπου (βάλτοι, ποτάμια, λιμνοθάλασσες).	
Αμβρακικός Κόλπος.	
Βυζαντινά μνημεία και μεταβυζαντινά μοναστήρια του νομού.	
Ευρύτερος χώρος της Νικόπολης – Αρχαιολογικό μουσείο.	
Κάστρο Παντοκράτορα.	
Γιορτή σαρδέλας.	
Ιστορικό κέντρο πόλης.	
Αισθητικό δάσος Μύτικα.	

5. Ποιές από τις παρακάτω τουριστικές και προσφερόμενες υπηρεσίες- υποδομές θεωρείτε πως χρίζουν βελτίωσης για την ορθή τουριστική ανάπτυξη του δήμου; Αξιολογήστε με μια κλίμακα από το 1 ως το 5. [1-καθόλου, 2-λίγο, 3-αρκετά, 4-πολύ, 5-πάρα πολύ]

Παράγοντες	Αξιολόγηση
Τουριστικά καταλύματα και ξενοδοχεία.	
Τουριστικές δραστηριότητες.	
Επιχειρήσεις εστίασης και αναψυχής.	
Τουριστικά πρακτορεία.	
Αεροδρόμιο Ακτίου.	
Λιμάνι Πρέβεζας.	
Οδικό δίκτυο.	
Μουσεία.	
Φεστιβάλ.	
Ιατρική περίθαλψη.	
Ασφάλεια.	

6. Ποιούς θεωρείτε αρμόδιους για την ορθή τουριστική ανάπτυξη της περιοχής; Ιεραρχήστε το βαθμό σημασίας καθενός από τα παρακάτω, αξιολογώντας με μια κλίμακα από το 1 ως το 5.[1-καθόλου, 2-λίγο, 3-αρκετά, 4-πολύ, 5-πάρα πολύ]

Παράγοντες	Αξιολόγηση
Δήμος.	
Νομαρχία.	
Τουριστικό επιμελητήριο.	
Πολιτιστικό κέντρο.	
Σύλλογος επαγγελματιών του τουριστικού τομέα.	

7. Πιστεύετε ότι η τοπική αυτοδιοίκηση (Δήμος, Νομαρχία) συμβάλει αποτελεσματικά στην προώθηση της τουριστικής ανάπτυξης του τόπου;

Πάρα πολύ	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Καθόλου

8. Πώς βρίσκετε την συμπεριφορά των ντόπιων επαγγελματιών ως προς τους τουρίστες;

A. Αψογή   B. Αρκετά καλή   Γ. Μέτρια   Δ. Απαραδέκτη

9. Πως θα ιεραρχούσατε τα πέντε βασικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής;

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

10. Υπάρχουν κάποιοι τομείς που θεωρείτε ότι δεν έχουν αξιοποιηθεί ανάλογα;

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

11. Συμπληρώστε τα σχόλιά και τις σκέψεις σας για τον τουρισμό στο δήμο Πρέβεζας.

.....

.....

.....

.....

.....

Ευχαριστούμε για την συνεργασία σας.